

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI**

**ÇOCUK BAKIM KURULUŞLARINA GELEN ÇOCUKLARIN
PROFİLLERİNİN İNCELENMESİ**

Oğuzhan ZORLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İhsan KUTLU

ARALIK - 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK BAKIM KURULUŞLARINA GELEN
ÇOCUKLARIN PROFİLLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Oğuzhan ZORLU

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet

“Bu tez 20/12/2023 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. Dilara USTABAŞI GÜNDÜZ	Başarılı
Doç. Dr. İsmail AKYÜZ	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi İhsan KUTLU	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Oğuzhan ZORLU

20/12/2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
ÖZET	ix
ABSTRACT	x

GİRİŞ.....	1
------------	---

1. BÖLÜM: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
---	---

1.1. Çocuk Kavramı ve Tarihi	4
1.2. Hukuk Açısından Çocuk.....	7
1.3. Sosyal Hizmet ve Çocuk.....	10
1.4. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk.....	11
1.4.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocukların Tespiti	12
1.4.2. Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Sunulan Hizmetler	12
1.4.3. Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler	13
1.4.4. Aile Odaklı Hizmetler	14
1.4.4.1. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri (SED).....	16
1.4.4.2. Koruyucu Aile	16
1.4.4.3. Gönüllü Aile	18
1.4.4.4. Evlat Edindirme	18
1.4.4.5. Aile Sosyal Destek Programı ve Çocuklar Güvende Programı.....	19
1.4.4.6. Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri Hizmetleri.....	20
1.4.5. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Sunulan Yatılı Bakım Modelleri.....	20
1.4.5.1. Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi (ÇOKİM) 20	
1.4.5.2. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM).....	22
1.4.5.3. Çocuk Evleri Sitesi (ÇES)	22
1.4.5.4. Engelli Bakım Kuruluşları.....	23
1.5. Çocukların Bakım Kuruluşlarına Gelme Nedenleri	23
1.5.1. Çocuğa Yönelik İhmal ve İstismar.....	23
1.5.2. Suça Sürüklenen Çocuklar	27
1.5.3. Yoksulluk	28
1.5.4. Çocuk İşçiliği	30

1.5.5. Ebeveyn Kaybı ve Parçalanmış Aile.....	31
1.5.6. Evden Kaçma Davranışı.....	32
1.5.7. Alkol-Madde Kullanımı.....	33
1.5.8. Göç.....	34
1.5.9. Hastalık ve Engellilik.....	36
1.5.10. Terk Edilme.....	37
2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	38
2.1. Araştırmanın Modeli	38
2.2. Araştırmanın Soruları ve Hipotezler.....	38
2.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	40
2.4. Veri Toplama Araçları.....	41
2.5. Verilerin Analizi	41
2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	42
3. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	43
3.1. Çocukların Kuruluşa Gelişlerine Yönelik Bulgular	43
3.2. Sosyo-Demografik Özellikler.....	45
3.3. Çocukların Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular	53
3.4. Çocukların Engellilik ve Sağlık Durumlarına İlişkin Bulgular	54
3.5. Çocukların Madde Kullanımı ve Suça Sürüklenme Durumlarına İlişkin Bulgular	57
3.6. İlk Müdahale ve Değerlendirme Sürecinin Sonucundaki İşlemler.....	58
3.7. Çocuklar ve Ailelerinin Özelliklerinin Karşılaştırılması.....	61
3.8. İlk Müdahale ve Değerlendirme İşlemlerinin Ardından Çocukların Aile Yanına Döndürülmesine İlişkin Karşılaştırmalar.....	69
4. BÖLÜM: TARTIŞMA	79
4.1. Çocukların Kuruluşa Gelişlerine İlişkin Özellikleri.....	79
4.2. Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri.....	81
4.3. Çocukların Eğitim Durumları	84
4.4. Çocukların Engellilik, Sağlık, Suça Sürüklenme ve Madde Kullanımı Durumları	85
4.5. İlk Müdahale ve Değerlendirme Sürecinin Sonundaki İşlemler	87
4.6. Çocuklar ile Ailelerinin Özelliklerine Yönelik Karşılaştırmalar.....	89
4.7. Çocukların Aile Yanına Döndürülmelerine Yönelik Bulgular.....	90

SONUÇ	95
KAYNAKÇA.....	104
EK	111
ÖZ GEÇMİŞ	118

KISALTMALAR

ASDEP	: Aile Sosyal Destek Programı
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ÇEKOM	: Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü
ÇES	: Çocuk Evleri Sitesi
ÇOKİM	: Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SED	: Sosyal ve Ekonomik Destek
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu
Vb.	: Ve benzerleri
Vd.	: Ve diğerleri
Vs.	: Vesaire
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Çocukların Kuruluşa Geldiği Yıllara Göre Dağılımı	43
Tablo 2: Çocukların Kuruluşa Geliş Kanalı Değişkenine Göre Dağılımı	44
Tablo 3: Çocukların Kuruluşa Geliş Nedenleri	44
Tablo 4: Çocukların Kuruluşa Geliş Sayılarına Göre Dağılımı.....	45
Tablo 5: Kuruluşa Gelen Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı	46
Tablo 6: Kuruluşa Gelen Çocukların Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı	46
Tablo 7: Kuruluşa Gelen Çocukların Uyrak Değişkenine Göre Dağılımı	47
Tablo 8: Kuruluşa Gelen Çocukların Nüfusa Kayıtlı Olduğu İl Değişkenine Göre Dağılımı	47
Tablo 9: Kuruluşa Gelen Çocukların Yaşadığı İl Değişkenine Göre Dağılımı	48
Tablo 10: Kuruluşa Gelen Çocukların Yaşadığı İlçe Değişkenine Göre Dağılımı	48
Tablo 11: Kuruluşa Gelen Çocukların Kardeş Sayıları	49
Tablo 12: Ailelerin Gelir Düzeyi.....	49
Tablo 13: Kuruluşa Gelen Çocukların Anne ve Babalarının Durumları	50
Tablo 14: Çocukların Anne ve Babalarının Birliktelik Durumları	50
Tablo 15: Çocukların Annelerinin Eğitim Durumları	51
Tablo 16: Çocukların Babalarının Eğitim Durumları	51
Tablo 17: Anne ve Babaların Cezaevinde Olması Durumları	52
Tablo 18: Ailelerin Göç Durumları	52
Tablo 19: Ailelerde Madde Kullanımı Durumları	52
Tablo 20: Çocukların Kuruluşa Geldiğinde Eğitim Çağında Olup Olmadığına Göre Dağılımı	53
Tablo 21: Eğitim Çağında Olan Çocukların Örgün Eğitime Devam Etme Durumuna Göre Dağılımı	53
Tablo 22: Çocukların Engellilik Durumlarına Göre Dağılımı.....	54
Tablo 23: Engelli Çocukların Engellilik Türlerine Göre Dağılımı.....	54
Tablo 24: Çocukların Psikiyatrik Başvuru Durumlarına Göre Dağılımı.....	55
Tablo 25: Psikiyatrik Başvurusu Olan Çocukların Psikiyatrik Başvuru Türlerine Göre Dağılımı	55
Tablo 26: Çocukların Süreğen Hastalık Durumlarına Göre Dağılımı	56
Tablo 27: Süreğen Hastalığı Olan Çocukların Hastalık Türlerine Göre Dağılımı	56

Tablo 28: Çocukların Uyuşturucu Madde Kullanımı Deneyimlerine Göre Dağılımı ...	57
Tablo 29: Çocukların Suça Sürüklenme Durumlarına Göre Dağılımı	57
Tablo 30: Suça Sürüklenen Çocuklarda Görülen Suç Türleri	58
Tablo 31: İlk Müdahale ve Değerlendirme İşlemleri Sonucunda Aile Yanına Döndürülme Durumları.....	58
Tablo 32: Ailesi Yanına Döndürülen Çocuklar Hakkında Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler.....	59
Tablo 33: Ailesi Yanına Döndürülen Çocuklar Hakkında Alınan Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler.....	59
Tablo 34: Çocukların Faydalandırıldığı Nihai Sosyal Hizmet Modelleri	60
Tablo 35: Koruma Altına Alınan Çocukların Faydalandırıldığı Nihai Sosyal Hizmet Modelleri.....	60
Tablo 36: Ailenin Gelir Düzeyi ile Çocukların Okula Devam Durumlarının Karşılaştırılması	61
Tablo 37: Ailenin Gelir Düzeyi ile Çocukların Psikiyatrik Başvuru Durumlarının Karşılaştırılması	62
Tablo 38: Annelerin Eğitim Durumu ile Çocukların Okula Devam Etme Durumlarının Karşılaştırılması	62
Tablo 39: Babaların Eğitim Durumu ile Çocukların Okula Devam Etme Durumlarının Karşılaştırılması	63
Tablo 40: Çocukların Annelerini Eğitim Durumu ile Psikiyatrik Başvuru Durumlarının Karşılaştırılması	63
Tablo 41: Çocukların Babaların Eğitim Durumu ile Psikiyatrik Başvuru Durumlarının Karşılaştırılması	64
Tablo 42: Çocuklarda Ebeveyn Kaybı ile Okula Devam Etme Durumlarının Karşılaştırılması	64
Tablo 43: Ebeveynlerin Hayatta Olup Olmaması ile Çocukların Psikiyatrik Başvuru Durumlarının Karşılaştırılması	65
Tablo 44: Ebeveynlerin Hayatta Olup Olmaması ile Çocukların Madde Kullanımı Durumlarının Karşılaştırılması	65
Tablo 45: Ebeveynlerin Birliktelik Durumları ile Çocukların Okula Devam Etme Durumlarının Karşılaştırılması	66

Tablo 46: Ebeveynlerin Birliktelikleri ile Çocukların Psikiyatrik Başvuru Durumlarının Karşılaştırılması	66
Tablo 47: Ebeveynlerin Birliktelikleri ile Çocukların Madde Kullanımı Durumlarının Karşılaştırılması	67
Tablo 48: Ebeveynlerin Birliktelikleri ile Çocukların Suça Sürüklenme Durumlarının Karşılaştırılması	67
Tablo 49: Göç ile Çocukların Okula Devam Etme Durumlarının Karşılaştırılması	68
Tablo 50: Göç ile Çocukların Psikiyatrik Başvuru Durumlarının Karşılaştırılması.....	68
Tablo 51: Kuruluşa Geliş Kanalı ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması	69
Tablo 52: Kuruluşa Geliş Nedeni ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması	70
Tablo 53: Örgün Öğretime Devam Etme ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması	71
Tablo 54: Engellilik ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması	71
Tablo 55: Psikiyatrik Başvuru Durumu ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması	72
Tablo 56: Hastalık Durumu ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması	72
Tablo 57: Madde Kullanımı ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması	73
Tablo 58: Suça Sürüklenme ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması	73
Tablo 59: Anne ve Babanın Durumu ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması	74
Tablo 60: Anne ve Baba Birliktelik Durumları ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması	74
Tablo 61: Çocukların Annelerinin Eğitim Durumları ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması	75
Tablo 62: Çocukların Babalarının Eğitim Durumları ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması	75

Tablo 63: Ebeveynlerin Cezaevinde Olması ile Aile Yanına Döndürölme Durumlarının Karşılaştırılması	76
Tablo 64: Ailenin Gelir Düzeyi ile Aile Yanına Döndürölme Durumlarının Karşılaştırılması	76
Tablo 65: Göç ile Aile Yanına Döndürölme Durumlarının Karşılaştırılması	77
Tablo 66: Kuruluşa Geliş Sayısı ile Aile Yanına Döndürölme Durumlarının Karşılaştırılması	77

ÖZET	
Başlık: Çocuk Bakım Kuruluşlarına Gelen Çocukların Profillerinin İncelenmesi	
Yazar: Oğuzhan ZORLU	
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İhsan KUTLU	
Kabul Tarihi: 20/12/2023	Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 110 (ana kısım) + 8 (ek)
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde korunmaya ihtiyacı olan çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınmaya veya uygun sosyal hizmet modeli belirleninceye kadar barınma ve temel gereksinimleri karşılanmak üzere “Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri” kurulmuştur. Bu kuruluşlarda kolluk kuvvetleri, Cumhuriyet Savcılıkları, sosyal hizmet merkezleri, cezaevleri veya diğer kamu kurum ve kuruluşları aracılığı ile hakkında sosyal hizmet modeli belirlenmek üzere teslim edilen çocukların kabulü yapılarak ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri yürütülmektedir. Kuruluşlara kabul edilen çocuklar yapılan işlemlerin sonucunda ailelerine teslim edilmekte veya koruma altına alınarak kuruluş bakımı, evlat edinme, koruyucu aile gibi hizmetlerden faydalandırılmaktadır. Bu araştırmanın amacı, çocuk bakım kuruluşlarında ilk müdahale işlemleri yürütülen çocukların özelliklerini incelemek ve ortaya çıkacak bulgular çerçevesinde riskli çocuk profillerini belirlemektir. Bu doğrultuda Tekirdağ ilinde Zübeyde Hanım Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne 2020-2022 yılları içinde gelen ve ilk müdahale işlemleri yapılan çocuklar incelenmiştir. Yapılan analizlerde kuruluşa gelen çocuk sayısının her yıl arttığı; çocukların çoğunlukla kolluk kuvvetleri tarafından kuruluşa teslim edildiği; en sık görülen kuruluşa gelme nedenlerinin ihmal, evden kaçma, fiziksel istismar ve cinsel istismar olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; daha önce çocuk bakım kuruluşlarına gelip ailelerine teslim edilmiş çocuklar, 15-18 yaş aralığındaki çocuklar, düşük sosyo-ekonomik seviyede olan ailelerin çocukları, anne ve babası boşanmış, hiç evlenmemiş ya da çeşitli nedenlerle birlikte yaşamayan çocuklar, ebeveynlerinin eğitim seviyesi düşük olan çocuklar, ebeveynlerinden herhangi biri cezaevinde olan çocuklar, engelli çocuklar ve psikiyatrik başvurusu ya da tanısı olan çocuklar riskli çocuk profillerini oluşturmaktadır.	
Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk, İlk Müdahale ve Değerlendirme, Sosyal Hizmet Modeli, Çocuk Bakım Kuruluşları	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Examining the Profiles of Children Coming to Child Care Institutions	
Author of Thesis: Oğuzhan ZORLU	
Supervisor: Assist. Prof. İhsan KUTLU	
Accepted Date: 20/12/2023	Number of Pages: x (pre text) + 110 (main body) + 8 (add)
"Child Protection First Intervention and Assessment Units" have been established within the Ministry of Family and Social Services to provide shelter and basic needs of children in need of protection until a protective and supportive cautionary decision is taken or an appropriate social service model is determined. In these institutions, the first intervention and evaluation procedures are carried out by accepting the children who are delivered by law enforcement forces, Public Prosecutor's Offices, social service centers, prisons or other public institutions and organizations in order to determine the social service model. Children admitted to the institutions are either handed over to their families after the procedures are completed or taken under protection and benefited from services such as institutional care, adoption and foster care. The aim of this study is to examine the characteristics of children whose first intervention procedures are carried out in child care institutions and to determine the profiles of risky children within the framework of the findings. In this direction, children who came to Zübeyde Hanım Children's Home Site Directorate in Tekirdağ province in 2020-2022 and whose first intervention procedures were carried out were examined. The analyses revealed that the number of children coming to institutions increases every year; children are mostly delivered to institutions by law enforcement officers; and the most common reasons for coming to institutions are neglect, running away from home, physical abuse and sexual abuse. According to the results of the study; children who had previously been brought to child care institutions and handed over to their families, children between the ages of 15-18, children from families with low socio-economic status, children whose parents are divorced, never married or do not live together for various reasons, children whose parents have a low level of education, children whose parents are in prison, children with disabilities and children with psychiatric applications or diagnoses constitute the profiles of risky children.	
Keywords: Social Work, Child in Need of Protection, First Response and Evaluation, Social Service Model, Child Care Organizations	

GİRİŞ

Bu çalışmada ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri yürütölmek üzere yatılı çocuk bakım kuruluşlarına gelen çocuklar incelenmiştir. Dört bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde konuya ilişkin kuramsal ve kavramsal çerçeve oluşturulmuş, ikinci bölümünde araştırmanın metodolojisi belirlenmiş, üçüncü bölümünde araştırmanın bulguları ele alınmış, dördüncü bölümünde elde edilen bulgulara dair tartışmaya yer verilmiştir.

Araştırmanın Konusu

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde korunmaya ihtiyacı olan çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınıncaya veya uygun sosyal hizmet modeli belirleninceye kadar barınma ve temel gereksinimleri karşılanmak üzere Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine bağılı “Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri” kurulmuştur. Bu kuruluşlarda kolluk kuvvetleri, Cumhuriyet Savcılıkları, sosyal hizmet merkezleri, cezaevleri veya diğör kamu kurum ve kuruluşları aracılığı ile hakkında sosyal hizmet modeli belirlenmek üzere teslim edilen çocukların kabulü yapılarak mevzuat çerçevesinde gerekli işlemler yürütölmektedir. Kuruluşlara kabul edilen çocuklar yapılan işlemlerin sonucunda ailelerine teslim edilmekte veya koruma altına alınarak kuruluş bakımı, evlat edinme, koruyucu aile gibi hizmetlerden faydalandırılmaktadır.

Çocuk bakım kuruluşlarına ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri kapsamında gelen çocuklar araştırmanın konusudur. Araştırma kapsamında ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri yürütölen çocukların özellikleri incelenmiş, bu inceleme sonucunda riskli çocuk profilleri belirlenmiştir. Araştırma Tekirdağ ilinde Zübeyde Hanım Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne 2020-2022 yılları içinde gelen ve ilk müdahale işlemleri yapılan çocukların dosya bilgileri ile sınırlıdır. Yasal izin alınarak çocukların şahsi dosya bilgileri incelenmiş, sosyo-demografik bilgiler ile çocukların özellikleri betimlenmiş, bu yolla nicel veriler elde edilmiş ve çözümlenmiştir. Araştırmanın kuramsal çerçevesinin oluşturulmasında ilgili mevzuat, resmî kurumların internet sayfalarından edinilen bilgiler ve literatür taraması sonucunda elde edilen bilgiler kullanılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, çocuk bakım kuruluşlarında ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri yürütülen çocukların sosyo-demografik özelliklerini incelemek, ortaya çıkacak bulguları değerlendirmek ve bu bulgular çerçevesinde riskli çocuk profilleri belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda “Çocuk bakım kuruluşlarına ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri kapsamında gelen çocukların profilleri nasıldır?” şeklinde oluşturulan araştırmanın temel sorusuna yanıt aranmıştır. Ortaya çıkan bulgular ile çocuk bakım kuruluşlarındaki ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri hakkında çıktılar ortaya koyularak bazı öneriler sunulması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Araştırmada bu konunun seçilmesinin nedenlerinden biri literatürde ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri yürütülen çocuklara yönelik araştırmaların sınırlı sayıda olmasıdır. Bu çocukların özelliklerinin incelenmesinin çocuk koruma/bakım sistemlerine farklı bakış açıları kazandıracağı öngörüsü konunun seçilmesinde etkili olan bir diğer nedendir. Araştırmada belirlenen riskli çocuk profillerinin çocuklarla sosyal hizmet uygulamaları için öncelikle ulaşılabilecek odak grupların belirlenmesine imkân sağlayacağı düşünülmektedir. Bu yolla risk altında olduğu düşünülen çocuklar hayatın olağan akışı içinde çocuk koruma sistemine dahil edilebilecektir. Bu yönü ile araştırmanın çocuklara yönelik önleyici sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilmesine ve kapsamının genişletilmesine katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada nitel model kullanılmıştır. Çocukların şahsi dosyalarından doküman analizi yöntemi ile bilgi toplanmış olup toplanan bilgiler sayısal verilere dönüştürülerek incelenmiştir. Belge tarama yöntemi olarak da bilinen doküman analizi, var olan kayıt ve belgelerin incelenmesi yoluyla veri elde edilen bir yöntemdir. Araştırmalarda tek başına kullanıldığı gibi destekleyici bir yöntem olarak da kullanılabilen doküman analizi yöntemi ile araştırmacı tarafından çocukların şahsi dosyalarında yer alan bütün belgeler taranmıştır. Araştırmada çocuk bakım kuruluşlarına ilk müdahale ve değerlendirme kapsamında gelen çocukların özelliklerinin belirlenmesi ve durumlarının tasvir edilmesi

amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çocuklar hakkında toplanan bilgiler sayısallaştırılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmada gerekli yasal izinler alınmak suretiyle belirlenen örnekleme dahil olan 580 çocuğun şahsi dosyalarında yer alan sosyal inceleme raporu, görüşme raporu, kuruluşa kabul bilgi formu, vaka tartışma ve süreç değerlendirme raporu ve diğer belgeler ile bu belgelerden toplanan bilgilerin aktarıldığı Dosya İnceleme Formu veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Dosya İnceleme Formuna işlenen veriler bilgisayar ortamında uygun istatistik programlarıyla çözümlenmiştir. Veriler sayı, yüzde, ortalama olarak ortaya koyulmuştur. Araştırmanın hipotezlerinde yer alan kategorik değişkenler arasındaki ilişkiler Ki-Kare testi ile analiz edilmiştir.

1. BÖLÜM: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu araştırmanın konusu çocuk bakım kuruluşlarına ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri kapsamında gelen çocuklara ilişkin olup bu bölümde araştırmanın konusuna ilişkin kuramsal ve kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Araştırma doğrudan çocuklarla ilgili olduğu için ilk olarak çocuk kavramı tarihsel süreç ve hukuki boyutu ile ele alınmıştır. Çocuk kavramının ardından çocuk ve sosyal hizmet ilişkisi ele alınmış, korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı açıklanmış, korunmaya ihtiyacı olan çocukların tespiti ile bu çocuklara sunulan aile odaklı sosyal hizmet uygulamaları ve yatılı bakım modelleri incelenmiştir. Son olarak araştırmanın konusu olan ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri kapsamında bakım kuruluşlarına gelen çocukların kuruluşlara gelme nedenleri ele alınmıştır.

1.1. Çocuk Kavramı ve Tarihi

Çocukluk kavramı, tarih boyunca içinde bulunulan dönemin özelliklerine göre algılanmıştır. İçinde bulunulan dönemin ekonomik, sosyal, fiziksel özellikleri, aile ve toplum yapıları, din ve inanç sistemleri gibi etkenler bu kavramın tanımlanmasında rol oynamıştır. Çocuklar geçmişten bugüne akademik çalışmalara konu olmuştur. Çocukluk üzerine psikoloji, sosyoloji, antropoloji, eğitim, edebiyat, tıp bilimi, hukuk ve sosyal politika alanlarından gelen zengin bir literatür 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır (James, 2004: 26).

Çocuk kavramı kısaca yetişkinliğe erişmemiş birey olarak akla gelmekte olup çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Türk Dil Kurumu çocuk sözcüğünü “küçük yaştaki erkek veya kız” şeklinde tanımlamıştır. Bireyin doğuştan erişkinliğe kadar süren dönemi çocukluk dönemidir. Ergenlik çağından önceki birey çocuk olarak tanımlanır. Çocuk, toplumdaki rolünü henüz öğrenmekte olan, fiziksel ve sosyal yönden tam bir olgunluğa erişmemiş, bakım ve eğitime ihtiyaç duyan kişidir. Çocukluk, bireyin toplumsal yaşama uyum için temel davranışları kazandığı önemli bir yaşam dönemidir. Çocuklar, dış etkilere açık durumdadır ve toplumun öncelikli olarak korunması gereken grubudur (Oktay vd., 2021: 43).

Çocuklar, belgelenmiş sosyal hayatın başlangıcından itibaren medeniyetler için önem arz etmiştir. Çocuklara yönelik muamele önemli ölçüde toplumların gelişmişlik düzeyine bağlıdır. Hemen hemen tüm kültürlerde, çocukların nasıl sosyalleştirileceği, nasıl

eğitileceği, onlara karşı nasıl davranılması gerektiği, çocukların özel statüsüyle ilgili normlar ve değerler belirlenmiştir (O'Brien, 2004: 27). Tarihsel gelişimine bakıldığında eski çağlardan bu yana çocukluk kavramının toplumların içinde yer aldığı zaman diliminin özelliklerine göre şekillendiği ifade edilebilir. İlkel toplumlarda insanlar yiyecek bulabilmek, güvenliği sağlamak, vahşi doğa ve olumsuz koşullar ile mücadele etmek zorunda kalmış, bu sebeple de çocuklarını korumakta zorlanmışlardır. Bu nedenle ilkel toplumlarda güçsüz bebek ve çocukların doğada kendi kaderine bırakıldıkları görülmektedir. Bu dönemde kız çocuklarının erkeklere göre daha zayıf olması sebebi ile katledildiğine dair bilgiler de mevcuttur. Bu bilgiler doğrultusunda, eski çağlarda çocukların ağır şartlarda ve hayatta kalma mücadelesi içinde oldukları sonucuna varılmaktadır. (Karadoğan, 2019: 97-98) Antik dönemde çocukluk kavramı iyi bir vatandaş olma, devletlerarası yapılan antlaşmalara konu olma, akrabalık ilişkisi kurma gibi amaçları olan bir zihniyetin aracı olarak karşımıza çıkmaktadır (Öztürk, 2017: 256-259).

İlk Çağ'da sakat veya zayıf çocukların öldürülmeleri, Arapların kız çocuklarını gömmeleri, Eskimoların bebekleri soğuk suya sokmaları gibi uygulamalar mevcuttu. Ayrıca bu dönemlerde çocukların ağır işlerde çalıştırılmaları, bazı toplumlarda tanrıya kurban edilmeleri, borç karşılığında köle olarak satılmaları gibi uygulamalar görülmekteydi (Ata, 2019: 49).

Orta Çağ'da dünya genelinde çocukların şansızlıklarla karşı karşıya oldukları ifade edilebilir. Beşinci ve onuncu yüzyıllar arasını kapsayan dönemde çocukluk yaşamın farklı bir dönemi olarak görülmemekte, küçüklerin özel gereksinimleri dikkate alınmamakta, çocuklar yetişkinler ile bir görülmekteydi (Gander & Gardiner, 1995: 23). Bu çağda çocuklardan küçük yaşlardan itibaren çalışmaları ve yetişkinler gibi sorumluluklar almaları beklenmiştir. Orta Çağ'da çocukların bağışıklık sistemlerinin zayıf olduğu, salgın hastalıklar ve dönemin sınırlı tıbbi bilgisi ile birlikte çocuklardaki ölüm oranlarının yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca doğum sırasında annelerin ölümü, savaşlar, salgın hastalıklar gibi durumlar sebebi ile çocukların ebeveyn kaybı oranı bu dönemde yüksektir (Genç, 2016: 242-244). Orta Çağ'da büyük bir otoriteye sahip olan kilise kurumunun etkisi ile çocukluğun algılanışında en büyük role sahip olan düşünce; ilk günah öğretisi ile çocukların kötülükle dünyaya geldiğini savunan ve çocuk masumluğunu reddeden düşünceydi. Ayrıca Orta Çağ'da çocukluk, kendine özgü özellikleri olan yaşam evresi

olarak görülmüyordu. Bu dönemde çocuklar, yetişkinler gibi giyinmiş, yetişkinler gibi iş gücüne katılmıştır. Ancak tüm bunlar bu dönemde çocukların sevilmediği ve tamamen ihmal edildiği anlamına gelmemektedir (Özcan, 2017).

16. yüzyıla gelindiğinde yetişkinler, çocuklara kişiliksiz bir varlık olarak bakmamaya başlamıştır. 17. yüzyılda ise çocuklar nihayet yetişkinlerden farklı kişiler olarak görülmektedir. Artık çocukların masum olduğu ve yetişkinler tarafından bu masumiyetin korunması fikri benimsenmeye başlamıştır (Gander & Gardiner, 1995: 27). Çocukluk kavramına ilişkin modern bakış açıları öncesinde bu kavrama ilginin düşük olduğu görülmektedir. Yakın çağda bilimsel gelişmeler ve hümanistik bakış açılarının ortaya çıkmasının etkileri ile çocukluk kavramına yönelik modern yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. (Akbaş & Topçuoğlu, 2009). Yeni Çağ ve Yakın Çağ'da toplumsal değişimler, Rönesans'ın etkisi ve düşünsel arka planda yer alan değişiklikler ile çocuk kavramı toplumsal açıdan bakılarak yeniden şekillenmiştir (Aybar, 2022). Orta Çağ'ın çocuğa yönelik kötümser bakış açısının yerini çocuğun masumiyeti anlayışına bırakmasıyla daha olumlu bir görüş ortaya çıkmıştır.

19. yüzyıldan itibaren çocuğun ayrı bir kimlik olarak öne çıktığı, dünya savaşlarının getirdiği yıkımın çocuklar üzerine bilimsel çalışmaların hızlanması sonucunu doğurduğu söylenebilir. Çocuklara yönelik bilimsel yaklaşımların gelişmesini çocuklara yönelik hukuksal düzenlemeler takip etmiştir. 19. yüzyıl sonlarında bu anlayışların etkisi ile uluslararası örgütsel ve hukuksal çalışmalar şekillenmeye başlamıştır.

1894 yılında Belçikalı politikacı Jules De Jeune, çocukların korunmasına ilişkin uluslararası bir örgüt kurulması fikrini ortaya atmıştır. 1912 yılında İsviçre'de kurulan bir örgüt, çocukların korunmasına ilişkin uluslararası bir anlaşma yapma hedefini ortaya koymuştur. 1920 yılında 1. Dünya Savaşında ortaya çıkan çocuk mağduriyetlerinin giderilmesi amacı ile Uluslararası Çocuk Yardım Birliği kurulmuştur. Bu kuruluş 1923 yılında Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'ni yayımlamıştır (Akyüz, 1980: 340-341).

20 Kasım 1959 tarihinde kabul edilen “Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi” ile çocuklara yönelik korunma, eğitim, sağlık, sosyal güvence, ayrımcılığın önlenmesi gibi birçok hak düzenlenmiştir. Bu bildirge, 1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda “Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi” şekline dönüştürülerek kabul edilmiş ve uluslararası anlamda bağlayıcı bir metin halini almıştır (Ata, 2019: 52).

Yakın tarihte çocuklara yönelik bahsetmiş olduğumuz gelişmelerle birlikte sanayileşme ve kentleşmenin ortaya çıkardığı iş yaşamı, kadının ve erkeğin iş gücüne katılımındaki yükseliş, bireyselleşme, liberalleşme, çocuk ölümlerindeki azalma gibi değişimlerle birlikte çocuk, aile içinde duygusal doyumu sağlama bakımından önemli bir hale gelmiş ve birer mutluluk kaynağı olarak görülmeye başlanmıştır. Bu bakış açısının beraberinde günlük hayatta işe uzun zamanlar ayıran ebeveynlerin çocuklara vakit ayırmaları, kaliteli zaman geçirmeleri gibi çabalar çocuk yetiştirmede önemli hale gelmiştir (Uğur, 2018: 231). Görüldüğü üzere çocukluk kavramı ve çocuklara yönelik bakış açıları tarihsel süreç içinde birçok değişikliğe uğrayarak günümüzdeki halini almıştır.

1.2. Hukuk Açısından Çocuk

Çocuklara ilişkin uluslararası alanda ve ülkemizde birçok hukuki düzenleme mevcuttur. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde Çocuk Hakları Sözleşmesi kabul edilmiş ve 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Sözleşme'yi 14 Eylül 1990'da imzalamış ve Sözleşme 27.01.1995'te Resmî Gazete'de yayımlanmıştır (İnan, 1995: 766). 54 maddeden oluşan bu sözleşme çocuk haklarına dair en önemli hukuki metindir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuklar arasında ayrım gözetmeme, çocuğun üstün yararı, yaşama ve gelişme hakkı ve katılım hakkı şeklinde dört temel ilkeye dayanarak düzenlenmiştir. Sözleşme'nin 2. maddesinde çocuklar arasında yapılabilecek her türlü ayrım yasaklanmıştır. Bu madde ile taraf devletlere hiçbir ayrım gözetilmeksizin çocukların haklarını tanıyıp taahhüt etme ve bu yönde gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü getirilmiştir.

Sözleşme'deki bir diğer temel ilke çocuğun yüksek yararının gözetilmesidir. Sözleşme'nin 3. maddesinde tüm kurum ve kuruluşların, mahkemelerin, idari makamların ve yasama organlarının çocuklarla ilgili faaliyetlerinde çocuğun yararını temel düşünce olarak göz önünde bulundurması gerektiği vurgulanmıştır.

Sözleşme'nin 6. maddesinde her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğu kabul edilirken taraf devletlere çocuğun yaşaması ve gelişimi için azami çabayı göstermesi yükümlülüğü getirilmiştir. Bu hak diğer maddelerde farklı şekillerde ele alınmıştır. 19. maddede çocukların her türlü şiddetten korunmasına yönelik düzenleme mevcuttur. 37.

maddede çocukların işkence, insanlık dışı muamele ve cezadan; 38. maddede çatışmalardan korunmasına yönelik düzenlemelere yer verilmiştir. 4,12,13,14,19,26,27,28,31. maddelerde yine çocuğun yaşam ve gelişimine ilişkin hükümler dikkat çekmektedir.

Çocuklar katılım hakkının bir gereği olarak kendilerini ilgilendiren konularda karar alma süreçlerine dahil olmalı, hisleri ve duygularını ifade edebilecekleri ortama sahip olmalı ve bu ortamlarda kendilerini rahatlıkla ifade edebilmelidir. Sözleşme'nin 12. maddesinde görüşlerini ifade edebilen her çocuğun kendisini ilgilendiren konularda görüşlerini özgürce ifade etme hakkı ve taraf devletlerin bu konudaki ödevleri yer almıştır. Bununla birlikte 13. maddede çocuğun ifade özgürlüğü, 14. maddede çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, 15. maddede örgütlenme ve barışçı toplantı yapma hakkı, 16. maddede kişisel dokunulmazlık hakkı, 17. maddede bilgi alma hakkı ve 29. maddede demokrasi ve insan haklarına saygılı bir eğitim hakkı düzenlenmiş olup bu düzenlemelere göre hareket edilmesi açısından katılım hakkının bir ön koşul olduğu söylenebilir (Şahin & Polat, 2012: 277).

Türkiye'de çocuklara yönelik Anayasa'da ve kanunlarda çeşitli düzenlemeler yer almaktadır. Çocuk kavramı hukuki metinlerde çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen ve Türkiye'nin de taraf olduğu Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'ne göre on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak; Türk Ceza Kanunu'nda çocuk, henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmıştır.

1982 Anayasası'nın 2. maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir. Bu maddenin getirdiği sosyal devlet anlayışı, çocuklara yönelik anayasal ve hukuki düzenlemeler gerektirmiştir. Anayasa'da çocuklara yönelik düzenlemeler incelendiğinde ilk olarak kanun önünde eşitlik başlığı altında "Çocuklar, yaşlılar, özürllüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz." ifadesi dikkat çekmektedir. Anayasa'nın ailenin korunması ve çocuk hakları başlıklı 41. maddesinde ailenin önemi vurgulanırken devletin ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alma görevi ortaya koyulmuştur. Bu

maddenin ek fıkralarında çocukların temel hakları ve devletin çocuklara yönelik koruyucu tedbirler alma ödevi düzenlenmiştir.

Anayasa'nın sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler başlığı altında yer alan 61. maddesinde devletin korunmaya ihtiyacı olan çocukların topluma kazandırılmasına yönelik tedbir alma görevi belirtilmiştir. Anayasa'da ayrıca çocukların eğitimi, zararlı alışkanlıklardan korunması gibi bazı düzenlemelere de yer verilmiştir.

22.11.2001 tarihinde yürürlüğe giren 4721 numaralı Türk Medeni Kanun'unda çocuklara yönelik bazı düzenlemeler yer almaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 28. maddesinde kişiliğin çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlayacağı ve ölümle sona ereceği ifade edilirken, çocuğun hak ehliyetini sağ doğmak koşuluyla ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde edeceği belirtilmektedir. Kanun'un 11. maddesine göre erginlik on sekiz yaşın doldurulması ile başlar. Dolayısı ile Kanun'a göre on sekiz yaşını bitirmemiş kişiler reşit değildir. Kanun'un 335. maddesinde çocuğun ana ve babasının velayeti altında olduğu ve yasal bir neden olmadıkça velayetin ana ve babadan alınamayacağı belirtilmiştir. Kanun'un velayetin kapsamının açıklandığı 339. maddesinde gerek çocuğun gerek anne ve babanın yükümlülüklerine yer verilmiştir.

01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda çocuklara yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun 6. maddesinin (b) bendinde *çocuk*: “Henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi” olarak tanımlanmıştır. Kanun'un 31. maddesinde suç teşkil edecek bir fiil gerçekleştirdiği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğunun bulunmadığı; haklarında, ceza kovuşturması yapılamayacağı; ancak haklarında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanabileceği şeklinde düzenleme yer almaktadır. Çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine ilişkin 56. maddede düzenlemeler bulunmaktadır. 31. maddeye 29.6.2005 tarihinde gelen değişiklik ile fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması durumunda ceza sorumluluğu olmadığı şeklinde düzenleme yapılmıştır. İşlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı halinde ise müebbet ve ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının gerekli olduğu hallerde dokuz ile on beş yıl arası hapis cezası uygulanması öngörülmüştür. Ayrıca bu

değişikliğe göre diğer cezaların yarısı indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.

TCK`da insanlığa karşı işlenen suçlar arasında çocukların cinsel istismarı yer almış ve çocuk istismarı başlığı altında bu konudaki düzenlemelere yer verilmiştir. TCK`da ayrıca sağlık için tehlikeli madde temini, müstehcenlik, kumar oynanması için yer ve imkân sağlama, dilencilik gibi birçok başlık altında çocukların özel olarak ele alındığı düzenlemeler mevcuttur.

2005 yılında kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunması, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esaslar düzenlenmiştir. Kanun`da korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için alınacak koruyucu ve destekleyici tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirleri, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

1.3. Sosyal Hizmet ve Çocuk

Sosyal hizmetin en geniş çalışma alanlarından birini çocuklar oluşturmaktadır. Henüz gelişimini tamamlamamış bireyler olarak çocuklar korunmaya, bakıma, ilgiye, sevgiye, olumlu bir sosyal çevreye muhtaçtır. Sosyal hizmet, kendine özgü kuram ve teknikleri ile çocukların bu ihtiyaçlarının karşılanması ve refahlarının sağlanmasına yönelik çalışmalar ortaya koyar.

Zastrow, sosyal hizmet disiplininin çevresi içinde birey yaklaşımı ile bireyin sorun çözme becerilerini artırmayı, baş etme yöntemleri geliştirmesini; bireylerin etkileşim içinde olduğu sistemlere odaklanarak bu bağlamda bağlantı kurucu, savunucu, süpervizör, koordine edici, danışman, program geliştirici gibi rolleri üstendiğini, içinde çocukların da bulunduğu dezavantajlı grupların güçlendirme yaklaşımı perspektifinde koşullarını iyileştirmeyi ve geliştirmeyi hedeflediğini ifade etmiştir (Zastrow, 1999). Çocuklarla sosyal hizmet uygulamalarında da bu amaçlar doğrultusunda hareket edilmesi gerektiği söylenebilir.

Çocuk refahı ve çocuklarla sosyal hizmetin kapsamına giren önemli konulardan biri ihmal ve istismara uğrayan çocuklar sorunsalıdır. Çocukların ihmal ve istismardan korunmasına yönelik bütün çocukların yaşam kalitesini yükseltme, içinde bulundukları koşulları iyileştirme, karşılaşılabilecekleri riskleri önleme amacı ile “birincil koruma” programları

geliştirilmelidir. Bu amaç doğrultusunda çocuklara yönelik olarak makro düzeyde koruma politikalarının oluşturulması, eğitim ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi, işsizliğin azaltılması ve ekonomik gelişimin sağlanması önem arz etmektedir (Yolcuoğlu, 2009: 89). Çocukların iyi olma hallerinin sağlanması, ülkeler ve toplumların geleceği için önem arz eden bir konudur. Bu açıdan çocukların karşılaştıkları sorunların giderilmesi, çocukların iyilik hallerinin sağlanmasına yönelik modern yaklaşımlar ışığında etkili politikalar ortaya koyulması gerekmektedir.

Sosyal hizmet çocukların iyilik halleri için mücadele eden bir disiplindir. Çocuklarla çalışmak, önemli karar alma süreçlerini içeren, yeri geldiğinde üzücü ve stresli olabilen zorlu bir iştir. Bu alanda çalışan herkesin, uzmanlardan, yöneticilerden, profesyonellerden tavsiye ve desteğe erişimi olmalıdır. Süpervizyon sağlayan profesyoneller, süpervizyon becerileri konusunda eğitilmeli ve çocukların refahını koruma ve geliştirme ile ilgili mevzuat, politika ve araştırmalar hakkında güncel bilgilere sahip olmalıdır (Welbourne, 2012: 18).

1.4. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk

Anayasa'nın 61. maddesinde korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik düzenleme yer almaktadır. Buna göre devletin korunmaya ihtiyacı olan çocukların topluma kazandırılmasına yönelik olarak gerekli tedbirleri alması gerekmektedir.

Türk Medeni Kanunu'nun 346. maddesinde çocuğun tehlikeye düşeceği hallerde anne ve babanın yetersiz kalması halinde çocuğun korunması için gerekli önlemlerin alınacağı şeklinde düzenleme yer almaktadır. Çocukların yerleştirilmesi başlığı altında yer alan madde 347'de ise çocuğun gelişiminin tehlike altında olması, terk edilmesi ve diğer gerekli hallerde hâkim tarafından gerekli önlemlerin alınabileceği, çocuğun anne ve babadan alınarak başka bir aile yanına ya da bir kuruma yerleştirilebileceği belirtilmiştir. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda korunmaya ihtiyacı olan çocuk tanımı aşağıdaki gibidir:

“Beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk”

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda korunma ihtiyacı olan çocuk: "Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk" olarak tanımlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde korunmaya ihtiyacı olan çocuklar tanımlanmamıştır. Ancak 19. maddede taraf devletlere, çocuğun ailesi yanında iken ihmal ve istismardan korunması adına gerekli bütün önlemleri alma yükümlülüğü getirilmiştir. Çocuk koruma kavramı, bir çocuğun "risk altında" veya "korunmaya muhtaç" olabileceğine inanmak için makul nedenler olduğunda devreye giren soruşturma, risk değerlendirmesi, yasal süreçler ve uzaklaştırma işlevlerini ifade eder. Çocukların korunmasına ilişkin temel varsayımlar; çocukların bakım ve gözetime bağımlı, masum, gelişmekte olan, savunmasız kişiler olmaları şeklinde sıralanabilir (Anglin, 2002: 234-236). Bu varsayımlar, çocukların özel ve bakıma muhtaç olduğunun göstergeleridir.

1.4.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocukların Tespiti

Çocuk Koruma Kanunu'nun 6. maddesinde yer alan korunmaya ihtiyacı olan çocukların tespitine yönelik düzenlemelere göre idari ve adli merciler, kolluk kuvvetleri, sivil toplum kuruluşları, eğitim ve sağlık kurumlarının korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik gerekli bildirimleri yapma yükümlülüğü bulunmaktadır. Ayrıca çocuğun kendisi veya ailesi koruma altına alınma talebinde bulunabilir. Bu talep ve bildirimin yapılacağı merci Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, günümüzdeki adıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olup Bakanlık gerekli araştırmayı yapmakla yükümlüdür.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 7. maddesine göre çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararları çocuğun anne ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kişiler, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re'sen çocuk hâkimi tarafından alınabilir.

1.4.2. Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Sunulan Hizmetler

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik olarak ülkemizde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında koruyucu ve destekleyici tedbir kararları uygulanmakta, ayrıca bu kanunun dışında birtakım koruyucu ve önleyici sosyal hizmet uygulamaları yürütülmektedir.

1.4.3. Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için öncelikle kendi aile ortamında korunmaları hedeflenmek üzere danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma olmak üzere beş ayrı koruyucu ve destekleyici tedbir kararı yer almaktadır. Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Cumhuriyet Savcısı'nın istemi üzerine veya re'sen çocuk hâkimi tarafından alınabilir. Mahkeme, tedbir kararı vermeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırır. Bir çocuk için birden fazla tedbir kararı alınabilir. Tedbir kararları, Çocuk Mahkemeleri tarafından alınmakta olup Çocuk Mahkemesi'nin bulunmadığı yerlerde Aile Mahkemesi ya da Asliye Hukuk Mahkemeleri tarafından alınır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesinde yer alan danışmanlık tedbiri, çocuğun ana-babası ya da bakımından sorumlu olan kişilere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara ise yaşamış oldukları çeşitli sorunların çözümünde yol göstermeye yönelik olarak uygulanan tedbirdir. Danışmanlık tedbiri; çocuğun ailesi yanında korunmasını sağlamak, çocuk hakkında verilen tedbir kararlarının uygulanması sırasında onu desteklemek ya da uygulanması muhtemel tedbirler hakkında bilgilendirmek amacıyla uygulanır.

Danışmanlık tedbiri çocukların fiziksel, zihinsel, psiko-sosyal ve ruhsal gelişimlerini desteklemek, okul, aile ve sosyal çevresi ile uyumlarını güçlendirmek ve toplumsal hayata hazırlanmalarını sağlamak amacıyla uygulanır. Bu kapsamda çocuğun ve ailesinin yaşadığı problemlere yönelik, uzmanlaşmış bir veya birden fazla danışman görevlendirilebilir. Çocuğa ve çocuğun bakımından sorumlu olan kişilere gerekli eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunulur, gerekli rehberlik ve yönlendirmeler yapılır. Danışmanlık tedbiri, Aile ve Sosyal Hizmetler Müdürlükleri, Millî Eğitim Müdürlükleri veya yerel yönetimler tarafından uygulanır.

Danışmanlık tedbiri, risk altındaki çocukların aile yanında korunmasını sağlayan ve ailelerinden kopmalarına karşı çalışmalar yürütülen önleyici bir uygulamadır. Danışmanlık tedbiri kapsamında, aile ve çocukla düzenli görüşmeler yapılır. Bu kapsamda aile ve çocukla alakalı tespit edilmiş ve risk unsuru oluşturan sorunlar üzerinde çalışılır. Danışmanlık Tedbiri Kararlarının Uygulanma Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ'e göre danışmanlık tedbiri; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca

uygulanması durumunda daha çok sosyal hizmet merkezlerinde görevli sosyal çalışma görevlileri, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanması halinde ise okullarda ya da İl veya İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinde görevli psikolojik danışmanalar tarafından uygulanır. Bu tedbirin uygulayıcıları; sosyal hizmet, psikoloji ve psikolojik danışma ve rehberlik bölümlerinin lisans mezunları olarak sınırlandırılmıştır.

Koruyucu ve destekleyici tedbirlerden biri olan eğitim tedbiri; çocuğun eğitime katılımı ve devamlılığına, iş ve meslek edinmesi amacıyla bir kursa katılımına, meslek edinmesi amacıyla meslek sahibi bir ustanın yanına veya işyerlerine yerleştirilmesine yönelik uygulanan tedbirdir. Eğitim tedbiri, İl Millî Eğitim Müdürlükleri veya Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bölge Müdürlüklerince uygulanır. Bu tedbir kapsamında çocuğun eğitim devamlılığının sağlanması esastır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerden biri olan bakım tedbiri, çocuğun ana-babasının ya da bakmakla yükümlü olan kimselerin çeşitli nedenlerle görevini yerine getirememesi durumunda, çocuğun resmî veya özel bakım kuruluşuna yerleştirilmesi veya koruyucu aile hizmetlerinden faydalandırılmasına yönelik uygulanan tedbirdir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından uygulanan bakım tedbiri kapsamında çocuklara yönelik yatılı kuruluş bakımı, evlat edinme ya da koruyucu aile hizmeti sağlanır.

Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbir türlerinden biri olan sağlık tedbiri, çocuğun bedensel ve ruhsal sağlığının korunması ve gerekli tedavilerin sağlanması için tıbbî bakım ve rehabilitasyonun sağlanmasına ve bağımlılık yapan maddeleri kullanan çocukların tedavilerinin yapılmasına yönelik uygulanan tedbirdir. Sağlık tedbiri, çocuğun yaşadığı ildeki İl Sağlık Müdürlüğü tarafından uygulanır.

Koruyucu ve destekleyici tedbir türlerinden barınma tedbiri, barınma yeri bulunmayan çocuklu kişilere veya hayatı tehlikede olan gebe kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik uygulanan tedbirdir. Barınma tedbiri; İl Millî Eğitim Müdürlükleri, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ya da yerel yönetimler tarafından uygulanır.

1.4.4. Aile Odaklı Hizmetler

Bireylerin gelişiminde ailelerinin ve çevresel koşulların büyük bir etkisi söz konusudur. Aile, bireyin ilk öğrenme ortamıdır. Çocukluk döneminde aile ile olan ilişkiler ömür boyunca kurulacak insan davranışlarının temelini oluşturur. Pedagojik bakış açısı, bireyin

hayatta tutacağı yolun çocukluğun ilk yıllarında aldığı terbiyeye bağlı olduğunu ortaya koymaktadır (Çiftçi, 1991).

Aile, en etkili eğitim kurumlarından. Çocuk ailesi içinde dünyaya gelir ve ilk olarak ailesi ile gelişimi başlar. İnsanın çocukluk evresi oldukça uzundur ve bu süre aile yanında geçmektedir. Bu nedenlerle çocuğun sağlıklı bir aile ortamında gelişimi önem arz etmektedir. Çocuk Koruma Kanunu'nda koruyucu ve destekleyici tedbirler açıklanırken çocukların öncelikle kendi aile ortamlarında korunmaları esas alınmıştır. Her çocuk ailesi yanında yaşama ve bakım görme hakkına sahiptir. Çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişebileceği, fiziksel ve psikolojik gereksinimlerinin karşılanabileceği, iyilik halinin sağlanacağı öncelikli kurum ailedir.

Türkiye'de 2005-2010 yılları arasında çocuğun aile ortamında büyümesini hedef alan "Aile Yanında Destek Projesi" önemli sonuçlar vermiştir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından 2005 yılında faaliyete geçirilen Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesi'nin hedefi; 'çocuğun gelişimi için en sağlıklı ortamın kendi ailesinin yanı olduğu ilkesinden hareketle çocuğun bakımının biyolojik ailesi yanında sağlanması' şeklinde ifade edilmiştir (Özateş & Atauz, 2011).

Ülkemizde öncelikle çocuğun ailesinden kopmaması ve ailesi yanında gelişimi için önleyici hizmetler ön plana çıkmaktadır. Bu önleyici hizmetler ülkemizde; ASDEP kapsamında yapılan tespitler, danışmanlık tedbiri, SED gibi çalışmalarla uygulanmaktadır. Çocuğun ailesi tarafından bakımının mümkün olmadığı durumlarda ise kurum bakımına alternatif olarak geliştirilen modeller ön plana çıkmaktadır. Bu modeller; koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetleridir.

Çocuklar, çeşitli sorunlar sebebi ile aileleri yanından uzaklaşabilmektedir. Bazı aileler fiziksel, sosyal, psikolojik veya ekonomik sebeplerle güçsüz duruma düşerek çocuklarına bakamayacak duruma gelebilmektedir. Ailedeki çözilemeyen sorunlar nedeniyle çocuklar kuruluş bakımına alındığında, sosyal hizmet bakış açısı ile doğru olan yöntem; aileler olağan koşullarına döndüklerinde ya da var olan sorunlar ortadan kalktığında, sosyal hizmet müdahalesiyle "ailenin yeniden birleştirilmesi" sağlanarak, çocukların ailesine döndürülmesi ve normal yaşamlarına devam etmelerinin sağlanmasıdır (Yolcuoğlu, 2009: 52).

Miller, Replogle ve Heather'in 1995 yılındaki çalışmasında aile destekli bakıma ilişkin olarak; ailenin çocuğa bakım verme konusundaki gücünü ve kapasitesini artırma, ekolojik

yaklaşım ile çocuğun içinde bulunduğu çevresel koşulları uygun hale getirmeye odaklanma, tedavi edici yaklaşımdan önce önleyici bir yaklaşımı benimseme, güçlendirme yaklaşımı perspektifinde ailenin güçsüz yönleri yerine güçlü yönlerine odaklanma, yerel ihtiyaç ve kaynaklara odaklanma, her ailenin sosyal destek ihtiyacının olduğu yaklaşımını benimseme, bireyleri ve aileleri güçlendirerek kendi gereksinimlerini karşılamalarını sağlama ilkeleri belirlenmiştir (Miller vd., 1995). Çocukların sağlıklı bir aile ortamında gelişimlerinin sağlanmasına sosyal hizmet ile çocuklarla ilişkili farklı disiplinler açısından önem atfedilmektedir. Bu kapsamda Türkiye’de çocukların aile ortamında gelişimini destekleyen bazı sosyal hizmet uygulamaları sürdürülmektedir.

1.4.4.1. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri (SED)

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik’e göre SED, yoksulluk içinde olup temel gereksinimlerini karşılayamayan ve hayatını idame ettirmekte güçlük yaşayan çocuk ve gençlerin bakımı konusunda ailelerin desteklenmesi amacıyla verilen sosyal ve ekonomik destek hizmetidir. SED, çocukların ailesi yanında kalarak bakım altına alınmamasına yönelik önleyici bir hizmet olarak kullanıldığı gibi, bakım tedbiri kararı bulunan çocukların ailelerine döndürülmeleri amacıyla da kullanılmaktadır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, SED ödeme tutarlarını her çocuk için yaş ve eğitim durumlarına göre belirlemektedir. Ödemeler aylık olarak yapıldığı gibi geçici ekonomik destek kapsamında tek seferlik olarak da yapılabilmektedir (ASHB, 2023).

1.4.4.2. Koruyucu Aile

Koruyucu aile modeli; yatılı kuruluş bakımına alternatif bakım modelleri arasında, dünyada ve ülkemizde son yıllarda ön plana çıkan bir modeldir. Bu model temelde; çocuğun kurum bakımında gelişimi yerine aile ortamında gelişiminin sağlanmasını amaçlar.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 23. maddesinde koruma altında olan çocuklarına bakımı ve yetiştirilmesinin Kanun’a göre kurulmuş bir kuruluştaki ya da kurumun gözetim ve denetimi kapsamında bir koruyucu aile tarafından sağlanabileceği ve koruyucu ailenin ödeme alabileceği belirtilmiştir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbir türlerinden bakım tedbirinin içinde çocuğun koruyucu aile hizmetinden yararlandırılması da yer almıştır. Ayrıca Birleşmiş

Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 20. maddesinde devletin gerektiğinde çocuğa uygun ortam sağlamakla yükümlü olduğu ve bu kapsamda çocuğun bakıcı aile yanına yerleştirilebileceği belirtilmiştir.

Çocuklar çeşitli sebeplerle bir süre ailesinden ayrılmak zorunda kalabilmektedir. Bu durumu yaşayan çocukların, bu süreçte yatılı kuruluş bakımı yerine başka bir aile yanında bakımlarının sürmesinin daha faydalı olacağı düşüncesi ile koruyucu aile modeli ortaya çıkmıştır. Koruyucu aile uygulamasında amaç, çocukların ailelerinden ayrı oldukları dönemi en az zararla geçirmelerini sağlamaktır. Koruyucu aileler, sosyal çalışmacılar tarafından ayrıntılı sosyal incelemeler ile seçilmektedir (Yolcuoğlu, 2009: 51). Koruyucu aile, biyolojik ailesinden bakım amacıyla alınarak koruma ve bakım altına alınmış çocukların bakım ve gözetimini gönüllü veya belli bir ücret karşılığında üstlenmiş olan ailedir.

Koruyucu aile modeli, ülkemizde çeşitli şekillerde uygulanmış, ancak son yıllara kadar yaygınlaşmamış ve sistematik hale getirilememiştir. Aile Yanında Destek Projesi ile 2010 yılından sonra sistemli hale getirilmiş; 2012 yılındaki Koruyucu Aile Yönetmeliği ile bu konuda kapsamlı bir çerçeve oluşturulmuştur (Karatay, 2017).

Ülkemizde koruyucu aile modeli, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri bünyesinde kurulan Koruyucu Aile Birimlerince yürütülmektedir. Bu birimlerde ilgili mevzuat doğrultusunda koruyucu aile yanındaki her yirmi çocuğa bir tane olmak üzere “sosyal çalışma görevlisi” istihdam edilir.

Koruyucu aile hizmeti farklı modellerle karşımıza çıkmaktadır. Bu modeller;

- a- Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli
- b- Süreli Koruyucu Aile Modeli
- c- Geçici Koruyucu Aile Modeli
- d- Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli şeklindedir.

Koruyucu aileler, isteğe bağlı olarak ücret alabilmektedir. Ancak bu ücret, aileye bir ekonomik gelir getirmekten ziyade, çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması için ödenmektedir. Koruyucu aileler bakımını üslendiği çocuğun yaş ve eğitim durumuna göre ödeme almaktadır (ASHB, 2023).

1.4.4.3. Gönüllü Aile

Çocuk bakım kuruluşlarının ilgili yönetmeliğinin 29. Maddesinde çocukların gönüllü kişilere, mülki idare amiri onayı alınarak izinli verilebileceği belirtilmiştir. Aynı yönetmeliğin 35. maddesinde koruma ve bakım altında bulunan çocukların psiko-sosyal ihtiyaçları, sosyal etkinlikleri, sağlık, eğitim ve diğer ihtiyaçlarına ve çocukların hayata hazırlanmasına yönelik çalışmalara gönüllü katkı sağlamak isteyen gerçek ve tüzel kişilerin mülki idare amirinin onayı ile İl Müdürlüklerinin denetimi altında gönüllü faaliyetler yürütebileceği belirtilmiştir.

Koruma ve bakım altındaki çocukların psiko-sosyal gelişimine katkı sağlanmak amacı ile oluşturulan bu model aracılığı ile çocuklar gönüllü ailelere belirli süreler izinli olarak teslim edilebilmektedir. Özellikle biyolojik aile bağları güçlü olmayan çocukların aile yoksunluğunun giderilmesi açısından bu uygulama önem taşımaktadır.

1.4.4.4. Evlat Edindirme

Evlat edinme; yasal olarak evlat edindirilmeye uygun durumdaki bir çocukla, durumu evlat edinmeye uygun kişi veya eşler arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır. 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda evlat edinme kurumuna on beş madde ile geniş biçimde yer verilmiştir. Kanun'da evlat edinme, Aile Hukuku bölümünün Hısımlık başlığı altında yer almaktadır. Kanun'a göre evlat edinme mahkeme kararı ile gerçekleşir, evlat edinen ile evlatlık arasında soy bağı tesis edilir. Evlat edinmede ayırt etme yaşında ise küçüğün ve hayatta ise anne ve babasının rızasının aranması şartı vardır. (Gümrükçüoğlu, 2022: 154-157).

Ülkemizde Medeni Kanun, Küçüklerin Evlat Edinmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük ve Evlat Edindirme Yönergesi ile evlat edinme kurumunun yasal çerçevesi oluşturulmuştur. Ancak Evlat Edindirme Yönergesi yürürlükten kaldırılmış olup bu konudaki yönetmelik hazırlanma aşamasındadır.

Yürürlükten kaldırılan Evlat Edindirme Yönergesi'ne göre evlat edindirme şartları:

- Evlat edinme talebinde bulunan eşlerin en az beş yıldır evli olması veya her ikisinin de otuz yaşını doldurmuş olması,
- Evlat edinilen çocuk ile evlat edinecek kişi veya eşler arasında en az on sekiz yaş fark olması,

- Evlat edinilen çocuğun, evlat edinen kişi veya eşler tarafından en az bir yıl süreyle bakılmış olması,
- Ayırt etme gücüne sahip ise çocuğun rızasının alınmış olması,
- Türk Medeni Kanunu'nda belirtilen rıza aranmama durumları hariç olmak üzere çocuğun anne ve babasının rızasının alınması,
- Evlat edinilen çocuk vesayet altında ise vesayet dairelerinin izninin alınmış olması,
- Evlat edinenin eğitim düzeyinin en az ilkokul mezunu olması şeklinde sıralanmıştır.

Bu modelde sosyal hizmet uzmanı, evlat edindirmeye uygun görülen çocuk ile ilgili hazırlamış olduğu raporu ve belgeleri Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne gönderir. Genel Müdürlük, ülke genelinde sırada bekleyen evlat edinme ailesine çocuğu bildirir. Ailenin çocuğu teslim almasının ardından ikamet ettiği ildeki sosyal hizmet uzmanı, bir yıl takip yapar. Sosyal hizmet uzmanının onay vermesi durumunda aile, evlat edinme davası açar, Aile Mahkemesi tarafından kişisel ilişki kurulur ve takip sonlanır.

1.4.4.5. Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) ve Çocuklar Güvende Programı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP), vatandaşların sosyal hizmete olan ihtiyaçlarının tespit edilmesi, tespit edilen ihtiyaçlar doğrultusunda sosyal hizmet ve sosyal yardımların planlanarak uygulanması, vatandaşların gerekli görülen diğer kamu hizmetlerinden faydalanmalarının sağlanması amacıyla yürütülen ve tüm aşamalarında danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin yer aldığı bir programdır. ASDEP temel olarak vatandaşların yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik bir uygulamadır (ASHB, 2023).

ASDEP kapsamında; kadın, çocuk, yaşlı, engelli ve dezavantajlı bireylere ulaşıp yerinde gözlem yapılarak insana ve topluma dokunulmaktadır (Özpolat, 2022: 163). Saha çalışmaları ve hane ziyaretleri ile birey ve aileleri sosyal hizmetlerle buluşturan bu uygulama; engellilik, yaşlılık, yoksulluk vb. birçok alanda olduğu gibi çocuk refahı alanında da önem arz etmektedir. ASDEP kapsamında yürütülen faaliyetlerde aileleri yanında yaşayan çocukların gereksinimleri tespit edilmekte, gereksinimlerin giderilmesine yönelik hizmetler sunulmakta, gerekli görülmesi halinde korunmaya ihtiyacı olan çocuklar tespit edilerek koruma ve bakım altına alınabilmektedir.

Çocukların aileleri yanında desteklenmesi kapsamında bir diğer önemli uygulama yine Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen Çocuklar Güvende

Programı'dır. Bakanlık tarafından 2023 yılında Çocuklar Güvende Ekiplerinin Çalışma Usul ve Esaslarına Yönelik Yönerge yayımlanmıştır. Bu uygulama kapsamında okulda ya da sokakta risk altında olduğu tespit edilen çocuklara yönelik izleme ve diğer sosyal hizmet müdahaleleri yürütülmektedir. Program kapsamında Sosyal Hizmet Merkezlerinin çocuk birimlerinde görevli personellerden oluşturulan ekipler, düzenli aralıklarla hane ziyaretleri gerçekleştirmekte, ulaşılan hanelerin ihtiyaçlarını değerlendirmektedir (ASHB, 2021).

1.4.4.6. Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri Hizmetleri

Ülkemizde özel kreş ve gündüz bakımevlerinin kuruluş ve işleyişleri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının denetimindedir. Özel teşebbüs ile kurulan bu gündüz bakım kuruluşlarında kapasitelerinin yüzde üçü, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri tarafından belirlenecek çocukların ücretsiz olarak yararlanması için ayrılır. Bu kapsamda ekonomik durumlarına bakılmaksızın şehit ve gazi çocukları; Bakanlığa bağlı kuruluşlarda korunma ve bakım altında bulunan çocuklar; cezaevlerinde hükümlü ve tutuklu olan anneleri ile birlikte kalan çocuklar, ekonomik yetersizlik yaşayan ailelerin çocukları ile ekonomik yetersizlik içinde olan anne veya babası vefat etmiş çocuklar, tek ebeveyni ile yaşayan çocuklar, engelli ebeveyni olan çocuklar, kadın konukevinde bulunan veya ayrılan kadınların çocukları bu kontenjanlardan faydalandırılır.

1.4.5. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Sunulan Yatılı Bakım Modelleri

Sosyal hizmet bakış açısı ile öncelikle aile yanında kalmaları hedeflenen çocuklar, son çare olarak kuruluş bakımına alınmaktadır. Çocuk bakım kuruluşları çeşitli şekillerde hizmet sunmaktadır.

1.4.5.1. Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi (ÇOKİM)

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 2012/15 sayılı Genelgesinin 20. maddesi korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında mahkeme kararı alınıncaya ve/veya uygun hizmet modeli belirleninceye kadar barınma ve temel gereksinimleri karşılanmak üzere tüm Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine bağlı Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi'nin kurulması ve genelgede belirtilen esaslara göre hizmet vermesi şeklinde düzenlenmiştir. Araştırmanın konusu

doğrudan Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri ile ilgili olduğundan detaylı bir şekilde bu birimlerin çalışma usul ve esaslarının açıklanması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Söz konusu genelgede:

- Birimlerin en az 6, en fazla 20 kapasiteli olarak açılması,
- Birimlerin çocukların geliş nedenlerine göre ayrı bölümler halinde düzenlenmesi,
- Birimin faaliyet gösterdiği ilde 0-6 yaş çocuk yuvası bulunması durumunda bu yaş grubunda olan çocukların çocuk yuvasına yerleştirilmesi,
- Hizmet verecek birimin kapasitesine göre; birim sorumlusu, sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, çocuk eğitici, öğretmen, hemşire, yurt yönetim memuru ile büro memuru, güvenlik görevlisi, bakım, temizlik elemanı vb. personelin görevlendirilmesi,
- Birime giriş yapan çocuklar hakkında; Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 22. maddesi uyarınca mahalli mülki amirden gerekli onayın alınması,
- Çocuğun birime gelişi itibarı ile Çocuk Koruma Kanunu'nun 9. maddesi gereğince en geç 5 gün içinde ilgili mahkemeye müracaat edilerek acil korunma kararı talep edilmesi,
- Çocuk hakkında mahkeme kararı alınıncaya kadar en fazla 8 gün bu birimde kalması,
- Çocukların birime kabulü sırasında, sağlık kontrollerinin yaptırılması, herhangi bir hastalığın tespiti durumunda tedavi için gerekli işlemlerin başlatılması; gerekli hallerde mahkemeden sağlık tedbiri kararı talep edilmesi,
- Birimde kalan çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanması,
- Birimde görevli meslek elemanı tarafından gecikmeksizin kuruluşa gelen çocukla ön görüşme ve psiko-sosyal değerlendirme yapılması, sosyal inceleme sürecinin başlatılması ve adli sürecin takibinin yapılması,
- Mahkeme kararı doğrultusunda çocuğun durumuna en uygun sosyal hizmet modelinin belirlenmesi, çocuğun durumuna uygun hizmet biriminin bulunmaması halinde nakil için gecikmeksizin gerekli işlemlerin yapılması,
- Çocuklar hakkında gerekli kayıtlarının yapılması, çocuklara ilişkin her türlü bilgi ve belgelerin şahsi dosyalarında muhafaza edilmesi şeklinde düzenlemeler yer almıştır.

Görüldüğü üzere ÇOKİM, korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlanması için yatılı kuruluşa ilk olarak adım attığı ve faydalandırılacağı sosyal hizmet modeli

belirlenmek üzere işlemler yürütülürken bakımlarının sağlandığı birimlerdir. Sosyal Hizmet Merkezleri tarafından korunmaya ihtiyacı olduğu tespit edilen çocuklar, ailesi tarafından kurum bakımına verilmesi talep edilen çocuklar, kolluk kuvveti tarafından Cumhuriyet Savcılığı talimatı ile gelen suç mağduru ya da suça sürüklenmiş çocuklar, terk-buluntu çocuklar nihai hizmet modelleri belirlenene kadar bu birimlerde kalmaktadır. Bu birimlerde kalmakta olan çocuklar hakkında yapılan mesleki çalışmalar sonucunda; ailesine teslim edilme, evlat edinme, koruyucu aile, kurum bakımı danışmanlık tedbiri, eğitim tedbiri gibi birçok nihai karar alınabilir.

1.4.5.2. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM)

Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi: “Çocuk evlerinin illerde planlanmasını, açılış ve işleyişine ilişkin her türlü işlem ile harcamaların yapılmasını, takibini, denetlenmesini, çocuk evine kabulü yapılacak çocukların belirlenmesi ve uyumuna yönelik çalışmalar ile çocuk evleri arasındaki koordinasyonu sağlamak amacıyla oluşturulan merkez” olarak açıklanmıştır.

Yatılı kuruluş hizmeti almasına karar verilen çocuklar, çocuk evleri sisteminden faydalandırılabilir. Bu sistemde şehrin çeşitli yerlerindeki apartman dairelerinde aynı yaş grubu ve cinsiyetteki çocuklar yer alır. Bu sistemdeki temel amaç, çocuğun yaşam becerilerini kazanacağı, aile ortamına yakın fiziki koşullarda yaşamasıdır. Her evde dönüşümlü olarak görev yapan bakım elemanları bulunmaktadır. Bir veya birkaç çocuk evinden sorumlu birer sosyal çalışma görevlisi sosyal hizmet uygulamasını yürütür. Ayrıca çocukların ilk kabullerinin, mahkeme yazışmalarının, nakil tertiplerinin takip edildiği bir sosyal servis de bulunmaktadır. Yönetmeliğe göre çocuk evinin kapasitesi en fazla yedi olup çocukların kardeş olması durumunda kapasite sınırı aranmaz.

1.4.5.3. Çocuk Evleri Sitesi (ÇES)

Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te Çocuk Evleri Sitesi: “Korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluş” olarak tanımlanmıştır. Çocuk Evleri Sitesinde her bir evin

kapasitesi en fazla on çocuğa hizmet verilecek şekilde çocukların yaş, cinsiyet ve gelişim özelliklerine göre belirlenir.

2022 yılında yayımlanan söz konusu yönetmelikte çeşitli konularda çocuklara psiko-sosyal destek sağlamada ihtisaslaşarak hizmet sunan Çocuk Destek Merkezlerinin kaldırıldığı, bu merkezlerin de ihtisaslaşmış Çocuk Evleri Siteleri şeklinde hizmet yürütecekleri; Çocuk Evleri Sitelerinin ihtisaslaşmış ve ihtisaslaşmamış olarak iki ayrı şekilde hizmet sunacağı anlaşılmaktadır.

1.4.5.4. Engelli Bakım Kuruluşları

Koruma ve bakım altında bulunan çocuklardan özel gereksinimi olduğu belirlenen ve özel gereksiniminden dolayı çocuk bakım kuruluşlarında kalmasında sakınca bulunan çocuklar, engellilere yönelik hizmet sunan resmi ya da özel yatılı kuruluşlara yerleştirilir.

1.5. Çocukların Bakım Kuruluşlarına Gelme Nedenleri

Çocuklar çeşitli sebeplerle ÇOKİM`lere gelmektedir. Bu sebepleri ihmal ve istismara maruz kalma, suça sürüklenme, suç mağduru olma, yoksulluk, çocuk işçiliği, dilencilik, ebeveyn kaybı, parçalanmış aile, evden kaçma, alkol ve madde kullanımı, göç, sağlık sorunları ve engellilik, terk edilme şeklinde sıralayabiliriz. Bu başlık altında çocukların ilk müdahale ve değerlendirme birimlerine gelmelerine neden olan faktörler incelenmiştir.

1.5.1. Çocuğa Yönelik İhmal ve İstismar

Dünya Sağlık Örgütü çocuğa yönelik ihmal ve istismarı; “çocuğun sağlığına, hayatta kalmasına, gelişimine veya onuruna fiili veya potansiyel zararlar sonuçlanan her türlü fiziksel veya duygusal kötü muameleyi, cinsel istismarı, ihmali, ticari veya diğer sömürüyü içeren eylemler” olarak tanımlamıştır (WHO, 2022).

Peterson ve Thomas`ın Sosyal Hizmet Sözlüğü isimli çalışmasında çocuk istismarı, bir çocuğa fiziksel veya psikolojik zarar veren kasıtlı hareket veya ihmal olarak tanımlanmıştır (Pierson & Thomas, 2010: 76).

Dünya Sağlık Örgütü`ne göre çocuklara kötü muamele; “aile üyeleri, çocuklara bakanlar, arkadaşlar, tanıdıklar, yabancılar, yetkili konumda olanlar (öğretmenler, askerler, polisler, din görevlileri ve memurlar, işverenler, sağlık görevlileri vs.) tarafından

çocuklara fiziksel ve duygusal anlamda yanlış davranılması, cinsel istismar, ilgisizlik ve ihmalkarlık, ticari anlamda ve başka biçimlerde sömürme” şeklinde karşımıza çıkmaktadır (WHO, 2006).

Çocuğa yönelik ihmal ve istismar eylemleri büyük ölçüde kanunda suç olarak belirlendiğinden, çocuğa yönelik ihmal ve istismar konusu ele alınırken mağdur çocuk kavramını açıklamak gerekir. Mağdur ya da kurban; suça maruz kalan, suçtan zarar gören, etkilerini fiziksel veya ruhsal açıdan yaşayan kişidir (Polat O. , 2020: 49). Bu kişinin çocuk olması durumunda mağdur çocuk kavramı kullanılmaktadır.

“Çocuk istismarı” ve “çocuk ihmali” terimleri toplumdan topluma farklı anlayışlarla ele alınmaktadır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde taciz olarak kabul edilen bir eylem, Meksika'da veya Fransa'da taciz olarak nitelendirilmeyebilir. Amerika Birleşik Devletleri'nde istismar veya ihmal gibi terimlerin anlamı, eyaletlere göre farklılık göstermektedir. Örneğin, yalnız bırakılan dört yaşındaki bir çocuk, bir yargı alanında ihmal edilmiş olarak kabul edilmezken başka bir yargı alanında ihmal edilmiş sayılabilir (O'Brien, 2004: 38).

Çocuğa yönelik istismar türlerini; fiziksel istismar, duygusal istismar ve cinsel istismar olarak sınıflandırabiliriz. Fiziksel şiddet; itme, tokatlama, saç çekme, kol bükme, morartma, ezme, yakma, dövme, yumruklama, tekme atma, nesneler fırlatma, duvarlara veya mobilyalara çarpma yoluyla kurbanın gözünü korkutma veya silah kullanma dahil olmak üzere dokunma, acı veren fiziksel temaslarda bulunma veya mağdurun sahip olduğu eşyalara zarar verme eylemlerini kapsar (Samfira vd., 2014: 53). Diğer bir tanıma göre fiziksel istismar, çocuğa yönelik; sağlığına, yaşamına, gelişimine, onuruna zarar veren ya da zarar verebilme olasılığı yüksek, kasıtlı fiziksel güç içeren davranışlardır (Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2018). Dünya Sağlık Örgütü çocuğun fiziksel istismarını: “Çocuğa kasti biçimde uygulanan fiziksel güç sonucunda, çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişmesi veya onuru açısından zararlı durumların ortaya çıkması veya çıkabilecek olması” şeklinde tanımlamıştır. Bu tanım çerçevesinde değerlendirilebilecek hareketler; “vurma, sarsma, ısırma, boğazını sıkma, yaralama, yakma, zehirlleme, boğma, tekmeleme vs.” şeklinde sıralanmıştır (WHO, 2006).

Fiziksel istismar en sık kayda geçen ve görünürlüğü en fazla olan istismar türüdür. Bu açıdan bakıldığında belki de en kolay önlem alınabilecek olan istismar türüdür. Fiziksel istismarın aşırı biçimleri düşük oranlarda karşımıza çıkmakta ancak sonuçları daha yıkıcı

olabilmekte; tokat atma ve vurma şeklindeki “sıradan” fiziksel istismar daha sık görülmektedir (Pritchard, 2004: 12). Dünyada her yıl, çocuklara yönelik kötü muamele sonucunda 40.150 çocuk ölümü gerçekleşmektedir. Üstelik çocuklara kötü muamelede sonucunda yanlışlıkla düşme, yanma, boğulma gibi verilerin bu istatistiğe dahil edilmediği düşünüldüğünde sayının daha yüksek olduğu söylenebilir (WHO, 2022).

Şiddet içeren bir ortamda gelişen çocuklarda fiziksel, duygusal, davranışsal, psikolojik ve akademik sorunlar ortaya çıkar. İstismarın etkileri günün sonunda çocuğun tüm kişiliğinde bilişsel, ahlaki ve cinsel düzeyde iz bırakır. Çocuğun kişilik yapısı, istismarın etkilerini taşıyacak ve sosyal ilişkilerde isteksiz bir tutum, damgalama ve olumsuz bir benlik imajı söz konusu olacaktır. Çocuk istismarı ve ihmali hem duygusal hem de sosyal düzlemde istenmeyen sonuçları tetikler (Georgevici, 2014: 35).

Bir diğer istismar türü olan çocuğa yönelik duygusal istismar, bir defa ya da süregelen olarak; “hareket serbestinin kısıtlanması, suçlama, tehdit etme, korkutma, küçük düşürme, ayrımcılık yapma, alay etme, dışlama, düşmanca yaklaşım” gibi fiziksel güç içermeyen çocuğun gelişimini, fiziksel veya zihinsel sağlığını olumsuz etkileme olasılığı yüksek olumsuz davranışlar olarak tanımlanabilir (WHO, 2006). Bu istismar türündeki eylemlerin görünürlüğü düşük olduğundan tanımlanması ve ölçülmesi oldukça zordur. Duygusal istismar bir çocuğu reddetmek, terörize etmek, yok saymak, tecrit etmek ve yozlaştırmak şeklinde görülebilir. Duygusal istismarın bu türlerinin çoğu bir arada meydana gelmektedir. Duygusal istismar çocuk üzerinde uzun vadeli psikolojik zarara neden olabilir (Pritchard, 2004: 14).

Duygusal istismar, çocuğun sevdiği oyuncakların çocuktan alınması ve yok edilmesi, çocuğa sık sık “Keşke hiç doğmasaydın”, “Senden nefret ediyorum”, “Hiçbir şeyi doğru yapamaz mısın?” gibi cümleler kurulması, çocuğu sürekli bir eleştiri ve küçümsemeye maruz bırakma, olumlu başarıları ya da çabaları karşılıksız bırakma, çocukla alay etme gibi davranışlar şeklinde görülebilmektedir (Pritchard, 2004: 15).

Çocuğa yönelik diğer bir istismar türü cinsel istismardır. Dünya Sağlık Örgütü cinsel istismar kavramını çocuğun tam olarak algılayamadığı, tam anlamıyla onay vermesi mümkün olamayacak veya bulunduğu gelişim düzeyinde hazır olmadığı, yasal veya sosyal kurallara aykırı bir cinsel etkinliğe yetişkinler ya da başka çocuklar tarafından dâhil edilmesi olarak tanımlamıştır (WHO, 2006). Diğer bir tanıma göre cinsel istismar, çocuk ile bir yetişkin arasında, cinsel amaçlı fiziksel, görsel, sözlü veya psikolojik

herhangi bir temas veya etkileşim kurulması ya da çocuğun cinsel uyarım için kullanılmasıdır (Allender, 1990: 35). Çocuğa yönelik cinsel istismar; cinsel içerikli konuşma, teşhircilik, röntgencilik, cinsel dokunma, dokunmaya zorlama, cinsel penetrasyon, genital ilişki, anal ilişki, objelerle veya parmakla penetrasyon, penetrasyon olmaksızın sürtünme gibi çeşitli şekillerde görülebilmektedir. Ayrıca çocuklar çocuk pornosu ve çocuk fuhuşuna dahil edilerek de cinsel istismara maruz kalabilmektedir (Aktepe, 2009: 98). Cinsel istismar konusu ele alınırken enstest kavramını da incelemek gerekir. Enstest, evlenmeleri yasak olarak görülen aile bireyleri arasındaki her türlü cinsel eylem olarak adlandırılır. Çocuklar aile içinde de cinsel istismara maruz kalabilmektedir. Cinsel istismar planlanmamış, ani bir şekilde ya da önceden planlanıp organize edilmiş biçimde meydana gelebilmektedir. Her iki durumda da mağdur ne yapacağını bilemeyebilir ve cinsel davranışı durduramayabilir. Cinsel istismar ile karşılaşan çocuklar bu durumdan nasıl kurtulabileceği yönünde sağlıklı düşünemez ve seçim yapma fırsatı bulamaz. Cinsel istismar bir kez gerçekleştikten sonra, tacizci genellikle kurbanı susturmak için tehdit veya şantaj kullanır. Adli süreçler, yatılı kuruluşa gitme korkusu, utanma gibi sebeplerden mağduriyeti dile getirmek güçtür. İstismara daha fazla maruz kalma ve aşağılanma tehdidi, umutsuzluk duygusunu artırır (Allender, 1990: 83). Cinsel istismar sürecini ortaya koyan bu anlatım, mağdur çocukların ne kadar zor bir durum ile karşı karşıya kaldığını ortaya koymaktadır.

Çocukların cinsel istismara maruz kalması; sosyal aktivitelere katılımda ani düşüş, sosyal ilişkilerde azalma, cinselliğe aşırı ilgi, dokunmaya karşı korkulu tepki, kurallara karşı gelme, okuldan kaçma, akademik düşüş, yalnızlık korkusu, içe kapanma, somatik yakınmalar (fiziksel bir sorun olmamasına rağmen ani görülen mide bulantısı, karın ağrısı, baş ağrısı gibi), güvensizlik duygusu, depresyon, intihar eğilimi, kendine zarar verme, alkol ve madde kullanımı, özgüven eksikliği, ani iştah kaybı veya artışı, uyku problemleri, agresyon gibi duygusal ve davranışsal belirtiler ile kendini gösterebilmektedir (Asil & Özdemir, 2020: 15). Cinsel istismara maruz kalan çocuklarda; benlik saygısında bozulma, kronik depresyon ve intihar eğilimi, anksiyete fobileri ve travma sonrası stres, kaçma davranışı, cinsel terör, rastgele cinsel ilişki, yeme bozuklukları ve çeşitli psikosomatik sorunlar ortaya çıkmaktadır (Pritchard, 2004: 20).

TÜİK verileri ülkemizde 2021 yılında güvenlik birimlerine suç mağduru olarak gelen 186 bin 14 çocuğun %13,1'inin cinsel suçlardan mağdur olduğunu göstermektedir (TÜİK,

2023). 2015 yılında ülkemizde yapılan bir çalışmada, cinsel istismarın %77,2' sinin aile içinden, akrabalarından ya da tanıdık biri tarafından gerçekleştirildiği belirlenmiştir. İstismarda bulunanların çoğunlukla erkek olduğu saptanmıştır. Çalışmada en sık rastlanan istismar tiplerinin, dokunma ve cinsel penetrasyon olduğu ortaya çıkmıştır (Koçak & Alpaslan, 2015).

Çocuklar çeşitli istismar türleri ile karşılaştığı gibi ihmal ile de karşılaşabilmektedir. İhmal, ana-baba veya bakımından sorumlu kimselerin aslında mümkün olmasına rağmen çocuğun gelişimi ve esenliği için yapması gerekenleri yapmaması durumudur (WHO, 2006). Dünya Sağlık Örgütü diğer bir tanımında çocuk ihmalini çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin çocuğun gelişimi için gerekli ihtiyaçları karşılamaması veya dikkate almaması olarak belirtmiştir (Yolcuoğlu, 2010: 75). Çocuk ihmali, çocuğun ebeveyni veya bakıcısının sağlık, beslenme, barınma, eğitim, gözetim, şefkat ve ilgi alanlarında asgari düzeyde bakımı sağlamadaki başarısızlığı olarak da tanımlanabilir (Wolock & Horowitz, 1984).

Fiziksel veya duygusal olarak iki şekilde görülen ihmal, çocuğun hem fiziksel hem de psikososyal gelişimine zarar verebilmektedir (Aktay, 2020: 175). İhmale maruz kalan çocuklar sağlıklı bir gelişim için gerekli olan olanaklardan yoksun kalmaktadırlar.

1.5.2. Suça Sürüklenen Çocuklar

Suç, toplumda var olan yazılı veya yazısız kuralları ihlal eden ve yapılması halinde cezai yaptırımlara bağlanmış olan davranış veya eylemlerdir (Tomanbay, 1999: 254). Çocukların sosyal kurallara uygun olmayan eğilim ve davranışlarının kanun müdahalesini gerektirecek nitelikte olması durumu çocuk suçluluğu olarak ifade edilebilir. Sadece hukuksal bir konu değil aynı zamanda psiko-pedagojik ve sosyal bir konu olduğu için çocukların suç işlemleri durumunu, klasik ceza hukukundaki suç açıklamaları ile tanımlamak güçtür (Eryalçın & Duyan, 2016: 13-14).

Çocukların suça sürüklenmesi istenmedik ve insanlığın geleceğini riske eden bir durumdur. Çocuk yeteri kadar korunamadığında suça yönelmekte veya yönlendirilmektedir. Uygun rol-modellerin olmaması, yanlış öğrenmeler ve zayıf sosyal destek sistemi gibi unsurlar çocuğun suça sürüklenmesine neden olmaktadır (Aktaş, 2011: 192).

Çocuk suçluluğunda öne çıkan faktörlerden biri ailedir. Parçalanmış, ihmalcı, tutarsız, kararsız ve aşırı disiplinci aileler çocukların suça yönelmesinde etkili olabilmektedir. Suça sürüklenmiş çocukların önemli bir bölümünde; aile üyelerinde suça karışmışlık, ailesinde boşanma, terk, ölüm, ekonomik yetersizlik, düşük eğitim seviyesi, hastalık, engellilik, yetersiz fiziksel şartlar, alkol ve madde kullanımı, şiddet, ihmal, istismar, terör, mültecilik, doğal afet, kan davası gibi olumsuzluklardan biri veya birkaçına rastlanmaktadır (Yelken, 2011: 34-35). Suça sürüklenen çocuklar üzerine yapılan çeşitli araştırmalar, genellikle çok çocuklu ve yoksul ailelerin çocuklarında bu durumun ortaya çıktığını göstermektedir (Yörükoğlu, 1998: 401). Bu tip ailelerde aile içinde çatışma ve huzursuzluk görülme sıklığı daha fazladır. Çocuklar denetimden daha uzaktır ve uygulanan disiplin ya çok yumuşak ya da çok sıkıdır. Ceza yöntemi olarak şiddet uygulama söz konusu olabilmektedir. Bu durumlar çocukların suça sürüklenmesini tetiklemektedir. Çocukların suça yönelmesinde okul faktörünü de ele almak gerekir. Okul devamsızlığı, akademik başarısızlık, okulda yaşanan akran zorbalığı gibi hususlar ile çocuk suçluluğu karşılıklı olarak birbirini tetikleyen olgulardır (Güdek, 2016: 17).

Çocukların suça yönelmesinde genellikle kişilik özellikleri ile ailesel ve sosyal bağlamdan kaynaklanan belirli hazırlayıcı veya öncül faktörler söz konusudur. Bu öncül faktörler, risk altındaki gençleri ayırt etmek için önemli göstergelerdir. Gençleri yüksek riskli davranışlara yatkın hale getiren faktörler; demografik özellikler, kişilik özellikleri, ailevi bağlamlar ve sosyal bağlamlar şeklinde dört bağlamda sınıflandırılabilir. Çoğu zaman bu faktörlerin etkileri gençlerde erken çocuk doğurma, yeme bozuklukları, madde kullanımı veya okulu bırakma gibi çok çeşitli olumsuz sonuçları doğurmakta, bu sonuçlar çocukların suça sürüklenme olasılığını artırmaktadır. (Borggess & Linnemann, 2011: 30)

1.5.3. Yoksulluk

Çocukların korunmaya ihtiyaç duymasındaki en önemli etkenlerden biri olan yoksulluk kavramı literatürde çeşitli bakış açıları ile tanımlanmıştır. Yoksulluk kavramı kısaca bireylerin asgari düzeyde yaşamlarını sürdürebilmek için beslenme, giyim ve barınma gibi en temel gereksinimlerini karşılayabilmesinde zorluklar yaşaması şeklinde açıklanabilir (Uzun, 2003: 156)

Yoksulluk ile karşı karşıya kalan çocukların gelişiminin tehdit altında olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bireyin kendini gerçekleştirebilmesi için öncelikle fizyolojik ihtiyaçlarını

karşılması gerekir. Ancak yoksulluk ile mücadele eden ailelerde çocukların öncelikle temel fizyolojik ihtiyaçlarının sağlanmasında dahi güçlük yaşanmakta, buna bağlı olarak diğer ihtiyaçlar da karşılanamamaktadır.

Çocuk yoksulluğu, ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyleri, gelir adaletsizliği, işgücü piyasası, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yaklaşımlar, aile yapıları, ebeveynlerin özellikleri gibi farklı etkenlere bağlı olarak ortaya çıkan bir sosyal sorundur. Ayrıca, çocuk yoksulluğuna dair nedensellik ilişkisinde yoksulluğun bir sonraki nesle aktarılan bir sosyal sorun olma özelliği unutulmamalıdır (Metin, 2015: 169).

Yoksulluk, çocuklar üzerinde birçok etkiye sahiptir. Yoksulluğun çocuklar üzerindeki etkilerini tartışmadan önce çocuk refahı kavramını açıklamak gerekir. Refah kavramı; fiziksel, duygusal, zihinsel ve ruhsal gelişim yoluyla bireyin kendisi, başkaları ve çevre ile ilişkili olarak kendine özgü potansiyelini geliştirmesi veya iyi olma hali olarak tanımlanır. Çocuk refahı, OECD ve Avrupa Birliği'nin kabul ettiği ölçüm araçları doğrultusunda gelir, sağlık, eğitim ve sosyal katılım olarak dört farklı boyutta ele alınmaktadır. Çocuk refahı ve yoksulluk ilişkisi bu boyutların bütününde görülmekte olup özellikle gelir boyutunun diğer boyutları da etkileyen bir konumda olduğu söylenebilir. (Karakaş, 2016: 891)

Çocuklukta yoksulluk deneyimi açıkça zarar vericidir ve çocukların hayatlarının her alanına nüfuz etmektedir. Yoksulluk ile mücadele eden çocukların genellikle yoksulluğun pasif kurbanları şeklinde kalmadığı; bunun yerine arabuluculuk yaptıkları, müzakere ettikleri ve ellerinden gelen her yerde ve zamanda yoksulluk deneyimini kontrol etmeye çalıştıkları söylenebilir. Bununla birlikte çalışma, ihtiyaçları karşılama, örtbas etme, ebeveynlerini koruma ve idare etme gibi çabalar ortaya koyarlar ve bu durum çocukların refahı adına zararlı sonuçlar doğurabilir (Welbourne, 2012: 89).

Sosyal hizmetin çocuklar özelinde hedeflerinden biri çocukların iyilik halinin sağlanmasıdır. Çocukların iyilik halini tehdit eden yoksulluktan çocuklar doğrudan ve dolaylı olarak etkilenirler. Doğrudan etkilere; beslenme kalitesinde düşüş, barınma, sağlık, bakım, eğitim ve ulaşım imkanlarının yetersizliği örnek verilebilir. Olumsuz koşullarla baş edecek gücü yitirerek ekonomik durumları kötüye giden, düşük ve yetersiz gelirli ebeveynleri vasıtasıyla çocuklar yoksulluktan dolaylı olarak etkilenir (Yolcuoğlu, 2009: 89).

1.5.4. Çocuk İşçiliği

Çocuk işçiliği toplumdan topluma, ülkeden ülkeye farklı bakış açıları ile anlam kazanan bir olgudur. Hayatını idame ettirmek veya hane gelirine katkıda bulunmak amacı ile bir işte çalışan 18 yaşın altındaki bireyler çalışan çocuk ya da çocuk işçi olarak adlandırılmaktadır (Fidan, 2004: 31).

Çalışan çocuklar, aile ekonomisine katkı sağlamak ve meslek öğrenmek için çeşitli sektörlerde veya sokakta çalışan küçük yaştaki bireylerdir. Eğitim çağındaki çocuklar tam zamanlı ya da yarı zamanlı olarak çalışabilmektedir. Hangi şartlarda olursa olsun çalışma yaşamındaki çocuklar birtakım risklerle karşı karşıya kalmaktadır (Karabulut, 1998: 31). TÜİK'in 2019 yılında yayımladığı istatistiklerde çalışan çocukların maruz kaldığı olumsuz koşullar; göz yorgunluğu ve görsel odaklanma, zararlı maddeler, toz, duman ve gazlar, gürültü, şiddetli sarsıntı, aşırı sıcak/soğuk veya nemli/nemsiz ortamlar, zor duruş şekli veya zor hareketler yapma, ağır yükler taşıma ve kaza riski şeklinde sıralanmıştır (TÜİK, 2019).

Çocuk işçiliği dünyada kalıcı bir sorun olmaya devam etmektedir. UNICEF ve ILO tarafından hazırlanan Çocuk İşçiliği: Küresel Tahminler 2020, Eğilimler ve İleriye Giden Yol raporunda yer alan verilere göre 2020 yılına ait küresel tahminler 63 milyon kız ve 97 milyon erkek olmak üzere 160 milyon çocuğun dünya çapında çocuk işçi olduğunu ve bu sayının tüm dünyadaki çocukların onda biri olduğunu göstermektedir. Çocuk işçilerin neredeyse yarısı sağlıklarını doğrudan riske eden tehlikeli işlerde çalışmaktadır. ILO-UNICEF tarafından her türlü çocuk işçiliğini sona erdirmeye taahhüdü 2025 olarak belirlenmiş olsa da mevcut bulgular, bu taahhüdü gerçekleştirmenin çok gerisinde olunduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Söz konusu rapora göre hızlandırılmış bir çalışma yürütülmediği takdirde 2025'te 140 milyon ve 2030'da 125 milyon çocuk işçi olacağı tahmin edilmektedir. (ILO, 2021)

Çocukları iş gücüne katarak haneye gelir sağlamaya çalışmak yoksulluk ile mücadele eden birçok ailede içinde bulunulan koşulların bir sonucu olarak ortaya çıkar. Sanayileşme ile büyük kentlere göç eden ailelerde işsizlik ya düşük ücretler karşılığında çalışma söz konusudur. Bu durumlarda aileler, çocukları çalıştırma yönelimi gösterebilir. Çocukların çalışması, psiko-sosyal ve fiziksel gelişimine olumsuz etki eder (Gül & Öztürk, 2020: 140).

1.5.5. Ebeveyn Kaybı ve Parçalanmış Aile

Çocukların gelişiminde anne ve baba ile sağlıklı bir yaşam önem arz etmektedir. Çocukların anne ve babalarından birini ya da ikisini birden kaybetmesi veya ailenin parçalanmasının olumsuz sonuçlara sebebiyet vermesi olasıdır.

TÜİK verileri, 2021 yılında Türkiye'de toplam 22 milyon 738 bin 300 çocuktan 272 bin 361 çocuğun babasının vefat etmiş olduğunu, 82 bin 968 çocuğun annesinin vefat etmiş olduğunu, 4 bin 451 çocuğun ise hem anne hem babasının vefat etmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca Türkiye'de 2021 yılında 174 bin 85 çift boşanmıştır (TÜİK, 2021). Günümüzde aile kurumunu tehlike altında ve var olma mücadelesi vermektedir. Modern çağda değişime uğrayan aile kurumu; geniş aile, çekirdek aile, tek ebeveynli aile ve tek kişilik aile şeklinde değişimlere uğramıştır. TÜİK verileri, 2008 yılında ortalama 4 olan hane halkı sayısının 2021 yılında 3,23 kişiye düştüğünü; tek kişilik hane oranının 2014 yılında %13,9 iken 2021 yılında %18,9'a yükseldiğini göstermektedir (TÜİK, 2021). Günümüzde çok sayıda çocuk, tek ebeveyn ile büyümek zorunda kalmaktadır. Boşanma ve ölüm ile ortaya çıkan tek ebeveynli ailelerde tek ebeveyn, uzun soluklu çocuk yetiştirme sorumluluğunu iki kişilik olarak yüklenir. Bu gerek ebeveyn gerek çocuk açısından zor bir durumdur (Sapsağlam, 2021: 86).

Ebeveyn kaybı yaşayan çocuklarda genellikle üç ay kadar süren depresif duygu durumunun söz konusu olabileceği, bazı çocuklarda bu sürenin bir yıla kadar çıkabildiği görülmektedir. Çocukların ebeveyn kaybından etkilenme durumları, içinde bulundukları gelişim dönemine göre değişkenlik gösterebilir (Kıvılcım & Doğan, 2014).

Ebeveyn kaybı yaşayan çocuklar duygusal açıdan yıpranırlar. Çocuklar ebeveyn ölümlerinde kendilerini suçlu hissedebilirler. Olumsuz düşüncelere kapılabilirler. Kendilerini terk edilmiş hissedip kızabilirler. Yas dönemini tamamlayamayan, acıyı çözümlendiremeyen çocuklarda depresyon görülebilir (Shapiro, 1994: 58). Ruh hastalıkları üzerine yapılan araştırmalarda ruh sağlığı ile ilgili problem yaşayan kişilerin çocukluklarında ebeveyn kaybına daha çok uğradıkları saptanmıştır. Özellikle anne ölümü yüksek olan çocuklarda ruhsal çökkünlük ve özkıyım eğilimi öne çıkmaktadır (Yörükoğlu, 1998: 49).

Ailenin parçalanması, boşanma, ebeveynin aileyi terk etmesi, cezaevine girmesi gibi durumlar şeklinde gerçekleşmektedir. Ailenin parçalanması, çocuğun gelişimindeki en önemli destekleyici unsurun zarar görmesine sebep olmaktadır.

Hukuki açıdan evlilik sözleşmesinin sone ermesi olan boşanma, ruhsal açıdan ailenin bölünmesine ya da tümünden dağılmasına sebep olan ve aile üyelerini sarsan bir durumdur. Boşanmalardan en çok etkilenenler; kişiliğinin gelişmekte olduğu yıllarda ailesi parçalanan çocuklardır. Anne ve babası boşanan çocuklarda huzursuzluk, hırçınlık, tedirginlik ve saldırganlık en sık gözlenen belirtilerdir (Yörükoğlu, 1998: 271). Boşanmanın çocuklar üzerinde kısa süreli ve uzun süreli etkileri söz konusudur. Kısa süreli etkilerin daha belirgin olduğu, bu etkilerin ardından belirginliği daha düşük olan uzun süreli etkilerin ortaya çıktığı söylenebilir (Cüceloğlu, 1990: 381).

Boşanmanın sadece sonucunu değil gelişim sürecini de göz önünde bulundurmak gerekir. Boşanma sürecinin başlangıcında aile içinde görülen çeşitli sorunlar, bu sorunların anne ve babalar tarafından ele alınma biçimleri ve çatışmalar genellikle bu durumlara şahit olan çocuklar üzerinde stres oluşturmaktadır. Bu nedenlerle gerek çocuklar gerekse ebeveynler açısından boşanma; gelişimi, gerçekleşmesi ve sonrası ile yorucu ve yıpratıcı bir süreçtir.

Boşanma ve ayrılma aile bireyleri arasında bir gerginlik oluşturmaktadır. Anne ve babası boşanan çocuklar stresli ve yaralanmaya açık durumdadır. Boşanmanın ardından ebeveynler çocukları ile yakından ilgilense dahi aile yapılarının değişmesi sebebi ile çocuklar yine ruhsal sorunlar yaşayabilir (Shapiro, 1994: 54).

1.5.6. Evden Kaçma Davranışı

Evden kaçma davranışı çocuğun ailesinin izni veya haberi olmaksızın evden uzaklaşma durumu olarak tanımlanmaktadır (Thompson vd., 2010). Başka bir deyişle ailesinden izinsiz veya habersiz evden ayrı olması, bunun bir gece veya daha fazla sürmesi durumunu çocuğun evden kaçma davranışı olarak ifade edebiliriz. Evden kaçan çocukların dışarıda birçok tehlikeli durumla karşılaşması ve gelişiminin olumsuz etkilenmesi riski bulunmaktadır.

Evden kaçma davranışının nedenleri olarak aile içi istismar, ailenin işlev bozuklukları, ihmal, aile içi çatışmalar; evden kaçma davranışının sonuçları olarak suça sürüklenme, madde kullanımı, istismara maruz kalma gibi çocuk açısından risk teşkil edecek durumlar sıralanabilir (Karataş vd., 2020: 965).

Evden ayrılma sıklıkla gençlerin bağımsızlık kazanma güdüsü ile gerçekleşmektedir. Birçok genç, istenmeyen durumlardan kurtulup daha iyi bir yaşama kavuşma amacı ile

evden kaçma düşüncesi ile tanışır. Bu gençler evdeki dayanılmaz durumlardan kaçmayı, daha arzu edilen veya daha maceralı ortamlara girebilmeyi hedefler. Literatürde, evden kaçma davranışının çoğunlukla içinde bulunduğu dayanılmaz durumlarla uğraşan çocuklar için son çare olduğu görüşü hakimdir (Thompson vd., 2010). Sık rastlanan evden kaçma sebeplerinden biri çocuğun ailesine karşı öfkelenmesidir. Örneğin ebeveynler tarafından beğenilmeyen bir karne, eve belirlenen saatten geç gelme gibi konular sonucunda çocuklar ailelerine karşı bir tepki olarak evden ayrılabilir. Çocuklar, kendilerine karşı kaba ve düşüncesiz davranıldığını ya da aileleri tarafından anlaşılmadığını düşündüğü ailelerine bir “ders verme” amacı ile bu davranışı gerçekleştirebilmektedir.

1.5.7. Alkol-Madde Kullanımı

Çocuklarda alkol ve madde kullanımı, günümüzde sık rastlanan sorunlardan biridir. Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından düzenlenen DSM-5 isimli çalışmaya göre bireye alkol ve madde kullanım bozukluğu tanısı konulabilmesi için belirtilen ölçütlerden en az ikisinin on iki aylık dönem içinde görülmesi gerekmektedir (DSM-5, 2013):

- İstenilenden daha fazla miktarda ve daha uzun süreli olarak madde alınması,
- Madde kullanmayı bırakma veya azaltma isteği olup bunun için çaba gösterilmesi,
- Madde kullanımı veya etkilerinden arınmak için çok zaman ayrılması,
- Madde kullanmak için aşırı istek olması,
- Günlük hayattaki sorumlulukları yerine getirmeye engel olacak düzeyde kullanım olması,
- Madde kullanımının getirdiği sorunlara rağmen kullanımı sürdürme,
- Madde kullanımı sebebi ile sosyal etkinlik, dinlenme, eğlenme gibi aktivitelerde azalma,
- Tehlikeli olabilecek durumlarda dahi kullanımın sürmesi,
- Ruhsal ve fiziksel sorunlara yol açtığı farkında olunmasına rağmen madde kullanımının sürmesi,
- Madde kullanımı etkilerine karşı tolerans gelişmesi,
- Yoksunluk gelişmiş olması.

Bağımlılık; birey, etken (uyuşturucu ve alkol) ve çevre arasındaki karmaşık etkileşimden gelişir. Uyuşturucu kullanımında ilk deneyim, sosyal, kültürel, bilişsel ve gelişimsel

faktörler ile kişilik faktörü arasındaki etkileşimler sonucunda meydana gelir. Sigara içmek, alkol almak veya uyuşturucu kullanmak için en erken tetikleyiciler genellikle aile kaynaklıdır. Ergenlik döneminde görülen uyuşturucu kullanımıyla ilgili faktörler arasında zayıf benlik imajı, akademik başarısızlık, ebeveyn reddi, ailede görülen işlev bozuklukları, istismar, ebeveynler tarafından aşırı veya yetersiz kontrol ve boşanma sıralanabilir (Belcher & Shinitzky, 1998).

Çocukların başka sorunları maskeleyerek için kullanıldığı varsayımı ile uyuşturucu veya alkolden uzak durmaları yönünde uygulamalarda genellikle bir dizi başka zor konu ile ilgili alternatif stratejiler geliştirmek gerekir. Madde kullanımı olan ebeveynler ve çocukları ile ilgili olarak sosyal hizmetin bazı sorumlulukları şu şekilde sıralanabilir (Welbourne, 2012: 174):

- Çocukların vaka kayıtları yapılmalı ve ilgili veri toplama sistemlerine düzenli olarak kaydedilmelidir.
- Tespit edilen vakalar için bir profesyonel bulunmalıdır.
- Ebeveynlere yerel tedavi hizmetleri hakkında tavsiye verilmeli ve yönlendirilmelidir.
- Ailelere madde kullanımının zararları ve bunun çocuklar üzerindeki etkisine ilişkin bilgilendirme ve eğitimler yapılmalıdır.
- Uyuşturucu veya alkol kullanan çocukların ve ebeveynlerin ihtiyaçlarını dikkate alan planlamalar oluşturulmalıdır.

1.5.8. Göç

Göç, coğrafi mekân değiştirme ile sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleri olarak tanımlanmaktadır (Özer, 2004: 11). Göçler, iç göçler ve dış göçler şeklinde sınıflandırılmaktadır. İç göçler ülke içerisinde yerleşim birimleri arasında yerleşmek amacıyla yapılan yer değiştirmelerdir. Dış göçler, çeşitli sebeplerden kaynaklı olarak yerleşmek için bir ülkeden diğerine yapılan yer değiştirmelerdir (Güreşçi, 2016: 1059).

2020 yılında dünya genelinde yaklaşık 281 milyon uluslararası göçmen olduğu ve bunun küresel nüfusun yüzde 3,6'sına eşit olduğu belirlenmiştir. Bu sayı, elli yıl önceye göre beş kat fazladır. Bu durum, dünya üzerinde göçmen sayısının giderek arttığını net bir şekilde ortaya koymaktadır (IOM, 2022).

UNICEF'in 2016 yılı Köklerinden Koparılanlar Raporuna (UNICEF, 2016) göre dünya üzerinde 31 milyon çocuk doğdukları ülkenin dışında başka bir ülkede yaşamaktadır. Bu çocukların yaklaşık 3'te 1'i mültecidir. Tüm dünyadaki çocukların 200'de 1'i mültecidir. Ayrıca tüm dünyadaki göçmenlerin 8'de 1'i çocuktur.

Ülkemiz son yıllarda çeşitli coğrafyalardan göç almaktadır. Türkiye, Suriye'de 2011 yılı itibari ile var olan iç savaş sebebi ile oldukça yüksek sayılarda göç almış ve almaya devam etmektedir. Aynı zamanda Afganistan ve Irak'tan da ülkemize göç hareketleri söz konusudur. Özellikle Afganistan uyruklular, daha çok ekonomik nedenlerle ve yasa dışı yollarla Türkiye'ye gelerek izinsiz çalışmaktadırlar (Alakuş & Uzan, 2020).

Göç İdaresi Başkanlığının resmi açıklamasına göre ülkemizde Suriye'den gelen göç dalgası soncunda 31.08.2023 tarihi itibari ile geçici koruma kapsamında 3.289.817 Suriyeli bulunmaktadır. Bu sayının 1.613.093'ünü 18 yaşın altındaki çocuklar oluşturmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Bu verilerin kayıt altına alınabilmiş olan göçmenleri kapsadığını göz önünde bulundurmak gerekir.

Ülkemizde yaşayan Suriyeli çocukların sosyal uyumlarının sağlanması amacıyla Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve UNICEF Türkiye Temsilciliği iş birliğinde "Sosyal Uyum Programı" yürütülmektedir. Sosyal Uyum Programı ile uyum problemlerini en aza indirmek, konu ile ilgili farkındalık oluşturmak, göçmenlerin insan haklarının ihlal edilmeksizin yaşamlarını sürdürmelerini sağlamak ve kültürler arasında karşılıklı anlayış ve hoşgörüyü geliştirmek hedeflenmektedir (ASHB, 2017).

Ülkemizin kuruluşundan bu yana iç göçler sürekli olarak devam etmektedir. Türkiye'deki iç göç hareketlerinin en önemli etkenleri insanların köyden kente göç etmesini tetikleyen tarımda makineleşme ve sanayileşme olsa da bunlar dışında bazı faktörler de bulunmaktadır. İçinde bulunulan hayat şartlarından memnun olmamak, eğitim ve sağlık hizmetlerine daha kolay erişebilmek, gelecek kuşaklara daha iyi bir gelecek sunabilmek, daha yüksek ulaşım imkanları bu nedenler arasındadır (Şen, 2014).

Göçün çocuk ruh sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik gerçekleştirilen bir araştırmada, göç yaşamamış çocuklara kıyasla göç yaşayan çocukların daha fazla ruhsal uyumsuzluk yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Göçün ruhsal sonuçları, sosyal hizmetle birlikte farklı disiplinlerin ortak alanında olması gereken bir konudur. Göç konusunda farklı disiplinlerin bir arada uyum içinde çalışması gerekmektedir (Polat, 2007: 103).

1.5.9. Hastalık ve Engellilik

Çocuklar çeşitli sağlık sorunları ve engellilik ile karşı karşıya kalabilmektedir. Bunlar gerek çocuk üzerinde gerek ailesi üzerinde başa çıkma yöntemleri gerektiren durumlardır. Baş etme yöntemleri yetersiz kaldığında, başka olumsuzluklar eklendiğinde veya özel gereksinimlerine uygun önlemler alınamadığında engel durumu ya da sağlık sorunu bulunan çocuklar çeşitli risklerle karşı karşıya kalabilmektedir.

Çocukların hastalıkları; doğuştan ve sonradan kazanılan hastalıklar olarak iki şekilde görülür. Çocukların karşılaştıkları hastalıklar kalıcı, geriye dönüşü olmayan, uzun süre boyunca bakım, gözetim ve denetim gerektirecek olması durumunda süregelen hastalık olarak adlandırılır (Er, 2006: 156-157). Hastalığın çocuk üzerindeki etkileri, hastalığın süresine, çocuğun gelişim dönemine, ailenin tutumuna göre değişkenlik gösterebilir. Çocuğun hastalığı hiç kuşkusuz ailede üzüntü ve tedirginliğe yol açar.

Engellilik, medikal ve sosyal bakış açıları ile ele alınması gereken bir kavram olup ne tamamen tıbbi ne de tamamen sosyal bir olgudur. Engellilik kavramı herhangi bir sağlık sorunu olan birey ile o bireyle ilgili kişisel ve çevresel faktörler arasındaki olumsuzluklar, yetersizlikler, aktivite sınırlılıkları ve katılım kısıtlamalarını ifade eder (WHO, 2011: 3). UNICEF'in 2022 yılında yayımladığı Engelli Çocuklar Raporunda bazı bulgular dikkat çekmektedir (UNICEF, 2022):

- Dünyada toplamda yaklaşık 240 milyon engelli çocuk bulunmaktadır. Bu sayı tüm çocukların onda birini ifade etmektedir.
- Engelli çocukların ihmal ve istismara maruz kalma olasılığı daha yüksektir.
- Engelli çocuklar sağlık açısından olumsuzluklarla karşılaşmaktadır ve bu durum gelişimi geciktirebilir.
- Engelli çocukların bulaşıcı hastalıklara yakalanma riski daha yüksek olabilir ve hayat kurtarıcı önlemlerden yararlanma şansı daha düşük olabilir.
- Engelli çocukların erken çocukluk eğitime katılma olasılığı yüzde 25'ten daha az, hiç katılmama olasılığı yüzde 49'dan daha fazladır.
- Engelli çocuklar, engelli olmayan çocuklara kıyasla daha yüksek oranda yoksulluk yaşamaktadır.

2006 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Haklarına Dair Uluslararası Sözleşme ile taraf devletlere engelli bireylere ilişkin toplumsal hayata katılma,

ayrımcılıktan koruma, erişilebilirlik, eğitim, sağlık, bakım, istihdam olanaklarından faydalanma gibi hususlarda yükümlülükler getirilmiştir.

Engellilik konusunu ülkemizdeki yasal mevzuat çerçevesinde ele alacak olursak ilk olarak devletin Anayasa'nın 61. maddesine göre sakatların korunması ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirler alma yükümlülüğü göze çarpmaktadır. 2005 yılında çıkan 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ile engellilik ile ilgili genel esaslar, ayrımcılık, topluma dahil olma, destek ve bakım, erişilebilirlik gibi birçok husus hakkında düzenlemeler yapılmıştır. Türk Ceza Kanunu'nda engelliliğe dayalı ayrımcılık yasaklanmış ve ayrımcılık durumunda uygulanacak cezalara ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

1.5.10. Terk Edilme

Çocukların koruma altına alınma nedenlerinden biri terk edilmeleridir. Tarih boyunca çocuklar daha çok ibadethane ve hastane önlerinde, sokakların تنها yerlerinde terk edilmekte idi. Günümüzde bu durumun yasal olarak gerçekleşmesine yönelik uygulamalar mevcuttur. Terk durumunun yasal hale gelmesi, çocukların güvensiz yerlerde terk edilerek can güvenliği riski ile karşı karşıya kalmalarının önüne geçmektedir (Yaman, 2022: 1210).

Türk Ceza Kanunu'na göre terk suçtur. Kanun'un 97. maddesi; yaşı veya hastalığı nedeniyle kendini idare edemeyecek durumda olan ve bu sebeple koruma ve gözetim yükümlülüğü altında bulunan bir kimseyi kendi haline terk eden kişinin üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağını, terk edilen kişinin hastalığa yakalanması, yaralanması veya ölmesi halinde ağırlaştırılmış suç olarak ele alınacağını ifade etmektedir.

Terk vakaları genellikle bebeklerin terk edilmesi şeklinde vuku bulmaktadır. Anneleri tarafından terk edilerek yatılı kuruluş ortamına giren bebeklerde gelişim bozuklukları görülebilmektedir. Bu bebekler, iyi bakılmasına ve iyi beslenmesine karşın belki de anne ilgi ve şefkatinin eksikliğinden gelişimleri sekteye uğrayabilir, fiziksel gelişimleri yaşıtlarının gerisinde kalabilir ve sık hastalanabilirler (Yörükoğlu, 1998: 47). Özel olarak korunması ve bakılması gereken bireyler olan çocukların terk edilmeleri; fiziksel ve psiko-sosyal açıdan zarar görmelerine neden olmaktadır.

2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel model kullanılmıştır. Çocukların şahsi dosyalarından doküman analizi yöntemi ile bilgi toplanmış olup toplanan bilgiler sayısal verilere dönüştürülerek incelenmiştir. Belge tarama yöntemi olarak da bilinen doküman analizi, var olan kayıt ve belgelerin incelenmesi yoluyla veri elde edilen bir yöntemdir. Doküman analizinde belli bir amaç doğrultusunda kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemleri gerçekleştirilir (Karasar, 2005). Doküman analizi araştırmalarda tek başına kullanıldığı gibi destekleyici bir yöntem olarak da kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu yöntem ile araştırmacı tarafından çocukların şahsi dosyalarında yer alan sosyal inceleme raporu, görüşme raporu, kuruluşa kabul bilgi formu, vaka tartışma ve süreç değerlendirme raporu, nüfus kayıt örneği ve diğer belgeler taranmıştır. Çocukların şahsi dosyalarında yer alan belgeler, kuruluşa görev yapan sosyal çalışma görevlileri tarafından mesleki çalışmalar ile kayıt altına alınmış belgelerdir. Araştırmada çocukların şahsi dosyalarında yer alan belgelerin tamamı kullanılmıştır. Elde edilen bilgiler araştırmacı tarafından oluşturulan Dosya İnceleme Formuna (EK-3) işlenmiştir.

Araştırmada çocuk bakım kuruluşlarına ilk müdahale ve değerlendirme kapsamında gelen çocukların özelliklerinin belirlenmesi ve durumlarının tasvir edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çocuklar hakkında toplanan bilgiler sayısallaştırılmış ve yorumlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Soruları ve Hipotezler

Araştırmanın temel sorusu: “Çocuk bakım kuruluşlarına ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri kapsamında gelen çocukların profilleri nasıldır?” şeklindedir. Araştırmanın diğer alt soruları aşağıdaki gibidir:

Araştırma Sorusu 1- Kuruluşa gelen çocukların sosyo-demografik özellikleri nasıldır?

Araştırma Sorusu 2- Kuruluşa gelen çocuklar için ilk müdahale ve değerlendirme sürecinin sonucunda yapılan işlemler nelerdir?

Araştırma Sorusu 3- Ailelerinin özelliklerine göre çocukların özellikleri değişkenlik göstermekte midir?

Araştırma Sorusu 4- Sosyo-demografik özelliklere göre çocukların faydalandırıldığı hizmet modelleri değişmekte midir?

Araştırmanın konusu, amacı ve sorularından hareketle kurulan hipotezler aşağıda sıralanmış olup hipotez test sonuçları Ek-4'te tablo halinde verilmiştir:

Hipotez 1: Ailelerin gelir seviyesi yükseldikçe çocukların okula devam etme oranları artmaktadır.

Hipotez 2: Ailelerin gelir seviyesi yükseldikçe çocukların psikiyatrik başvuru oranı azalmaktadır.

Hipotez 3.1: Annelerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların örgün öğrenime katılım oranı yükselmektedir.

Hipotez 3.2: Babaların eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların örgün öğrenime katılım oranı yükselmektedir.

Hipotez 4.1: Annelerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların psikiyatrik başvuru oranı azalmaktadır.

Hipotez 4.2: Babaların eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların psikiyatrik başvuru oranı azalmaktadır.

Hipotez 5: Ebeveyn kaybı yaşamış çocukların örgün öğrenime katılımı daha azdır.

Hipotez 6: Ebeveyn kaybı yaşamış çocukların psikiyatrik başvuru oranı daha fazladır.

Hipotez 7: Ebeveyn kaybı yaşamış çocukların madde kullanımı oranı daha fazladır.

Hipotez 8: Ebeveynleri birlikte olan çocukların örgün öğrenime katılımı daha fazladır.

Hipotez 9: Ebeveynleri birlikte olan çocukların psikiyatrik başvuru oranı daha azdır.

Hipotez 10: Ebeveynleri birlikte olan çocukların madde kullanımı oranı daha azdır.

Hipotez 11: Ebeveynleri birlikte olan çocukların suça sürüklenme oranı daha azdır.

Hipotez 12: Aileleri göç etmiş çocukların örgün öğrenime katılımları daha azdır.

Hipotez 13: Aileleri göç etmiş çocukların psikiyatrik başvuru oranı daha fazladır.

Hipotez 14: Kolluk kuvvetleri tarafından kuruluşa getirilen çocukların aile yanına döndürülme oranı daha fazladır.

Hipotez 15: Çocukların aile yanına döndürölme oranları kuruluşa geliş nedenlerine göre değişmektedir.

Hipotez 16: Örgün öğrenime devam eden çocukların aile yanına döndürölme oranı daha fazladır.

Hipotez 17: Engelli çocukların aile yanına döndürölme oranı daha azdır.

Hipotez 18: Psikiyatrik başvurusu olan çocukların aile yanına döndürölme oranı daha azdır.

Hipotez 19: Süreğen hastalığı olan çocukların aile yanına döndürölme oranı daha azdır.

Hipotez 20: Madde kullanımı olan çocukların aile yanına döndürölme oranı daha azdır.

Hipotez 21: Suça sürüklenen çocukların aile yanına döndürölme oranı daha azdır.

Hipotez 22: Ebeveyn kaybı yaşamış çocukların aile yanına döndürölme oranı daha azdır.

Hipotez 23: Ebeveynleri birlikte olan çocukların aile yanına döndürölme oranları daha fazladır.

Hipotez 24: Ebeveynlerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların aile yanına döndürölme oranları artmaktadır.

Hipotez 25: Ebeveynlerinden en az biri cezaevinde olan çocukların aile yanına döndürölme oranı daha azdır.

Hipotez 26: Gelir düzeyi yükseldikçe çocukların aile yanına döndürölme oranları artmaktadır.

Hipotez 27: Aileleri göç etmiş çocukların aile yanına döndürölme oranı daha azdır.

Hipotez 28: Kuruluşa daha önce gelmiş olan çocukların aile yanına döndürölme oranı daha azdır.

2.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çocuk bakım kuruluşlarına ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri kapsamında gelen çocukların birbirinden farklı sosyo-demografik özelliklere sahip olması evren ve örneklemin çeşitliliğini sağlamaktadır. Araştırmanın evreni Tekirdağ ilinde ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri yürütölmek üzere çocuk bakım kuruluşlarına gelen çocuklardır. Bu kapsamda 01.01.2020-31.12.2022 tarihleri arasını kapsayan üç yıllık süre

içinde Tekirdağ Zübeyde Hanım Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri yürütölmek üzere kabul edilen ve mükerrer kayıtlar bir defa işleme alınarak belirlenen 580 çocuğa ait şahsi dosya bilgileri araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında çocukların şahsi dosyalarının incelenebilmesi için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından gerekli yasal izinler alınmış ve alınan izin EK-1`de gösterilmiştir. Ayrıca Sakarya Üniversitesi Rektörlüğünden Etik Kurul izni alınmış ve EK-2`de gösterilmiştir. Araştırmanın konu ve amacına uygun olarak toplanan veriler EK-3`de gösterilen Dosya İnceleme Formu aracılığıyla araştırılmıştır.

Araştırmada belirlenen örnekleme dahil olan çocukların şahsi dosyalarında yer alan sosyal inceleme raporu, görüşme raporu, kuruluşa kabul bilgi formu, vaka tartışma ve süreç değerlendirme raporu, nüfus kayıt örneğı ve diğör tüm belgeler veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

Toplanan veriler araştırmacı tarafından araştırmanın amacına uygun olarak oluşturulan Dosya İnceleme Formuna aktarılmıştır. EK-3`de gösterilen Dosya İnceleme Formu 35 maddeden oluşmaktadır. Dosya İnceleme Formunda araştırma için gerekli olan bilgilerin toplanması amacıyla olgusal sorulara cevap verecek maddeler yer almaktadır. Çocukların dosya bilgileri doküman analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Doküman analizi yönteminde incelenen belgelerde yer alan veriler analiz edilirken araştırmacı öznel bir yorumlayıcıdır (Bowen, 2009: 38). Bu nedenle araştırma kapsamında incelenen çocukların bilgilerinde; suçta sürüklenme öyküsü, madde kullanımı deneyimi gibi okunarak anlaşılması gereken bilgiler araştırmacı tarafından okuma, anlama, not etme süreçleri ile yorumlanmış, yanıt aranan sorular için uygun şekle dönüştürölüp dolaylı olarak Dosya İnceleme Formuna işlenmiştir. Çocukların yaşı, cinsiyeti, uyruğı gibi net bilgiler olduğı haliyle Dosya İnceleme Formuna aktarılmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Dosya İnceleme Formuna işlenmiş olan veriler bilgisayar ortamında uygun istatistik programı ile çözümlenmiştir. Çözümlenen veriler tablolar, sayı, yüzde, ortalama gibi hesaplamalar ile ortaya koyulmuştur. Araştırmanın hipotezlerinde yer alan kategorik

değişkenler arasındaki ilişkiler Ki-Kare testi ile analiz edilmiştir. Veriler Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığından izin alınarak 23 Şubat 2023 ve 23 Haziran 2023 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırma sürecinde oluşan maliyetler araştırmacının kendisi tarafından karşılanmıştır.

2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 01.01.2020-31.12.2022 tarih aralığını kapsayan üç yıllık süre içinde Tekirdağ Zübeyde Hanım Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri yürütölmek üzere kabul edilen çocuklarla sınırlıdır. Araştırmada incelenen çocukların şahsi dosyalarında yer alan dokümanlar farklı sosyal çalışma görevlileri tarafından oluşturulmuştur. Sosyal çalışma görevlilerinin mesleki deneyimleri, bakış açıları, kayıtların doğruluğu, mesleki çalışmaların ve raporların niteliğı araştırmanın bir başka sınırlılığıdır.

3. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

Bu araştırmanın amacı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı çocuk bakım kuruluşlarına çeşitli yollarla gelen ve ilk müdahale işlemleri yürütülen çocukların yaşları, cinsiyetleri, nüfusa kayıtlı oldukları iller, anne ve babalarının evlilik durumları, ebeveynlerinin yaşam ve ölüm durumları, tutukluluk/hükümlülük durumları, kardeş sayıları, kuruluşa gelme nedenleri, hangi yolla geldikleri, engel durumları, yararlandıkları hizmet modelleri, gelir seviyeleri gibi sosyodemografik özelliklerin incelenerek ortaya çıkacak bulguları değerlendirmektir. Araştırmanın bu bölümünde tablolar eşliğinde araştırmanın amacı doğrultusunda toplanan verilerin işlenmesi ile ortaya çıkan bulgulara ve bu bulgulara yönelik yorumlara yer verilmiştir.

3.1. Çocukların Kuruluşa Gelişlerine Yönelik Bulgular

Bu bölümde çocukların kuruluşa gelişine ilişkin bilgiler ele alınmıştır. Bu kapsamda araştırmanın örneklemine dahil edilen çocukların kuruluşa geldiği yıl, kuruluşa geliş kanalı, kuruluşa geliş nedeni ve kuruluşa ilk gelişi olup olmadığına ilişkin ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1: Çocukların Kuruluşa Geldiği Yıllara Göre Dağılımı

Kuruluşa geliş yılı	Sayı(n)	Yüzde(%)
2020	131	22,6
2021	190	32,8
2022	259	44,7
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmada Tekirdağ Zübeyde Hanım Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne ilk kabul işlemleri yapılmak üzere gelen çocuklar incelenmektedir. Bu kapsamda 2020-2022 yılları arasında kuruluşa giriş yapan çocuklar araştırmaya dahil edilmiştir. Tablo 1’de çocukların kuruluşa kabul edildiği yıllara göre dağılımı incelenmiştir. 2020 yılında 131 çocuğun, 2021 yılında 190 çocuğun, 2022 yılında 259 çocuğun kuruluşa kabul edildiği belirlenmiştir.

Tablo 2: Çocukların Kuruluşa Geliş Kanalı Değişkenine Göre Dağılımı

Geliş kanalı	Sayı(n)	Yüzde(%)
Kolluk(Polis-Jandarma)	342	59,0
SHM	222	38,3
ŞÖNİM-KKE	16	2,8
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmanın örneklemini oluşturan çocukların %59,0'ı (n:342) kolluk kuvvetleri (jandarma veya polis) tarafından kuruluşa getirilmiştir. Kuruluşa gelen çocukların kolluk kuvvetleri dışında %38,3 (n:222) Sosyal Hizmet Merkezleri tarafından, %2,8 (n:16) Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) ve Kadın Konuk Evi kuruluşlarından getirildiği görülmektedir.

Tablo 3: Çocukların Kuruluşa Geliş Nedenleri

Geliş Nedeni	Sayı(n)	Yüzde(%)
İhmal	135	23,3
Evden Kaçma	103	17,8
Fiziksel İstismar	97	16,7
Cinsel İstismar	85	14,7
Terk	43	7,4
Parçalanmış Aile	30	5,2
Ebeveynin Hastalığı	18	3,1
Duygusal İstismar	17	2,9
Dilenme	12	2,1
Ebeveyn Kaybı	9	1,6
Ebeveynin Cezaevinde Oluşu	8	1,4
Ekonomik Yetersizlik	7	1,2
Suç Sürüklenme	6	1,0
Can Güvenliği	5	,9
Madde Kullanımı	5	,9
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında çocukların kuruluşa geliş nedenleri incelenmiş ve bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir. Çocukların kuruluşa geliş nedenleri incelenirken her çocuk için farklı nedenler aynı anda söz konusu olabileceğinden, yapılan dosya incelemesinde en ön plana çıkan etken kuruluşa geliş nedeni olarak belirlenmiştir.

Çocukların kuruluşa gelme nedenleri yüzdelerine göre sırasıyla; ihmal, evden kaçma, fiziksel istismar, cinsel istismar, terk, parçalanmış aile, ebeveynin hastalığı, duygusal istismar, dilenme, ebeveyn kaybı, ebeveynin cezaevinde olması, ekonomik yetersizlik, suça sürüklenme, can güvenliği riski ve uyuşturucu madde kullanımı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4: Çocukların Kuruluşa Geliş Sayılarına Göre Dağılımı

Kuruluşa ilk gelişi mi?	Sayı(n)	Yüzde
Evet	498	85,9
Hayır	82	14,1
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocuklar ilk kabul ve müdahale süreçleri sonrasında ya da kuruluş bakımına alındıktan belirli bir süre sonra ailelerine teslim edilebilmektedir. Ailelerine dönen çocukların kuruluşa yeniden gelmesi söz konusu olabilmektedir. Araştırmanın örneklemini oluşturan çocukların %85,9'unun(n:498) kuruluşa ilk defa geldiği görülmektedir. Çocukların %14,1'inin (n:82) kuruluşa daha önce de geldiği belirlenmiştir.

3.2. Sosyo-Demografik Özellikler

Bu bölümde araştırma kapsamında incelenen çocuklara ilişkin sosyo-demografik bulgulara yer verilmiştir. Araştırma kapsamına alınan yıllar arasında kuruluşa gelen çocuklara ilişkin yaş, cinsiyet, uyruk, nüfusa kayıtlı olduğu il, yaşadığı il, ilçe ve mahalle bilgileri ele alınmıştır. Ayrıca çocukların ailelerine ilişkin kardeş sayısı, ekonomik gelir düzeyi, ebeveynlerin hayatta olup olmamasına yönelik bulgular, anne ve babaların birliktelik durumları, eğitim durumları, cezaevinde olup olmama durumları, ailedeki göç ve madde kullanımı durumları incelenmiştir.

Tablo 5: Kuruluşa Gelen Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı

Kuruluşa geldiği tarihte çocuğun yaşı	Sayı(n)	Yüzde(%)
0	38	6,6
1	12	2,1
2	11	1,9
3	17	2,9
4	14	2,4
5	16	2,8
6	17	2,9
7	22	3,8
8	29	5,0
9	16	2,8
10	24	4,1
11	30	5,2
12	15	2,6
13	34	5,9
14	45	7,8
15	68	11,7
16	90	15,5
17	82	14,1
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamına alınan çocukların kuruluşa geldiği günde bulunduğu yaşlara göre düzenlenmiş olan Tablo 5'te görüldüğü üzere araştırmanın örneklemini 0-18 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır. Sırasıyla %15,5 ile 16 yaşındaki çocuklar, %14,1 ile 17 yaşındaki çocuklar ve %11,7 ile 15 yaşındaki çocuklar en yüksek yüzdeleri oluşturmaktadır.

Tablo 6: Kuruluşa Gelen Çocukların Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı(n)	Yüzde(%)
Erkek	145	25,0
Kız	435	75,0
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 6`da görüldüğü üzere araştırmaya dahil edilen çocukların %25`i erkek çocuklardan, %75`i kız çocuklardan oluşmaktadır. Araştırmanın yapıldığı Tekirdağ Zübeyde Hanım

Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü 0-12 yaş erkek ve 0-18 yaş kız çocuklara hizmet vermektedir. Bu nedenle kız çocukların sayısı ile erkek çocukların sayısı arasında büyük bir fark söz konusudur.

Tablo 7: Kuruluşa Gelen Çocukların Uyruk Değişkenine Göre Dağılımı

Uyruk	Sayı(n)	Yüzde(%)
Türk	558	96,2
Suriye	16	2,8
Afganistan	4	,7
Suudi Arabistan	1	,2
Türkmenistan	1	,2
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında ele alınan çocukların uyrukları incelendiğinde %96'sının Türk olduğu belirlenmiştir. Toplamda 580 çocuk arasında 16 Suriye uyruklu, 4 Afganistan uyruklu, 1 Suudi Arabistan ve 1 Türkmenistan uyruklu çocuk bulunduğu görülmektedir.

Tablo 8: Kuruluşa Gelen Çocukların Nüfusa Kayıtlı Olduğu İl Değişkenine Göre Dağılımı

Nüfusa Kayıtlı İl (Coğrafi Bölgelere Göre)	Sayı(n)	Yüzde
Tekirdağ	135	23,3
Karadeniz Bölgesi	112	19,3
Doğu Anadolu Bölgesi	106	18,3
Marmara Bölgesi(Tekirdağ Dışı)	102	17,6
İç Anadolu Bölgesi	47	8,1
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	26	4,5
Yabancı Uyruklu	22	3,8
Akdeniz Bölgesi	17	2,9
Ege Bölgesi	13	2,2
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların nüfusa kayıtlı olduğu illere göre dağılımı; Tekirdağ, Tekirdağ ili dışındaki Marmara Bölgesi, diğer coğrafi bölgeler ve yabancı uyruklular şeklinde kategorilere ayrılarak Tablo 8`de sunulmuştur. Tekirdağ Zübeyde Hanım Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne ilk müdahale ve değerlendirme kapsamında gelen çocukların %23,3` ünün nüfusunun Tekirdağ iline kayıtlı olduğu belirlenmiştir. Gelen çocukların %19,3`ü

Karadeniz Bölgesindeki illere, %18,3'ü Doğu Anadolu Bölgesindeki illere, %17,6'sı Tekirdağ ili dışındaki Marmara Bölgesindeki illere nüfus kayıtlıdır.

Tablo 9: Kuruluşa Gelen Çocukların Yaşadığı İl Değişkenine Göre Dağılımı

	Sayı(n)	Yüzde(%)
Tekirdağ	515	88,8
İstanbul	17	2,9
Kırklareli	12	2,1
Edirne	8	1,4
Diğer	28	4,8
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların yaşadığı illere göre dağılımı incelendiğinde %88,8'inin Tekirdağ ilinde yaşadığı görülmektedir. Tekirdağ ilini komşu iller olan İstanbul, Kırklareli ve Edirne takip etmektedir.

Tablo 10: Kuruluşa Gelen Çocukların Yaşadığı İlçe Değişkenine Göre Dağılımı

Yaşadığı İlçe	Sayı(n)	Yüzde(%)
Çorlu	117	20,2
Süleymanpaşa	112	19,3
Çerkezköy	90	15,5
Tekirdağ İli Dışı	65	11,2
Kapaklı	52	9,0
Ergene	41	7,1
Marmaraereğlisi	28	4,8
Malkara	24	4,1
Saray	17	2,9
Muratlı	14	2,4
Şarköy	14	2,4
Hayrabolu	6	1,0
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kuruluşa gelen çocukların %20,2'si Çorlu, %19,3'ü Süleymanpaşa, %15,5'i Çerkezköy, %9'u Kapaklı, %7,1'i Ergene, %4,8'i Marmaraereğlisi, %4,1'i Malkara, %2,9'u Saray, %2,4'ü Muarlı, %2,4'ü Şarköy, %1'i Hayrabolu ilçelerinde yaşamaktadır.

Tablo 11: Kuruluşa Gelen Çocukların Kardeş Sayıları

Kardeş Sayısı(kendisi dahil)	Sayı(n)	Yüzde
1	97	16,7
2	199	34,3
3	117	20,2
4	83	14,3
5	47	8,1
6	22	3,8
7	9	1,6
8	4	,7
9	2	,3
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların kendileri dahil olmak üzere kardeş sayıları Tablo 11`de gösterilmiştir. Buna göre çocukların %16,7`si (n:97) tek çocuktur. Çocukların %83,3`ünün (n:483) en az bir kardeşi vardır. Çocukların kardeş sayısı ortalaması 2,859 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 12: Ailelerin Gelir Düzeyi

Gelir Durumu	Sayı(n)	Yüzde	Geçerli Yüzde
Asgari ücretin altında	147	25,3	27,9
1 ve üzeri 2`nin altında asgari ücret	303	52,2	57,6
2 ve üzeri asgari ücret	76	13,1	14,4
Toplam	526	90,7	100,0
Bilinmeyen	54	9,3	
	580	100,0	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmada Tekirdağ Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne ilk kabul işlemleri yürütülmek üzere 202,2021 ve 2022 yıllarında gelen çocukların ekonomik durumları incelenmiştir. Söz konusu çocukların kuruluşa geldiği tarihteki ekonomik durumları tespit edilerek kayıt altına alınmıştır. Belirtilen yılları kapsayan üç yıllık sürede ailelerin gelir durumu Türk lirası olarak dosyalarda yer almaktadır. Ancak yıllara göre asgari ücret, memur ve emekli maaşları, sosyal yardım ödemeleri gibi gelirler değişkenlik göstermektedir. Bu nedenle istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar elde edilebilmesi amacı ile çocukların ailelerinin

aylık gelirleri mevcut tarihteki asgari ücret seviyesine göre kategorilendirilmiş ve Tablo 12`de buna göre gösterilmiştir.

Örnekleme dahil olan 580 çocuk arasında 54 çocuğun ailelerinin ekonomik gelir bilgisine ulaşılammış olup tablo 13`te bilinmeyen olarak gösterilmiştir. Ekonomik geliri bilinen çocuklar arasında ailelerin %57,6 oranında (n:303) bir ve üzeri asgari ücret ile iki asgari ücretin altında gelirinin olduğu belirlenmiştir. Ailelerin %14,4`ünün (n:76) gelir seviyesinin iki asgari ücret ve üzeri olduğu saptanmıştır. Ailelerin büyük oranda iki asgari ücretin altında aylık gelire sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 13: Kuruluş Gelen Çocukların Anne ve Babalarının Durumları

Anne Baba Vefat Durumları	Sayı(n)	Yüzde
Anne-Baba Sağ	542	93,4
Anne Sağ Baba Değil	19	3,3
Baba Sağ Anne Değil	18	3,1
Her ikisi De Değil	1	,2
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında incelenen çocukların %93,4`ünün (n:542) anne ve babalarının hayatta olduğu görülmektedir. 580 çocuk arasında 19 çocuğun (%3,3) babasının, 18 çocuğun (%3,1) annesinin, 1 çocuğun anne ve babasının vefat etmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 14: Çocukların Anne ve Babalarının Birliktelik Durumları (Anne ve Babası Hayatta Olan Çocuklar)

Anne ve Baba Birliktelik Durumları	Sayı(n)	Yüzde
Birlikte	252	46,5
Ayrı	290	53,5
Toplam	542	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 14`te anne ve babaları hayatta olan çocukların anne ve babalarının birlikte yaşayıp yaşamadığına yönelik bulgular yer almaktadır. Buna göre anne ve babası hayatta olan çocukların %46,5`inin anne ve babası birlikte, %53,5`inin anne ve babası ayrıdır.

Tablo 15: Çocukların Annelerinin Eğitim Durumları

Anne Eğitim Durumu	Sayı(n)	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hiç gitmemiş	164	28,3	34,5
İlk-Ortaokul	246	42,4	51,7
Lise	59	10,2	12,4
Üniversite	7	1,2	1,5
Toplam	476	82,1	100,0
Bilinmeyen	104	17,9	
Toplam	580	100,0	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 15`de çocukların annelerinin eğitim durumları gösterilmektedir. 104 çocuğun annelerinin eğitim durumu dosya bilgilerinde yer almamaktadır. Bu durum çocukların annelerinin eğitim durumunu bilmemesi, anneleri tarafından bu yönde bir bilgi alınamaması gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır. Annelerinin eğitim durumları tespit edilen çocukların annelerinin %51,7`sinin (n:246) ilkokul ya da ortaokul mezunu olduğu, %34,5`inin (n:164) annelerinin hiç okula gitmediği, %12,4`ünün (n:59) lise mezunu olduğu, %1,5`inin (n:7) üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir.

Tablo 16: Çocukların Babalarının Eğitim Durumları

Baba Eğitim Durumu	Sayı(n)	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hiç gitmemiş	71	12,2	16,1
İlk-Ortaokul	288	49,7	65,2
Lise	73	12,6	16,5
Üniversite	9	1,6	2,0
Lisansüstü	1	,2	,2
Toplam	442	76,2	100,0
Bilinmeyen	138	23,8	
Toplam	580	100,0	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 17`de çocukların babalarının eğitim durumları gösterilmektedir. 138 çocuğun babalarının eğitim durumu dosya bilgilerinde yer almadığından bilinmeyen olarak belirtilmiştir. Bu durum çocukların babalarının eğitim durumunu bilmediğinden görüşmelerde aktaramadığı, ailelerinden bu yönde bir bilgi alınamaması gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Babalarının eğitim durumları tespit edilen çocukların babalarının

%65,2'sinin (n:288) ilkököl ya da ortaokul mezunu olduğu, %16,5'inin (n:73) lise mezunu olduğu, %16,1'inin (n:71) hiç okula gitmediği, %2'sinin (n:2) üniversite mezunu olduğu, %0,2'sinin (n:1) eğitim durumunun lisansüstü olduğu belirlenmiştir.

Tablo 17: Anne ve Babaların Cezaevinde Olması Durumları

Anne ve baba cezaevinde olma durumu	Sayı(n)	Yüzde
Hiçbiri	517	89,1
Baba cezaevinde	43	7,4
Anne cezaevinde	10	1,7
Her ikisi cezaevinde	10	1,7
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmanın örnekleminde yer alan çocukların %89,1'inin (n:517) annesi veya babası cezaevinde değildir. Çocukların %7,4'ünün (n:43) babası, %1,7'sinin (n:10) annesi, %1,7'sinin (n:10) hem annesi hem de babası cezaevindedir.

Tablo 18: Ailelerin Göç Durumları

Ailede göç var mı?	Sayı(n)	Yüzde
Evet	432	74,5
Hayır	148	25,5
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmanın örneklemini oluşturan 580 çocuğun %74,5'inin (n:432) ailesinin daha önce göç yaşadığı, %25,5'inin (n:148) göç yaşamadığı belirlenmiştir. Tablo 18'de yer alan göç durumları iç göçleri ve dış göçleri kapsamaktadır. Ailelerin yaşadıkları şehire göç ederek gelmiş olması durumu “Evet” olarak kayda alınmıştır.

Tablo 19: Ailelerde Madde Kullanımı Durumları

Ailede madde kullanımı var mı?	Sayı(n)	Yüzde
Hayır	518	89,3
Evet	62	10,7
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmanın örneklemini oluşturan 580 çocuğun %89,3 oranında (n:518) ailelerinde kendileri dışında tespit edilmiş bir madde kullanım geçmişi bulunmamaktadır. Çocukların ailelerinde %10,7 (n:62) oranında madde kullanımı geçmişinin bulunduğu görülmektedir.

3.3. Çocukların Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocukların kuruluşa geldiğinde eğitim durumuna ilişkin bilgiler ele alınmıştır. Bu kapsamda araştırmanın örneklemine dahil edilen çocukların kuruluşa geldiği anda eğitim çağına olup olmadığı ve eğitim çağına ise örgün öğretime devam edip etmediğine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 20: Çocukların Kuruluşa Geldiğinde Eğitim Çağında Olup Olmadığına Göre Dağılımı

Eğitim çağına mı?	Sayı(n)	Yüzde
Evet	466	80,3
Hayır	114	19,7
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 20 incelendiğinde kuruluşa gelen çocukların %80,3 oranında (n:466) eğitim çağına olduğu, %19,7 oranında (n:114) eğitim çağına olmadığı saptanmıştır.

Tablo 21: Eğitim Çağında Olan Çocukların Örgün Eğitime Devam Etme Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim çağına ise okula devam ediyor mu?	Sayı(n)	Yüzde
Evet	347	74,5
Hayır	119	25,5
Toplam	466	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 20`de gösterildiği üzere kuruluşa geldiğinde okul çağına olan 466 çocuğun okula devam edip etmediğine yönelik bilgilere Tablo 21` de yer verilmiştir. Buna göre okul çağına olan çocukların %74,5`i (n:347) okula devam ederken %25,5`i (n:119) örgün öğretime devam etmemektedir.

3.4. Çocukların Engellilik ve Sağlık Durumlarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocukların kuruluşa geldiğinde söz konusu olan engel durumları ve sağlık durumlarına ilişkin bilgiler ele alınmıştır. Bu kapsamda araştırmanın örneklemine dahil edilen çocukların şahsi dosyalarından edinilen bilgiler doğrultusunda herhangi bir engel durumunun var olup olmaması, var ise hangi engel türlerinin olduğu, psikiyatrik başvuru durumları, var olanların psikiyatrik başvuru türleri, süregelen hastalıklarının olup olmaması, var ise hangi hastalıkların görüldüğü bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 22: Çocukların Engellilik Durumlarına Göre Dağılımı

Engeli var mı?	Sayı(n)	Yüzde
Evet	51	8,8
Hayır	529	91,2
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 22 incelendiğinde kuruluşa gelen çocukların %8,8`inin (n:51) engelinin bulunduğu, %91,2`inin (n:529) herhangi bir engelinin bulunmadığı saptanmıştır.

Tablo 23: Engelli Çocukların Engellilik Türlerine Göre Dağılımı

Engelli Çocukların Engel Türleri	Sayı(n)	Yüzde
Mental Retardasyon	26	51,0
Fiziksel	9	17,6
Öğrenme Güçlüğü	6	11,8
Konuşma Bozukluğu	5	9,8
Gelişim Bozukluğu	2	3,9
Otizm	2	3,9
İşitme	1	2,0
Toplam	51	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 22`de gösterilen engel durumu olan 51 çocuğun engellilik türüne Tablo 23`te yer verilmiştir. Tablo 23 incelendiğinde engelli çocukların %51,0`inde (n:26) mental retardasyon bulunmaktadır. Engelli çocukların %17,6 oranında (n:9) fiziksel engel, %11,8 oranında (n:6) öğrenme güçlüğü, %9,8 oranında (n:5) konuşma bozukluğu, %3,9 oranında (n:2) gelişim bozukluğu, %3,9 oranında (n:2) otizm, %2 (n:1) oranında işitme engeli tanımlı olduğu belirlenmiştir.

Tablo 24: Çocukların Psikiyatrik Başvuru Durumlarına Göre Dağılımı

Psikiyatrik başvurusu var mı?	Sayı(n)	Yüzde
Evet	112	19,3
Hayır	468	80,7
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 24 incelendiğinde araştırmanın örnekleme dahil edilen çocukların %19,3'ünün (n:112) psikiyatrik başvurusunun olduğu, %80,7'sinin (n:468) herhangi bir psikiyatrik başvurusunun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 25: Psikiyatrik Başvurusu Olan Çocukların Psikiyatrik Başvuru Türlerine Göre Dağılımı

Psikiyatrik başvuru türleri	Sayı(n)	Yüzde
Davranış Bozukluğu	21	18,8
TSSB	16	14,3
Depresyon	14	12,5
Madde Kullanımı	11	9,8
DEHB	10	8,9
Hiperaktivite	7	6,3
İntihar Girişimi	7	6,3
Uyku Bozukluğu	7	6,3
Alt İslatma	5	4,5
Yaygın Anksiyete Bozukluğu	4	3,6
Obsesif-Kompulsif Bozukluk	3	2,7
Yeme Bozukluğu	3	2,7
Bipolar Bozukluk	2	1,8
Anksiyete	1	,9
Kişilik Bozukluğu	1	,9
Toplam	112	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 25 incelendiğinde psikiyatrik başvurusu olan çocuklarda belirlenen en yaygın tanının %18,8 oranında (n:21) davranış bozukluğu tanısı olduğu görülmektedir. Bu tanıyı %14,3 oranında (n:16) travma sonrası stres bozukluğu, %12,5 oranında (n:14) depresyon tanıları takip etmektedir. Bu tanılardan sonra sırasıyla madde kullanımı, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, hiperaktivite, intihar girişimi, uyku bozukluğu, alt ıslatma, yaygın anksiyete bozukluğu, obsesif-kompulsif bozukluk, yeme bozukluğu, bipolar bozukluk, anksiyete ve kişilik bozukluğu tanıları görülmektedir.

Tablo 26: Çocukların Süreğen Hastalık Durumlarına Göre Dağılımı

Süreğen hastalığı var mı?	Sayı(n)	Yüzde
Evet	33	5,7
Hayır	547	94,3
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 26 incelendiğinde araştırmanın örnekleme dahil edilen çocukların %94,3`ünün (n:547) tespit edilmiş süreğen hastalığının bulunmadığı, %5,7`sinin (n:33) süreğen hastalığının bulunduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 27: Süreğen Hastalığı Olan Çocukların Hastalık Türlerine Göre Dağılımı

Süreğen Hastalık Türleri	Sayı(n)	Yüzde
Epilepsi	9	27,3
Astım	5	15,2
Kalp Hastalığı	4	12,1
Nörolojik	4	12,1
Diyabet	2	6,1
Talasemi	2	6,1
Tansiyon	2	6,1
Böbrek Hastalığı	1	3,0
Damar Bozukluğu	1	3,0
Kas-İskelet	1	3,0
Metabolik	1	3,0
Omurilik	1	3,0
Toplam	33	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Süreğen hastalık türlerinin gösterildiği Tablo 27`ye göre süreğen hastalığı olan çocuklarda belirlenen en yaygın tanı %27,3 oranında (n:9) epilepsi tanısıdır. Bu tanıyı %15,2 oranında (n:5) astım, %12,1 oranında (n:4) kalp hastalığı, %12,1 oranında (n:4) nörolojik hastalıklar takip etmektedir. Bu tanılardan sonra sırasıyla diyabet, talasemi (akdeniz anemisi), tansiyon, böbrek hastalığı, damar bozukluğu, kas-iskelet bozukluğu, metabolik bozukluk ve omurilik hastalıkları gelmektedir.

3.5. Çocukların Madde Kullanımı ve Suça Sürüklenme Durumlarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde örnekleme dahil olan çocukların madde kullanımı ve suça sürüklenme durumları ele alınmıştır. Bu kapsamda araştırmanın örneklemine dahil edilen çocukların madde kullanımı, suça sürüklenme durumları ve suça sürüklenen çocuklarda görülen suç türleri incelenmiştir.

Tablo 28: Çocukların Uyuşturucu Madde Kullanımı Deneyimlerine Göre Dağılımı

Madde kullanımı var mı?	Sayı(n)	Yüzde
Evet	17	2,9
Hayır	563	97,1
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 28 incelendiğinde araştırmanın örneklemine dahil edilen çocukların %97,1'inin (n:563) tespit edilmiş uyuşturucu madde kullanımı deneyiminin bulunmadığı, %2,9'unun (n:17) tespit edilmiş uyuşturucu madde kullanımı deneyiminin bulunduğu görülmektedir.

Tablo 29: Çocukların Suça Sürüklenme Durumlarına Göre Dağılımı

Suça sürüklenme var mı?	Sayı(n)	Yüzde
Evet	18	3,1
Hayır	562	96,9
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 29'a göre araştırmanın örnekleminde yer alan çocukların %96,9'unda (n:562) tespit edilmiş suça sürüklenme durumu bulunmamaktadır. Örnekleme oluşturan çocukların %3,1'i (n:18) suça sürüklenen çocuktur.

Tablo 30: Suça Sürüklenen Çocuklarda Görülen Suç Türleri

Suç Türü	Sayı(n)	Yüzde
Hırsızlık	7	38,9
Uyuşturucu	3	16,7
Gasp	2	11,1
Hakaret	2	11,1
Yaralama	2	11,1
Cinsel İstismar	1	5,6
Dolandırıcılık	1	5,6
Toplam	18	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Suçta sürüklenen çocuklarda görülen suç türleri; hırsızlık (%38,9), uyuşturucu maddeye ilişkin suç (%16,7), gasp (%11,1), hakaret (%11,1), yaralama (%11,1), cinsel istismar (%5,6) ve dolandırıcılık (%5,6) olduğu belirlenmiştir.

3.6. İlk Müdahale ve Değerlendirme Sürecinin Sonucundaki İşlemler

Bu bölümde kuruluşa gelerek ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri yürütülen çocukların işlemlerin neticesinde faydalandırıldıkları hizmetler, aile yanına döndürülüp döndürülmediği, hangi koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alındığı, koruma altına alınanların hangi sosyal hizmet modelinden faydalandırıldığı incelenmiştir.

Tablo 31: İlk Müdahale ve Değerlendirme İşlemleri Sonucunda Aile Yanına Döndürülme Durumları

Aile yanına döndürüldü mü?	Sayı(n)	Yüzde
Evet	407	70,2
Hayır	173	29,8
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında Tekirdağ Zübeyde Hanım Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne 2020-2022 yılları arasında üç yıllık süre boyunca kabul edilen 580 çocuğun 407'sinin (%70,2) korunmaya ihtiyacının olmadığı değerlendirilerek ailelerine teslim edildiği görülmektedir. 173 çocuk (%29,8) aile yanına döndürülmeyerek koruma altına alınmıştır.

Tablo 32: Ailesi Yanına Döndürülen Çocuklar Hakkında Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler

Aile yanına döndürüldü ise tedbir alındı mı?	Sayı(n)	Yüzde
Evet	357	87,7
Hayır	50	12,3
Toplam	407	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İlk müdahale ve değerlendirme işlemlerinin ardından ailesi yanına döndürülen çocuklar hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında çocukların aile yanında desteklenebildiği danışmanlık, eğitim ve sağlık tedbiri kararları alınabilmektedir. Herhangi bir çocuk için bu tedbirlerden biri ya da birden fazlası aynı anda alınabilmektedir. Tablo 32’de aile yanına döndürülen 407 çocuğun %87,7’si hakkında (n:357) bu tedbir kararlarından en az birinin alındığı, %12,3’ünde bu tedbirlerden herhangi birine gerek görülmediği belirtilmektedir.

Tablo 33: Ailesi Yanına Döndürülen Çocuklar Hakkında Alınan Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler

Aile Yanına Döndürülen Çocuklar Hakkında Alınan Tedbir Kararları	Sayı(n)	Yüzde
Danışmanlık Tedbiri	357	100,0
Sağlık Tedbiri	60	16,8
Eğitim Tedbiri	14	3,9

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 33 incelendiğinde ilk müdahale ve değerlendirme işlemlerinin ardından ailesine teslim edilen çocuklar arasında hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir türlerinden en az biri uygulanan çocukların tamamı hakkında danışmanlık tedbiri alındığı, %16,8’inde sağlık tedbiri alındığı ve %3,9’unda eğitim tedbiri alındığı anlaşılmaktadır.

Tablo 34: Çocukların Faydalandırıldığı Nihai Sosyal Hizmet Modelleri

Kuruluşa Gelen Çocukların Nihai Hizmet Modelleri	Sayı(n)	Yüzde
Aile yanına döndürüldü	407	70,2
ÇES-ÇEKOM	111	19,1
Koruyucu Aile	28	4,8
Evlat Edinme	19	3,3
ÇODEM	8	1,4
Engelli Kuruluşu	7	1,2
Toplam	580	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmanın örneklemini oluşturan 580 çocuğun faydalandırıldığı nihai sosyal hizmet modelleri tablo 34`te incelenmiştir. Buna göre çocukların %70,2`sinin (n:407) aile yanına döndürüldüğü, %19,1`inin (n:111) ÇES-ÇEKOM kuruluşlarında kaldığı, %4,8`inin (n:28) koruyucu aile hizmetinden faydalandırıldığı, %3,3`ünün (n:19) evlat edindirildiği, %1,4`ünün (n:8) ÇODEM`e nakledildiği, %1,2`sinin (n:7) ise engelli kuruluşlarına yerleştirildiği belirlenmiştir.

Tablo 35: Koruma Altına Alınan Çocukların Faydalandırıldığı Nihai Sosyal Hizmet Modelleri

Bakım Tedbiri Alınan Çocukların Yararlandığı Nihai Sosyal Hizmet Modeli	Sayı(n)	Yüzde
ÇES-ÇEKOM	111	64,2
Koruyucu Aile	28	16,2
Evlat Edinme	19	11,0
ÇODEM	8	4,6
Engelli Kuruluşu	7	4,0
Toplam	173	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İlk müdahale ve değerlendirme işlemleri sonucunda aile yanına döndürülmesi uygun görülmemekle koruma altına alınan çocukların faydalandırıldığı nihai sosyal hizmet modelleri Tablo 35`te gösterilmiştir. Tablo 35 incelendiğinde koruma altına alınan 173 çocuktan; %64,2`sinin (n:111) ÇES-ÇEKOM kuruluşlarında kaldığı, %16,2`sinin (n:28) koruyucu aile hizmetinden faydalandırıldığı, %11`inin (n:19) evlat edindirildiği, %4,6`sının (n:8) ÇODEM kuruluşlarına yerleştirildiği ve %4`ünün (n:4) engelli kuruluşlarına yerleştirildiği görülmektedir. 6 Eylül 2022 tarihinde faaliyetine son verilen

ÇODEM kuruluşları araştırmanın kapsadığı dönemin büyük bir bölümünde faaliyette olduğundan Tablo 35`te yer almaktadır.

3.7. Çocuklar ve Ailelerinin Özelliklerinin Karşılaştırılması

Bu kısımda araştırmanın örneklemini oluşturan çocukların ailelerine yönelik bulgular ile çocukların bazı özellikleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Tablo 36: Ailenin Gelir Düzeyi ile Çocukların Okula Devam Durumlarının Karşılaştırılması

Gelir Düzeyi		Eğitim çağında ise okula devam ediyor mu?		
		Evet	Hayır	Toplam
Asgari ücretin altında	N	76	39	115
	%	66,1%	33,9%	100,0%
1 ve üzeri 2`nin altında	N	200	60	260
asgari ücret	%	76,9%	23,1%	100,0%
2 ve üzeri asgari ücret	N	59	12	71
	%	83,1%	16,9%	100,0%
Toplam	N	335	111	446
	%	75,1%	24,9%	100,0%

($\chi^2=7,890$ p=,019 p<0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 36`da görüldüğü üzere yapılan ki kare testi sonucunda ailelilerin gelir düzeyi ile çocukların okula devam edip etmemesi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki (p<0.05) tespit edilmiştir. Bu ilişkinin nedeni incelendiğinde; hane geliri asgari ücretin altında olan çocuklarda okula devam oranı %66,1, hane geliri bir asgari ücret ve üzeri ile iki asgari ücretin altında olan çocukların okula devam etme oranı %76,9, hane geliri iki asgari ücretin üzerinde olan çocukların okula devam etme oranı %75,1 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda gelir seviyesi yükseldikçe çocukların okula devam etme yüzdelerinin de yükseldiği anlaşılmakta olup Hipotez 1 kabul edilmiştir.

Tablo 37: Ailenin Gelir Düzeyi ile Çocukların Psikiyatrik Başvuru Durumlarının Karşılaştırılması

Gelir Düzeyi		Psikiyatrik başvuru var mı?		
		Evet	Hayır	Toplam
Asgari ücretin altında	N	29	118	147
	%	19,7%	80,3%	100,0%
1 ve üzeri 2'nin altında asgari ücret	N	63	240	303
	%	20,8%	79,2%	100,0%
2 ve üzeri asgari ücret	N	17	59	76
	%	22,4%	77,6%	100,0%
Toplam	N	109	417	526
	%	20,7%	79,3%	100,0%

($\chi^2=,215$ p=,898 p>0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ailelerin gelir düzeyi ile çocukların psikiyatrik başvuru durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki ($p>0.05$) bulunmamıştır. Ailelerin gelir seviyesi yükseldikçe çocukların psikiyatrik başvuru oranının azalacağını ifade eden Hipotez 2 reddedilmiştir.

Tablo 38: Annelerin Eğitim Durumu ile Çocukların Okula Devam Etme Durumlarının Karşılaştırılması

Anne Eğitim Durumu		Eğitim çağında ise okula devam ediyor mu?		
		Evet	Hayır	Toplam
İlkokul veya hiç gitmemiş	N	255	88	343
	%	74,3%	25,7%	100,0%
Lise ve üstü	N	48	3	51
	%	94,1%	5,9%	100,0%
Toplam	N	303	91	394
	%	76,9%	23,1%	100,0%

($\chi^2=9,773$ p=.002 p<0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Annenin eğitim durumu ile çocuğun okula devam edip etmemesi arasında anlamlı bir ilişki ($p<0.05$) tespit edilmiştir. Tablo 38 incelendiğinde annesinin eğitim durumu ilkokul veya altı olan çocukların okula devam etme oranı %74,3 iken annesinin eğitim durumu lise ve üstü olan çocukların okula devam etme oranı %94,1'dir. Bu durumda annenin eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların örgün öğrenime devam oranının arttığı anlaşılmaktadır. Hipotez 3.1 kabul edilmiştir.

Tablo 39: Babaların Eğitim Durumu ile Çocukların Okula Devam Etme Durumlarının Karşılaştırılması

Baba Eğitim Durumu		Evet ise okula devam ediyor mu?		
		Evet	Hayır	Toplam
İlkokul veya hiç	N	218	78	296
gitmemiş	%	73,6%	26,4%	100,0%
Lise ve üstü	N	62	11	73
	%	84,9%	15,1%	100,0%
Toplam	N	280	89	369
	%	75,9%	24,1%	100,0%

($\chi^2=4,073$ $p=.044$ $p<0.05$)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların babalarının eğitim durumu ile çocukların okula devam edip etmemesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu ($p<0.05$) belirlenmiştir. Tablo 39'a göre babasının eğitim durumu ilkokul veya altı olan çocukların okula devam etme oranı %73,6 iken babasının eğitim durumu lise ve üstü olan çocukların okula devam etme oranı %84,9'dur. Bu durumda babaların eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların örgün öğrenime devam oranını artmaktadır. Hipotez 3.2 kabul edilmiştir.

Tablo 40: Çocukların Annelerini Eğitim Durumu ile Psikiyatrik Başvuru Durumlarının Karşılaştırılması

Anne Eğitim Durumu		Psikiyatrik başvuru var mı?		
		Evet	Hayır	Toplam
İlkokul veya hiç gitmemiş	N	74	336	410
	%	18,0%	82,0%	100,0%
Lise ve üstü	N	19	47	66
	%	28,8%	71,2%	100,0%
Toplam	N	93	383	476
	%	19,5%	80,5%	100,0%

($\chi^2=4,171$ $p=.041$ $p<0.05$)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Annenin eğitim durumu ile çocuğun psikiyatrik başvuru geçmişi arasında anlamlı bir ilişki olduğu ($p<0.05$) görülmektedir. Tablo 40 incelendiğinde annesinin eğitim durumu ilkokul veya altı olan çocukların %18,0 oranında psikiyatrik başvurusunun bulunduğu, annesinin eğitim durumu lise ve üstü olan çocukların %28,8 oranında psikiyatrik başvurusunun bulunduğu belirlenmiştir. Hipotez 4.1'e göre annelerin eğitim seviyesi

yükseldikçe çocukların psikiyatrik başvuru oranının azalacağı düşünülmüştür. Ancak Tablo 40 incelendiğinde Hipotezin tersi yönünde ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumda Hipotez 4.1 reddedilmiştir.

Tablo 41: Çocukların Babaların Eğitim Durumu ile Psikiyatrik Başvuru Durumlarının Karşılaştırılması

Baba eğitim durumu		Psikiyatrik başvuru var mı?		
		Evet	Hayır	Toplam
İlkokul veya hiç gitmemiş	N	64	295	359
	%	17,8%	82,2%	100,0%
Lise ve üstü	N	18	65	83
	%	21,7%	78,3%	100,0%
Toplam	N	82	360	442
	%	18,6%	81,4%	100,0%

($\chi^2=,665$ p=,415 p>0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 40`da annelerin eğitim durumu ile çocukların psikiyatrik başvuruları arasında yapılan ve anlamlı bir ilişkiye ulaşılan karşılaştırma babaların eğitim durumları ile yapıldığında Tablo 41`de görüldüğü üzere anlamlı bir ilişkiye (p>0.05) ulaşılamamıştır. Hipotez 4.2`ye göre babaların eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların psikiyatrik başvuru oranının azalacağı düşünülmüştür. Ancak Tablo 41 incelendiğinde anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Bu durumda Hipotez 4.2 reddedilmiştir.

Tablo 42: Çocuklarda Ebeveyn Kaybı ile Okula Devam Etme Durumlarının Karşılaştırılması

Anne baba sağ mı?		Eğitim çağında ise okula devam ediyor mu?		
		Evet	Hayır	Toplam
Anne-baba sağ	N	323	112	435
	%	74,3%	25,7%	100,0%
En az biri sağ değil	N	24	7	31
	%	77,4%	22,6%	100,0%
Toplam	N	347	119	466
	%	74,5%	25,5%	100,0%

($\chi^2=,153$, p=.696 p>0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan Ki-Kare testi sonucunda ebeveyn kaybı yaşıyıp yaşamama durumu ile çocuğun okula devam edip etmemesi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki ($p>0.05$) bulunmamıştır. Ebeveyn kaybı yaşamış çocukların örgün öğretime katılım oranının daha düşük olacağını iddia eden Hipotez 5 reddedilmiştir.

Tablo 43: Ebeveynlerin Hayatta Olup Olmaması ile Çocukların Psikiyatrik Başvuru Durumlarının Karşılaştırılması

Anne baba sağ mı?		Psikiyatrik başvuru var mı?		Toplam
		Evet	Hayır	
Anne-baba sağ	N	98	444	542
	%	18,1%	81,9%	100,0%
En az biri sağ değil	N	14	24	38
	%	36,8%	63,2%	100,0%
Toplam	N	112	468	580
	%	19,3%	80,7%	100,0%

($\chi^2=8,021$ $p=,005$ $p<0.05$)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 43 incelendiğinde anne ve babanın hayatta olup olmaması ile psikiyatrik başvuru olup olmaması arasında anlamlı bir ilişki olduğu ($p<0.05$) görülmektedir. Ebeveyn kaybı yaşayan çocuklarda psikiyatrik başvuru oranı %36,8 iken anne ve babası hayatta olan çocuklarda psikiyatrik başvuru oranı %18,1 olarak belirlenmiştir. Ebeveyn kaybı yaşayan çocukların psikiyatrik başvuru oranı daha yüksek olarak karşımıza çıkmaktadır. Hipotez 6 kabul edilmiştir.

Tablo 44: Ebeveynlerin Hayatta Olup Olmaması ile Çocukların Madde Kullanımı Durumlarının Karşılaştırılması

Anne baba sağ mı?		Çocukta madde kullanımı		Toplam
		Evet	Hayır	
Anne-baba sağ	N	15	527	542
	%	2,8%	97,2%	100,0%
En az biri sağ değil	N	2	36	38
	%	5,3%	94,7%	100,0%
Toplam	N	17	563	580
	%	2,9%	97,1%	100,0%

($\chi^2=0,777$ $p=,378$ $p>0.05$)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre anne ve babanın hayatta olup olmaması ile çocukların madde kullanımı arasında anlamlı bir ilişki ($p>0.05$) yoktur. Hipotez 7'ye göre ebeveyn kaybı yaşamış çocukların madde kullanımı oranının daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Ancak Tablo 44'e göre hipotez 7 reddedilmiştir.

Tablo 45: Ebeveynlerin Birliktelik Durumları ile Çocukların Okula Devam Etme Durumlarının Karşılaştırılması

Anne ve baba sağ ise birlikte mi?		Eğitim çağında ise okula devam ediyor mu?		
		Evet	Hayır	Toplam
Evet	N	177	51	228
	%	77,6%	22,4%	100,0%
Hayır	N	146	61	207
	%	70,5%	29,5%	100,0%
Toplam	N	323	112	435
	%	74,3%	25,7%	100,0%

($\chi^2=2,861$ $p=,091$ $p>0.05$)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların anne ve babasının birlikte olup olmaması ile okula devam edip etmemesi arasında anlamlı bir ilişki ($p>0.05$) yoktur. Hipotez 8'e göre ebeveynleri birlikte olan çocukların örgün öğrenime katılımının daha fazladır. Hipotez 8 reddedilmiştir. Değişkenler karşılaştırıldığında birbirlerine yakın sonuçların çıktığı görülmektedir.

Tablo 46: Ebeveynlerin Birliktelikleri ile Çocukların Psikiyatrik Başvuru Durumlarının Karşılaştırılması

Anne ve baba sağ ise birlikte mi?		Psikiyatrik başvuru var mı?		
		Evet	Hayır	Toplam
Evet	N	50	202	252
	%	19,8%	80,2%	100,0%
Hayır	N	48	242	290
	%	16,6%	83,4%	100,0%
Toplam	N	98	444	542
	%	18,1%	81,9%	100,0%

($\chi^2=,985$ $p=,321$ $p>0.05$)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların anne ve babasının birlikte olup olmaması ile psikiyatrik başvuru durumları arasında anlamlı bir ilişki ($p>0.05$) yoktur. Değişkenler karşılaştırıldığında birbirlerine

yakın sonuçların çıktığı görülmektedir. Hipotez 9'a göre ebeveynleri birlikte olan çocukların psikiyatrik başvuru oranı daha azdır. Tablo 46'ya göre hipotez 9 reddedilmiştir.

Tablo 47: Ebeveynlerin Birliktelikleri ile Çocukların Madde Kullanımı Durumlarının Karşılaştırılması

Anne ve baba sağ ise birlikte mi?		Çocukta madde kullanımı var mı?		Toplam
		Evet	Hayır	
Evet	N	6	246	252
	%	2,4%	97,6%	100,0%
Hayır	N	9	281	290
	%	3,1%	96,9%	100,0%
Toplam	N	15	527	542
	%	2,8%	97,2%	100,0%

($\chi^2=2,262$ p=,609 p>0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların anne ve babasının birlikte olup olmaması ile madde kullanımı deneyimleri arasında anlamlı bir ilişkiye (p>0.05) ulaşılamamıştır. Hipotez 10 ebeveynleri birlikte olan çocukların madde kullanımı oranının daha düşük olacağı şeklindedir. Ancak Tablo 47'ye göre hipotez 10 reddedilmiştir.

Tablo 48: Ebeveynlerin Birliktelikleri ile Çocukların Suça Sürüklenme Durumlarının Karşılaştırılması

Anne ve baba sağ ise birlikte mi?		Suça sürüklenme var mı?		Toplam
		Evet	Hayır	
Evet	N	4	248	252
	%	1,6%	98,4%	100,0%
Hayır	N	10	280	290
	%	3,4%	96,6%	100,0%
Toplam	N	14	528	542
	%	2,6%	97,4%	100,0%

($\chi^2=1,856$ p=,173 p>0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 48'e göre çocukların anne ve babasının birlikte olup olmaması ile suça sürüklenme durumları arasında anlamlı bir ilişkiye (p>0.05) ulaşılamamıştır. Hipotez 11'e göre

ebeveynleri birlikte olan çocukların madde kullanımı oranının daha düşüktür. Ancak Tablo 48'e göre hipotez 11 reddedilmiştir.

Tablo 49: Göç ile Çocukların Okula Devam Etme Durumlarının Karşılaştırılması

Ailede göç var mı?		Eğitim çağında ise okula devam ediyor mu?			
		Evet	Hayır	Toplam	
Evet	N	260	84	344	
	%	75,6%	24,4%	100,0%	
Hayır	N	87	35	122	
	%	71,3%	28,7%	100,0%	
		N	347	119	466
		%	74,5%	25,5%	100,0%

($\chi^2=,864$ p=,353 p>0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 49 incelendiğinde ailenin göç etmiş olması ile çocuğun okula devam edip etmemesi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmadığı (p>0.05) görülmektedir. Ailesi göç etmiş olan çocukların eğitime katılım oranının daha düşük olacağını ifade eden Hipotez 12 reddedilmiştir.

Tablo 50: Göç ile Çocukların Psikiyatrik Başvuru Durumlarının Karşılaştırılması

Ailede göç var mı?		Psikiyatrik başvuru var mı?		
		Evet	Hayır	Toplam
Evet	N	82	350	432
	%	19,0%	81,0%	100,0%
Hayır	N	30	118	148
	%	20,3%	79,7%	100,0%
Toplam	N	112	468	580
	%	19,3%	80,7%	100,0%

($\chi^2=,118$ p=,732 p>0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 50'ye göre ailenin göç etmesi çocukların psikiyatrik başvuru durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki (p>0.05) yoktur. Hipotez 13'e göre ailesi göç etmiş olan çocukların psikiyatrik başvuru oranı daha yüksektir. Tablo 50'ye göre hipotez 13 reddedilmiştir.

3.8. İlk Müdahale ve Değerlendirme İşlemlerinin Ardından Çocukların Aile Yanına Döndürülmesine İlişkin Karşılaştırmalar

Bu kısımda çocukların sosyo-demografik özellikleri ile ilk müdahale ve değerlendirme işlemlerinin ardından aile yanına döndürülme oranları arasında karşılaştırmalar yapılmıştır.

Tablo 51: Kuruluşa Geliş Kanalı ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Geliş Kanalı		Aile yanına döndürüldü mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Kolluk(Polis-Jandarma)	N	295	47	342
	%	86,3%	13,7%	100,0%
SHM	N	101	121	222
	%	45,5%	54,5%	100,0%
ŞÖNİM-KKE	N	11	5	16
	%	68,8%	31,3%	100,0%
Toplam	N	407	173	580
	%	70,2%	29,8%	100,0%

($\chi^2=106,878$ p=.000 p<0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların kuruluşa geliş kanalı ile aile yanına döndürülmeleri arasında anlamlı bir ilişkiye ($p<0.05$) ulaşılmıştır. Tablo 51 incelendiğinde kolluk kuvvetleri tarafından kuruluşa teslim edilen çocukların %86,3 oranında ailelerine döndürüldüğü görülmektedir. Buna karşılık Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri ile Kadın Konuk Evleri kuruluşlarından gelen çocuklarda aileye döndürülme oranı %68,8 ve Sosyal Hizmet Merkezleri tarafından kuruluşa teslim edilen çocuklarda aile yanına döndürülme oranı %45,5'tir. Hipotez 14'e göre kolluk kuvvetleri tarafından kuruluşa getirilen çocukların aile yanına döndürülme oranları daha fazladır. Hipotez 14 kabul edilmiştir.

Tablo 52: Kuruluşa Geliş Nedeni ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Geliş Nedeni		Ailesi yanına döndürüldü mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Can Güvenliği	N	2	3	5
	%	40,0%	60,0%	100,0%
Cinsel İstismar	N	64	21	85
	%	75,3%	24,7%	100,0%
Ebeveyn Kaynaklı	N	45	20	65
	%	69,2%	30,8%	100,0%
Ekonomik Nedenli	N	11	8	19
	%	57,9%	42,1%	100,0%
Evden Kaçma	N	93	10	103
	%	90,3%	9,7%	100,0%
Fiziksel-Duygusal İstismar	N	97	17	114
	%	85,1%	14,9%	100,0%
İhmal	N	77	58	135
	%	57,0%	43,0%	100,0%
Suça Sürüklenme/Madde Kullanımı	N	7	4	11
	%	63,6%	36,4%	100,0%
Terk	N	11	32	43
	%	25,6%	74,4%	100,0%
Toplam	N	407	173	580
	%	70,2%	29,8%	100,0%

($\chi^2=88,873$ p=.000 p<0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların kuruluşa geliş kanalı ile aile yanına döndürülmeleri arasında anlamlı bir ilişkiye ($p<0.05$) ulaşılmıştır. Kuruluşa geliş nedeni terk ve can güvenliğine bağlı nedenler olan çocuklarda aile yanına döndürülme oranları diğer nedenlere göre daha düşüktür. Aile yanına döndürülme oranı en yüksek olan kuruluşa geliş nedeni evden kaçma davranışıdır. Evden kaçma sonucunda kuruluşa gelen çocuklarda aile yanına döndürülme oranı %90,3'tür. Fiziksel ve duygusal istismar nedeni ile kuruluşa gelen çocukların aile yanına dönüş oranı %85,1, cinsel istismar nedeni ile kuruluşa gelen çocuklarda aile yanına dönüş oranı %75,3'tür. Çocukların kuruluşa geliş nedenlerine göre aile yanına döndürülme oranlarının değişmekte olduğunu iddia eden Hipotez 15 kabul edilmiştir.

Tablo 53: Örgün Öğretime Devam Etme ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Eğitim çağında ise okula devam ediyor mu?		Aile yanına döndürüldü mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Evet	N	274	73	347
	%	79,0%	21,0%	100,0%
Hayır	N	87	32	119
	%	73,1%	26,9%	100,0%
Toplam	N	361	105	466
	%	77,5%	22,5%	100,0%

($\chi^2=1,739$ p=,187 p>0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eğitim çağında olan çocukların okula devam edip etmemesi ile aile yanına döndürülmesi arasında anlamlı bir ilişkiye ($p>0.05$) ulaşılamamıştır. Örgün öğrenime devam eden çocukların aile yanına döndürülme oranının daha fazla olduğunu iddia eden Hipotez 16 reddedilmiştir.

Tablo 54: Engellilik ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Engeli var mı?		Aile yanına döndürüldü mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Evet	N	21	30	51
	%	41,2%	58,8%	100,0%
Hayır	N	386	143	529
	%	73,0%	27,0%	100,0%
Toplam	N	407	173	580
	%	70,2%	29,8%	100,0%

($\chi^2=22,461$ p=.000 p<0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların engel durumları ile aile yanına döndürülmeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ($p<0.05$) belirlenmiştir. Engelli çocukların aile yanına döndürülme oranı %41,2 iken engeli bulunmayan çocuklarda bu oran %73,0 olarak karşımıza çıkmaktadır. Engelli çocukların aile yanına döndürülme oranının daha düşük olduğu ifade edilen Hipotez 17 kabul edilmiştir.

Tablo 55: Psikiyatrik Başvuru Durumu ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Psikiyatrik başvurusu var mı?		Aile yanına döndürüldü mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Evet	N	70	42	112
	%	62,5%	37,5%	100,0%
Hayır	N	337	131	468
	%	72,0%	28,0%	100,0%
Toplam	N	407	173	580
	%	70,2%	29,8%	100,0%

($\chi^2=3,904$ p=.048 p<0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların psikiyatrik başvuru durumları ile aile yanına döndürülmeleri arasında anlamlı bir ilişki ($p<0.05$) olduğu tespit edilmiştir. Tablo 55 incelendiğinde psikiyatrik başvurusu olan çocuklarda aile yanına döndürülme oranının psikiyatrik başvurusu olmayan çocuklara göre daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Psikiyatrik başvurusu olan çocukların aile yanına döndürülme oranının daha düşük olduğu ifade edilen Hipotez 18 kabul edilmiştir.

Tablo 56: Hastalık Durumu ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Süreğen hastalığı var mı?		Aile yanına döndürüldü mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Evet	N	22	11	33
	%	66,7%	33,3%	100,0%
Hayır	N	385	162	547
	%	70,4%	29,6%	100,0%
Toplam	N	407	173	580
	%	70,2%	29,8%	100,0%

($\chi^2=,205$ p=,650 p>0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların süreğen hastalığının olup olmaması ile aile yanına döndürülmesi arasında anlamlı bir ilişkiye ($p>0.05$) ulaşılamamıştır. Süreğen hastalığı olan çocukların aile yanına döndürülme oranının daha düşük olduğunu iddia eden Hipotez 19 reddedilmiştir.

Tablo 57: Madde Kullanımı ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Çocukta madde kullanımı var mı?		Aile yanına döndürüldü mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Evet	N	12	5	17
	%	70,6%	29,4%	100,0%
Hayır	N	395	168	563
	%	70,2%	29,8%	100,0%
Toplam	N	407	173	580
	%	70,2%	29,8%	100,0%

($\chi^2=,001$ p=,970 p>0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların madde kullanım durumları ile aile yanına döndürülmesi arasında anlamlı bir ilişkiye ($p>0.05$) ulaşılamamıştır. Madde kullanımı olan çocukların aile yanına döndürülme oranının daha düşük olduğunu iddia eden Hipotez 20 reddedilmiştir.

Tablo 58: Suça Sürüklenme ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Suça sürüklenme var mı?		Aile yanına döndürüldü mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Evet	N	14	4	18
	%	77,8%	22,2%	100,0%
Hayır	N	393	169	562
	%	69,9%	30,1%	100,0%
Toplam	N	407	173	580
	%	70,2%	29,8%	100,0%

($\chi^2=,513$ p=,474 p>0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların suça sürüklenme durumları ile aile yanına döndürülmesi arasında anlamlı bir ilişkiye ($p>0.05$) ulaşılamamıştır. Hipotez 21'e göre suça sürüklenen çocukların aile yanına döndürülme oranı daha düşük olup bu hipotez reddedilmiştir.

Tablo 59: Anne ve Babanın Durumu ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Anne baba sağ mı?		Aile yanına döndürüldü mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Anne-baba sağ	N	379	163	542
	%	69,9%	30,1%	100,0%
En az biri sağ	N	28	10	38
değil	%	73,7%	26,3%	100,0%
Toplam	N	407	173	580
	%	70,2%	29,8%	100,0%

($\chi^2=,240$ p=,624 p>0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların anne ve babalarının hayatta olup olmaması ile aile yanına döndürülmesi arasında anlamlı bir ilişkiye (p>0.05) ulaşılamamıştır. Ebeveyn kaybı yaşamış çocukların aile yanına döndürülme oranının daha az olduğunu iddia eden Hipotez 22 reddedilmiştir.

Tablo 60: Anne ve Baba Birliktelik Durumları ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Anne ve babası sağ olan çocuklarda anne ve baba birlikte mi?		Aile yanına döndürüldü mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Evet	N	217	35	252
	%	86,1%	13,9%	100,0%
Hayır	N	162	128	290
	%	55,9%	44,1%	100,0%
Toplam	N	379	163	542
	%	69,9%	30,1%	100,0%

($\chi^2=58,667$ p=.000 p<0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Anne ve babası hayatta olan çocukların anne ve babalarının birliktelik durumları ile aile yanına döndürülmeleri arasında anlamlı bir ilişki (p<0.05) bulunmaktadır. Anne ve babası birlikte yaşayan çocukların aile yanına döndürülme oranları daha yüksektir. Anne ve babası birlikte yaşayan çocukların aile yanına döndürülme oranı %86,1 iken anne ve babası birlikte yaşamayan çocukların aile yanına döndürülme oranı %55,9'dur. Ebeveynleri birlikte olan çocukların aile yanına döndürülme oranının daha yüksek olduğunu iddia eden Hipotez 23 kabul edilmiştir.

Tablo 61: Çocukların Annelerinin Eğitim Durumları ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Anne eğitim durumu		Aile yanına döndürüldü mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
İlk-ortaokul veya hiç	N	302	108	410
gitmemiş	%	73,7%	26,3%	100,0%
Lise ve üstü	N	44	22	66
	%	66,7%	33,3%	100,0%
Toplam	N	346	130	476
	%	72,7%	27,3%	100,0%

($\chi^2=1,400$ p=,237 p>0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların annelerinin eğitim durumları ile aile yanına döndürülmesi arasında anlamlı bir ilişkiye (p>0.05) ulaşılamamıştır.

Tablo 62: Çocukların Babalarının Eğitim Durumları ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Baba eğitim durumu		Aile yanına döndürüldü mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
İlk-ortaokul veya hiç	N	271	88	359
gitmemiş	%	75,5%	24,5%	100,0%
Lise ve üstü	N	66	17	83
	%	79,5%	20,5%	100,0%
Toplam	N	337	105	442
	%	76,2%	23,8%	100,0%

($\chi^2=1,400$ p=,237 p>0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların babalarının eğitim durumları ile aile yanına döndürülmesi arasında anlamlı bir ilişkiye (p>0.05) ulaşılamamıştır. Tablo 61 ve Tablo 62'ye göre ebeveynlerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların aile yanına döndürülme oranının arttığını iddia eden Hipotez 24 reddedilmiştir.

Tablo 63: Ebeveynlerin Cezaevinde Olması ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Anne ve Babanın Cezaevinde Olma Durumu		Aile yanına döndürüldü mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Hiçbiri	N	374	143	517
	%	72,3%	27,7%	100,0%
Anne veya baba cezaevinde	N	33	30	63
	%	52,4%	47,6%	100,0%
Toplam	N	407	173	580
	%	70,2%	29,8%	100,0%

($\chi^2=10,688$ p=.001 p<0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların; vefat durumları dikkate alınmaksızın anne ve babalarının cezaevinde olup olmaması ile aile yanına döndürülmeleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu (p<0.05) görülmektedir. Anne veya babası cezaevinde olan çocuklarda aile yanına döndürülme oranı %52,4 iken anne veya babası cezaevinde olmayan çocuklarda bu oran %72,3'tür. Anne veya babası cezaevinde olan çocuklarda aile yanına döndürülme oranı daha düşük olup Hipotez 25 kabul edilmiştir.

Tablo 64: Ailenin Gelir Düzeyi ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Gelir Düzeyi		Aile yanına döndürüldü mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Asgari Ücretin Altında	N	84	63	147
	%	57,1%	42,9%	100,0%
1 ve Üzeri 2'nin Altında Asgari Ücret	N	228	75	303
	%	75,2%	24,8%	100,0%
2 ve Üzeri Asgari Ücret	N	72	4	76
	%	94,7%	5,3%	100,0%
Toplam	N	384	142	526
	%	73,0%	27,0%	100,0%

($\chi^2=37,752$ p=.000 p<0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların ailelerinin gelir seviyeleri ile aile yanına döndürülmeleri arasında anlamlı bir ilişkiye (p<0.05) ulaşılmıştır. Tablo 64 incelendiğinde gelir seviyesi düşükten yükseğe doğru sıralandığında çocukların aile yanına döndürülme oranı sırasıyla %57,1; %75,2 ve

%94,7 olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelir seviyesi yükseldikçe çocukların aile yanına döndürülme oranının da yükseldiği görülmektedir. Hipotez 26 kabul edilmiştir.

Tablo 65: Göç ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Ailede göç var mı?		Aile yanına döndürüldü mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Evet	N	307	125	432
	%	71,1%	28,9%	100,0%
Hayır	N	100	48	148
	%	67,6%	32,4%	100,0%
Toplam	N	407	173	580
	%	70,2%	29,8%	100,0%

($\chi^2=,644$ p=,422 p>0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların ailelerinin göç etmiş olup olmaması ile aile yanına döndürülmesi arasında anlamlı bir ilişkiye (p>0.05) ulaşılamamıştır. Aileleri göç etmiş çocukların aile yanına döndürülme oranının daha düşük olduğunu iddia eden Hipotez 27 reddedilmiştir.

Tablo 66: Kuruluşa Geliş Sayısı ile Aile Yanına Döndürülme Durumlarının Karşılaştırılması

Kuruluşa ilk gelişi mi?		Aile yanına döndürüldü mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Evet	N	358	140	498
	%	71,9%	28,1%	100,0%
Hayır	N	49	33	82
	%	59,8%	40,2%	100,0%
Toplam	N	407	173	580
	%	70,2%	29,8%	100,0%

($\chi^2=4,951$ p=.026 p<0.05)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çocukların kuruluşa ilk gelişi olup olmaması ile aile yanına döndürülmeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu (p<0.05) saptanmıştır. Tablo 66 incelendiğinde kuruluşa ilk gelişi olan çocukların birden fazla defa gelen çocuklara göre aile yanına döndürülme oranı daha yüksektir. Kuruluşa ilk gelişi olan çocukların %71,9'u aile yanına döndürülmüşken kuruluşa daha önce de gelmiş olan çocukların %59,8 i aile yanına döndürülmüştür.

Kuruluşa daha önce gelmiş olan çocukların aile yanına dndrlme oranının daha az olduğunu iddia eden Hipotez 28 kabul edilmiştir.

4. BÖLÜM: TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma kapsamında ortaya çıkan bulgular, literatürde bu konuyla ilgili yapılan diğer çalışmalarla ele alınarak tartışılmıştır.

4.1. Çocukların Kuruluşa Gelişlerine İlişkin Özellikleri

2020-2022 yılları arasında Tekirdağ Zübeyde Hanım Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne gelen çocuk sayısının her yıl artış gösterdiği açıkça görülmektedir. Literatürde ilk müdahale ve değerlendirme işlemlerine ilişkin birden fazla yılın incelendiği bir çalışmaya rastlanmadığından bu konuya ilişkin farklı araştırmalarla kıyaslama yapılamamıştır.

Kuruluşa gelen çocuk sayısının yıllara göre artış göstermesinin birden fazla nedeni olduğu düşünülmektedir. İlk olarak 2019 yılında dünya genelinde ortaya çıkan COVID-19 pandemisi nedeni ile toplumsal yaşamın doğrudan etkilenmesinin, sokağa çıkma yasağı ve benzer kısıtlamalar ile sosyal yaşamdaki hareketliliğin azalmasının; araştırmanın yapıldığı tarih aralığı olan 2020-2022 yıllarının başlangıcında kuruluşa gelen çocuk sayısının daha az olması sonucunu doğurduğu tahmin edilmektedir. TÜİK verileri; ceza infaz kurumunda 2020 tarihindeki kişi sayısının, 2019 yılının aynı tarihine göre %8,5 azaldığını göstermektedir (TÜİK, 2021). Bu veri, pandemi sürecinde adli vakaların azaldığının bir göstergesi olup kuruluşa gelen çocuk sayısının da bu durumdan etkilendiği düşünülmektedir. Araştırmanın yapıldığı 2020-2022 yılları arasını kapsayan dönem içinde pandeminin etkilerinin zamanla ortadan kalktığı ve toplumsal hareketliliğin yeniden arttığı, bu durumun kuruluşa gelen çocuk sayısının giderek artmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Tekirdağ ilinin nüfusunun düzenli olarak artmasının, kuruluşa gelen çocuk sayısının artmasına neden olan bir diğer faktör olduğu düşünülmektedir. Tekirdağ ili, bulunduğu coğrafi konum, metropole yakınlığı ve diğer nedenler ile endüstri alanında hızla gelişen bir ildir. Bu nedenle düzenli olarak göç almaktadır. TÜİK verilerine göre Tekirdağ ilinin nüfus artış hızı 2020 yılında binde 24, 2021 yılında binde 29,5 ve 2022 yılında binde 25,8 olarak kayda geçmiş olup bu süreçte ülke genelinde nüfus artış hızı en yüksek olan illerden biridir (TÜİK, 2022).

Kuruluşa gelen çocuk sayısındaki artışın diğer bir nedeni adli vakalardaki artıştır. TÜİK verilerine göre güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların karışmış olduğu olay sayısı 2021 yılında, 2020 yılına göre %10,8 oranında artmıştır (TÜİK, 2023). Güvenlik

birimlerine gelen çocuk sayılarındaki artışın 2022 yılında kuruluşa daha fazla sayıda çocuk gelmesine neden olduğu tahmin edilmektedir.

Araştırmada çocukların kuruluşa büyük çoğunlukla kolluk kuvvetlerince(%59) getirildiği ortaya çıkmıştır. TÜİK verileri, 2021 yılında 499.319 çocuğun karıştığı olaylar sonucunda güvenlik birimlerine geldiğini göstermektedir. Bu olaylarda çocukların 207.999'u mağdur olarak, 132.943'ü suça sürüklenme nedeniyle, 70.905'i bilgisine başvurma amacıyla, 67.518'i kabahat işlediği iddiasıyla, 19.277'si kayıp olup bulunması sebebiyle, 677'si ise diğer nedenlerle güvenlik birimlerine gelmiş veya getirilmiştir (TÜİK, 2023). Güvenlik birimlerine gelen çocuklar, çeşitli sebeplerden kaynaklı olarak güvenlik birimlerindeki işlemlerinin ardından yatılı kuruluşa getirilmesine ihtiyaç duyulması halinde çocuk bakım kuruluşlarına getirilebilmektedir. Güvenlik birimlerine gelen çocuk sayısının yüksekliği, ilk müdahale ve değerlendirme kapsamında kuruluşa yüksek oranda kolluk kuvvetleri tarafından çocuk getirilmesi bulgusunun nedenini açıklamaktadır.

Çocukların kuruluşa gelme nedenleri yüzdelerine göre sırasıyla; ihmal, evden kaçma, fiziksel istismar, cinsel istismar, terk, parçalanmış aile, ebeveynin hastalığı, duygusal istismar, dilenme, ebeveyn kaybı, ebeveynin cezaevinde olması, ekonomik yetersizlik, suça sürüklenme, can güvenliği riski ve uyuşturucu madde kullanımı olarak karşımıza çıkmaktadır. 2018 yılında ÇOKİM birimlerine teslim edilen çocuklar ile ilgili yapılan bir araştırmada kuruluşa teslim edilme nedenleri sırasıyla evden kaçma(%63,3), cinsel istismar(%32,9), aile içi şiddet(%19), kuruluşa izinsiz terk(%10,1), ergen hamileliği(%3,8), ebeveyn terki(%3,8) ve ebeveynin cezaevine girmesi(%2,5) şeklinde bulunmuştur (Bilgin & Yetimoğlu, 2018: 41). Evden kaçma, cinsel istismar ve fiziksel istismar nedenlerinin her iki araştırmada öne çıkan kuruluşa geliş nedenleri olduğu görülmektedir.

Çalışmada incelenen çocukların %14,1'inin kuruluşa daha önce de geldiği saptanmıştır. Bilgin ve Yetimoğlu tarafından yürütülen benzer bir çalışmada (Bilgin & Yetimoğlu, 2018: 35) ilk müdahale ve değerlendirme birimine gelen çocukların %19'unun daha önce ÇOKİM veya başka bir yatılı kuruluşa kalmış olduğu belirlenmiştir. Ortaya çıkan bulgular kuruluşa gelen çocukların belirli bir bölümünün daha önce de geldiğini göstermekte; bu durum ailesine teslim edilen çocukların çeşitli sosyal hizmet uygulamaları ile takip edilmelerinin önemini ortaya koymaktadır.

4.2. Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri

Çocuklara ait demografik bulgular incelendiğinde 15 yaş ve üzeri çocukların kuruluşa geliş oranının daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Bu yaş grubunda ergenlik dönemi ile birlikte ortaya çıkan bağımsızlık isteği, cinselliğin keşfi, aile ile çatışma, ruhsal sorunlar, dolu ve coşkulu duygu durum ve diğer birçok nedenden kaynaklı olarak aile, okul ya da sosyal çevre içinde sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca bu yaşlarda çocukların adli vakalara mağdur ya da fail olarak karışma olasılığı daha yüksektir.

Çocukların cinsiyetleri incelendiğinde kız çocukların sayısının erkek çocukların üç katı olduğu görülmektedir. Araştırmanın yapıldığı Tekirdağ Zübeyde Hanım Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü 0-12 yaş erkek ve 0-18 yaş kız çocuklara hizmet vermektedir. Bu nedenle kız çocukların sayısı ile erkek çocukların sayısı arasında büyük bir fark söz konusudur. İlk kabul ve müdahale işlemlerine ilişkin yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre bulgulara ancak bütün yaş ve cinsiyetleri kapsayan kuruluşlarda daha geniş çaplı araştırmalar ile ulaşılabileceği anlaşılmaktadır.

Çocukların uyrukları incelendiğinde %96'sının Türk olduğu belirlenmiştir. Toplamda 580 çocuk arasında 16 Suriye uyruklu, 4 Afganistan uyruklu, 1 Suudi Arabistan ve 1 Türkmenistan uyruklu çocuk bulunduğu görülmektedir. Son yıllarda özellikle Suriye ve Afganistan ülkelerinden gelen kitlesel göçler sonucunda ülkemizdeki sığınmacı sayısında ciddi bir yükseliş söz konusudur. Tekirdağ ilinde araştırmanın kapsadığı üç yıllık dönemde kuruluşa gelen 580 çocuk arasında yabancı uyrukluların sayısının 22 (%3,8) olduğu görülmektedir. Göç İdaresi Başkanlığının resmi verilerine göre ülkemizde 31.08.2023 tarihi itibari ile geçici koruma kapsamında 3.289.817 Suriyeli bulunmaktadır. Bu sayının 1.613.093'ünü 18 yaşın altındaki çocuklar oluşturmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Suriyeli göçmenler dışında farklı uyruklardaki çok sayıda düzensiz göçmen de her yıl ülkemize giriş yapmaktadır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda araştırma kapsamında beklentinin altında yabancı uyruklu çocuğun kuruluşa geldiği söylenebilir. Ancak özellikle düzensiz göçmenlerin yüksek oranda erkeklerden oluştuğu buna karşın incelenen kuruluşun 12-18 yaş aralığında erkek çocuklara hizmet vermemesi ve refakatsiz sığınmacı çocukların bu alanda hizmet veren kuruluşlara teslim edildiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Çocukların %23,3' ünün nüfusunun Tekirdağ iline, %19,3'ünün Karadeniz Bölgesindeki illere, %18,3'ünün Doğu Anadolu Bölgesindeki illere, %17,6'sının Tekirdağ ili dışındaki

Marmara Bölgesindeki illere nüfus kayıtlı olduğu görülmektedir. Literatürde yer alan İzmir (Yavuz, 2016: 54) ve İstanbul (Hüseyinoğlu, 2017: 52) illerinde yapılan araştırmalarda koruma ve bakım altındaki çocukların nüfusa kayıtlı olduğu iller genellikle araştırmanın yapıldığı şehrin bulunduğu coğrafi bölgede bulunan iller olarak belirlenmiştir.

TÜİK resmî sitesinde 2008-2022 yılları arasındaki veriler incelenerek yayımlanan bilgilere göre (TÜİK, 2023) Tekirdağ ilinde yaşayan kütüğü Tekirdağ iline kayıtlı nüfus oranı %36'dır. Söz konusu verilerde farklı illerin nüfusuna kayıtlı olup Tekirdağ ilinde yaşayan kişi sayısı olarak öne çıkan ilk on il Samsun (48.449 kişi), Edirne (48.096), İstanbul (45.916), Kırklareli (42.803 kişi), Erzurum (33.284 kişi), Tokat (32.673 kişi), Sinop (26.625 kişi), Van (26.382 kişi), Kars (25.035 kişi) ve Ordu (24.993 kişi) olarak belirlenmiştir. Kuruluşa gelen çocukların nüfusa kayıtlı olunan iller öncelikle Marmara, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerindeki iller olduğundan bu bulgular ile TÜİK istatistiklerinin birbiriyle örtüştüğü görülmektedir.

Çocukların %88,8'inin Tekirdağ ilinde yaşadığı, bunun dışında komşu iller olan İstanbul, Kırklareli ve Edirne illerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Çocuklar akraba ziyareti, tatil, evden kaçma, mevsimlik işler gibi nedenlerle yaşadığı il dışındaki illere gidebilmekte; burada yaşadıkları olaylar ya da kayıp bildirimleri gibi nedenlerle kolluk kuvvetleri ya da sosyal hizmet merkezleri aracılığıyla bakım kuruluşlarına gelebilmektedir. Tekirdağ göç alma oranı yüksek bir ildir. Farklı illerden göç etmiş olan bireyler ayrıldıkları şehirdeki sosyal çevresi ile irtibatını sürdürebilmektedir. Bu nedenle akraba ziyareti, çalışma, tatil gibi amaçlarla geçici süreli olarak Tekirdağ ilinde bulunan çocuklar çeşitli sorunlar yaşayarak kuruluşa gelebilmektedir. Ayrıca evden kaçma sonucunda şehir değiştirmiş olan çocuklar ve kayıp başvurusu sonucunda Tekirdağ ilinde bulunan çocuklar kuruluşa gelebilmektedir. Araştırma kapsamında incelenen çocukların %10,2'sinin bu nedenlerle yaşadığı iller farklı olmasına karşın Tekirdağ ilinde kuruluşa geldiği anlaşılmaktadır.

Çocukların yaşadığı ilçe dağılımı incelendiğinde ilçelerin nüfusları ile doğru orantılı bir dağılımın olduğu belirlenmiştir. En fazla sayıda çocuğun geldiği Çorlu ilçesi, gelişmiş sanayisi ile Tekirdağ ilinin en kalabalık ilçesidir. Çorlu ilçesini Tekirdağ ilinin merkez ilçesi olan Süleymanpaşa takip etmekte, ardından yine sanayileşmesi ile ön plana çıkan Çerkezköy, Kapaklı ve Ergene ilçeleri gelmektedir. Nüfusuna göre kuruluşa gelen çocuk

sayısında farklılık olan tek ilçe Marmaraeğlisi ilçesidir. Tatil için tercih edilen yazlık bir ilçe olan Marmaraeğlisi'nin yaz aylarında artan kayıt dışı nüfusu nedeni ile kayıtlı nüfus oranına göre daha yüksek miktarda çocuğun bu ilçeden kuruluşa geldiği düşünülmektedir.

Çocukların kardeş sayılar incelendiğinde %16,7'sinin (n:97) kardeşinin olmadığı, %83,3'ünün (n:483) en az bir kardeşi olduğu görülmektedir. Kardeş sayısı ortalaması 2,859 olarak hesaplanmıştır. Literatürde ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri kapsamında çocukların kardeş sayılarına ilişkin karşılaştırma yapılabilecek bir bulguya rastlanmamıştır.

Ailelerin %14,4'ünün (n:76) gelir seviyesinin iki asgari ücret ve üzeri olduğu saptanmıştır. Ailelerin büyük oranda iki asgari ücretin altında aylık gelire sahip olduğu görülmektedir. Bu durum kuruluşa gelen çocukların genellikle orta ve alt gelir grubundaki ailelere sahip olduğunu göstermektedir.

Ekonomik geliri bilinen 526 çocuğun %27,9'unun (n:147) ailesinin aylık ortalama gelirinin bir asgari ücretin altında olduğu görülmektedir. Bu ailelerin genellikle işsizlikle mücadele eden ve sosyal yardımlar ile geçimini sürdüren aileler olduğu söylenebilir. Bu ailelerin %27,9'luk oranının azımsanmayacak bir oran olduğu değerlendirilmekte; bu bulgunun yoksulluğun çocukların kuruluşa gelmelerinde önemli etkenlerden biri olduğunu gösterdiği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen çocukların %93,4'ünün (n:542) anne ve babalarının hayatta olduğu; kuruluşa gelen çocukların çok yüksek oranda her iki ebeveyni de hayatta olan çocuklar olduğu anlaşılmaktadır. Anne ve babası hayatta olan çocukların %53,5'inin anne ve babası ayrıdır. Anne ve babası ayrı olan çocuklarda anne ve baba boşanmış olabileceği gibi anne ve baba hiç evlenmemiş de olabilmektedir. Kuruluşa gelen çocukların yarısından fazlasının anne ve babasının birlikte yaşamadıkları görülmektedir. Bu bulgu parçalanmış aile yapısının çocukların kuruluşa gelmelerinde büyük bir etken olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle aile bütünlüğü olan ailelerin çocuklarının kuruluşa gelme olasılığı daha düşüktür. Bu sonuçlar çocuk refahı alanında aile kurumunun önemini ortaya koymaktadır.

Çocukların annelerin büyük bir bölümü ilkokul mezunu veya hiç okula gitmemiştir. Lise ve üzerinde eğitim seviyesi olanların oranı yalnızca %13,9'dur. 2018 yılında ÇOKİM birimlerine teslim edilen çocuklara yönelik yapılan araştırmada annelerin %15,2'sinin

lise ve üzerinde eğitim almış olduğu görülmekte ve araştırmamızdaki bulgu ile çok yakın düzeyde olduğu anlaşılmaktadır (Bilgin & Yetimoğlu, 2018: 32). Çocukların babalarının eğitim düzeyi incelendiğinde büyük bir bölümü ilkokul mezunu veya hiç okula gitmemiştir. Lise ve üzerinde eğitim seviyesi olanların oranı yalnızca %18,7'dir. 2018 yılında yürütülen bir çalışmada bu oran %24 olarak karşımıza çıkmaktadır (Bilgin & Yetimoğlu, 2018: 33). Bu durum eğitim seviyesi yüksek olan ailelerde çocukların kuruluşa gelme ihtimalinin daha düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Çocukların %7,4'ünün (n:43) babası, %1,7'sinin (n:10) annesi, %1,7'sinin (n:10) hem annesi hem de babası cezaevindedir. Bu bulguya göre, çocukların kuruluşa gelmesinde ebeveynlerinin cezaevinde olmasının etkili bir neden olduğu ifade edilebilir.

Çocukların %74,5'inin (n:432) göçmen ailelerin çocukları olduğu belirlenmiştir. Tekirdağ ili gelişmiş sanayisi ve iş imkanları nedeni ile yüksek seviyede göç alan bir ildir. Bu nedenle kuruluşa gelen çocuklar genellikle göç etmiş ailelere sahiptir. Araştırmamızın birinci bölümünde göç konusu ele alınmış ve çocuklar üzerindeki etkileri belirtilmiştir. Göç eden ailelerde çocuklar, yaşadıkları değişim sonucunda olumsuz olarak etkilenebilmekte ve buna bağlı olarak çeşitli sorunlar yaşayabilmektedir. Kuruluşa gelen çocuklarda göç yaşamış ailelerin oranının yüksek olmasının nedenlerinden biri göçün yol açtığı bu sorunlardır.

Kuruluşa gelen çocukların ailelerinde %10,7 (n:62) oranında tespit edilmiş madde kullanımı geçmişi bulunmaktadır. Bu oran çocukların kuruluşa gelmesine neden olan önemli etkenlerden birinin aile içinde görülen madde kullanımı olduğunu göstermektedir. Bu verinin tespit edilmiş madde kullanımları için geçerli olduğu düşünüldüğünde madde kullanımı oranının ortaya çıkan orandan daha yüksek olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

4.3. Çocukların Eğitim Durumları

Çocukların %80,3'ünün (n:466) eğitim çağında olduğu, %19,7'unun (n:114) eğitim çağında olmadığı belirlenmiştir. Okul çağında olan 466 çocuğun %74,5'i (n:347) okula devam ederken %25,5'i (n:119) örgün öğretime devam etmemektedir. Çocukların eğitim hayatına katılımı, kaliteli bir eğitim alarak belirli bir donanımına kavuşma amacının yanı sıra sosyal hayatının düzenlenmesi adına önem arz eden bir konudur. Eğitim hayatından uzak kalan çocuklar zamanlarının büyük bir bölümünü amaçsız bir şekilde

geçirebilmektedir. Bu nedenle okula devam etmeyen çocukların çeşitli alanlarda sorun yaşama olasılığının daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Bu konuya ilişkin elde edilen bulgular, okul çağında olmasına karşın okula gitmemenin çocukların kuruluşa gelmesinde önemli etkenlerden biri olduğunu göstermektedir.

4.4. Çocukların Engellilik, Sağlık, Suça Sürüklenme ve Madde Kullanımı

Durumları

Kuruluşa gelen çocukların %8,8'inin (n:51) engelini bulduğu görülmekte olup engelli çocuklarda en sık görülen engel türü %51,0 oranında (n:26) mental retardasyondur. Mental retardasyon; gelişim evrelerinde ortaya çıkan, bireyin çevresiyle olan uyumunda ve davranışlarında bozulma ile birlikte ortalamanın altında zihinsel fonksiyonların olması şeklinde tanımlanmaktadır (Okan & Özdemir, 2005: 62). Fiziksel engel, öğrenme güçlüğü ve konuşma bozukluğu öne çıkan diğer engel türleridir. Aydın ve Ören tarafından 2020 yılında yapılan çalışmada çocukların engel tanısı ile ailelerin bakım yükü ve depresyon puanları arasında anlamlı fark görülmüştür (Ören & Aydın, 2020: 308). Bu yönü ile engelliliğin çocukların kuruluşa gelmesinde önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Kuruluşa gelen çocukların %19,3'ünün (n:112) psikiyatrik başvurusunun olduğu görülmektedir. Bu çocuklarda görülen en yaygın tanılar davranış bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon olarak karşımıza çıkmaktadır. 2018 yılında yapılan benzer çalışmada ÇOKİM'e gelen çocuklarda görülen psikiyatrik tanılar; depresif bozukluk, anksiyete bozukluğu, davranım bozukluğu, dürtü bozukluğu ve dürtü kontrol bozukluğu şeklinde belirlenmiştir (Bilgin & Yetimoğlu, 2018: 39). Her iki çalışmada da benzer psikiyatrik tanıların ön planda olduğu görülmektedir.

Psikiyatrik başvurusu olan çocukların kuruluşa gelmeden önce ya da kuruluşa geldikten sonra psikiyatrik başvurusu yapılmış olabilir. İlk müdahale ve değerlendirme işlemleri sırasında çocuğun psikiyatrik başvuru gereksinimi olması halinde gerekli tedbirler alınmaktadır. Genellikle ani gelişen ya da süregelen sorunlar nedeni ile kuruluşa geldikleri için çocukların psikiyatrik başvuru ihtiyacının yüksek olması beklenen bir sonuçtur. Psikiyatrik bozukluklar, ailelerin başa çıkamaması sonucunda çocukların bir süre aile yanından ayrılmasına sebep olan sorunlardan biri biridir. Kuruluşa gelen çocukların %19,3 oranında psikiyatrik başvurusunun olması yüksek bir oran olarak

yorumlanmakta ve psikiyatrik sorunların çocukların kuruluşa gelmesinde etken bir özellik olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Kuruluşa gelen çocukların %5,7'sinin (n:33) süreğen hastalığının bulunduğu görülmektedir. Gerek çocuk üzerinde gerek ailesi üzerinde başa çıkma yöntemleri gerektiren süreğen hastalıklara karşı baş etme yöntemleri yetersiz kaldığında veya özel gereksinimlerine uygun önlemler alınamadığında sağlık sorunu bulunan çocuklar çeşitli risklerle karşı karşıya kalabilmektedir. 2016 yılında yapılan araştırmada süreğen hastalığı olan bireylerin ailelerinde bakım verme yükünün yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediği, yaşam kalitesi açısından fiziksel ve duygusal açıdan rol güçlüğüne, yaşam enerjisi, sosyal fonksiyonlar ve mental sağlıkta anlamlı düzeyde azalmaya sebep olduğu ortaya koyulmuştur (Yeşil vd., 2016: 64). Süreğen hastalıklar, ailelerin çocukların bakımını üstlenmede zorluklar yaşamasına ve buna bağlı çeşitli nedenlerle çocukların kuruluşa gelmesine neden olmaktadır.

Çocukların kuruluşa gelmelerinde önemli etkenlerden biri giderek yaygınlaşan uyuşturucu madde kullanımıdır. Çocukların %2,9'unun (n:17) tespit edilmiş uyuşturucu madde kullanımı deneyiminin bulunduğu belirlenmiştir. 2018 yılında ÇOKİM birimlerine gelen çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada en az bir defa uyuşturucu madde kullanan çocukların oranı %8,9 olarak belirlenmiştir (Bilgin & Yetimoğlu, 2018: 38). Çalışmamız kapsamına 12-18 yaş arası erkek çocuklar dahil olmadığından madde kullanımı konusunda daha düşük bir oranın ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Kuruluşa gelen çocukların %3,1'i (n:18) suça sürüklenen çocuktur. Araştırma kapsamına 12-18 yaş arası erkek çocuklar dahil olmadığından suça sürüklenme konusunda düşük bir oranın ortaya çıktığı düşünülmektedir. Literatürde benzer çalışmalar incelendiğinde suça sürüklenmeye ilişkin bulguya rastlanmamıştır. Suça sürüklenen çocuklarda görülen suç türleri; hırsızlık(%38,9), uyuşturucu maddeye ilişkin suç(%16,7), gasp(%11,1), hakaret(%11,1), yaralama(%11,1), cinsel istismar(%5,6) ve dolandırıcılık(%5,6) olduğu belirlenmiştir. TÜİK'in 2022 yılında güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistikleri incelendiğinde sürüklenen çocuklara isnat edilen suç türü dağılımı; %37,8 yaralama, %25,2 hırsızlık, %4,5 uyarıcı veya uyuşturucu maddelere ilişkin suçlar, %4,2 pasaport kanununa muhalefet suçu, %4,1 tehdit suçları şeklindedir (TÜİK, 2023). TÜİK istatistikleri ve araştırmamızda hırsızlık ve uyuşturucu maddeye ilişkin suçların daha ön planda olduğu görülmektedir.

4.5. İlk Müdahale ve Değerlendirme Sürecinin Sonundaki İşlemler

Tekirdağ Zübeyde Hanım Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne 2020-2022 yılları arasında üç yıllık süre boyunca kabul edilen 580 çocuğun 407'sinin (%70,2) korunmaya ihtiyacının olmadığı değerlendirilerek ailelerine teslim edildiği görülmektedir. 173 çocuk (%29,8) aile yanına döndürülmeyle koruma altına alınmıştır. 2018 yılında bu konuya ilişkin yapılan başka bir araştırmada ilk müdahale ve değerlendirme işlemi yapılan çocukların %63,3 oranında ailelerine teslim edildiği görülmektedir (Bilgin & Yetimoğlu, 2018: 46). Çocukların aile yanına döndürülme oranının oldukça yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesinde çocuklara yönelik tedbirlerin öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik olması vurgulanmaktadır. Her çocuğun öncelikle kendi ailesi yanında yaşama hakkı vardır. Ayrıca güven ve ait olma ihtiyaçlarının karşılanması ve psiko-sosyal gelişimleri açısından çocukların uygun koşullarda aileleri yanında yaşamaları öncelikli olmalıdır. Her çocuk ailesi yanında çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Ancak aile yanında sorun yaşaması çocuğun ailesi yanından ayrılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Çocuk refahı açısından aile kurumunun bütünlüğü önem taşımaktadır. İlk müdahale ve değerlendirme işlemlerinde bu anlayışın gereği olarak mesleki çalışmalar yürütülmektedir. Bu nedenle çocuklar büyük oranda aile yanına döndürülmekte; son çare olarak kuruluş bakımı seçeneğine gidilmektedir.

İlk müdahale ve değerlendirme işlemlerinin ardından ailesi yanına döndürülen çocuklar hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında çocukların aile yanında desteklenebildiği danışmanlık, eğitim ve sağlık tedbiri kararları alınabilmektedir. Herhangi bir çocuk için bu tedbirlerden biri ya da birden fazlası aynı anda alınabilmektedir. Aile yanına döndürülen çocukların %87,7'si hakkında bu tedbir kararlarından en az birinin alındığı, %12,3'ünde herhangi bir tedbire gerek görülmediği belirlenmiştir. Tedbir alınan çocukların tamamı hakkında danışmanlık tedbiri alındığı, %16,8'i hakkında sağlık tedbiri alındığı ve %3,9'u hakkında eğitim tedbiri alındığı görülmektedir. Çocukların yüksek yararı gözetilerek öncelikle aileleri yanında olmaları hedeflenmekte ve büyük oranda aile yanına dönüşleri sağlanmaktadır. Ancak çeşitli sorunlar nedeni ile kuruluşa gelen çocuklar aile yanına döndürüldüğünde sorunun gerektirdiği türden tedbirlerin alınması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda aile yanına döndürülen çocuklar hakkında çok yüksek oranda destekleyici tedbirler alınmaktadır. Ailesi yanına döndürülüp destekleyici tedbirler alınan çocukların tamamı için

danışmanlık tedbiri alınmıştır. Danışmanlık tedbiri kapsamında belirli sorunların çözümü noktasında çocuğa ve aileye rehberlik sunulmaktadır. Ayrıca çocuk yetiştirme konusunda ailelere rehberlik edilmektedir. Ailesi yanına döndürülen çocuklar hakkında sağlık sorunu, psikiyatrik destek veya madde kullanımı tedavisi gibi nedenler ile sağlık tedbiri alınabilmektedir. Eğitim devamlılığı konusunda çeşitli nedenlerle eksiklik yaşayan çocuklar hakkında eğitim tedbiri alınabilmektedir. Bu tedbirlerin yanısıra Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının çeşitli programları kapsamında kuruluşa geldikten sonra ailesi yanına dönen çocuklar takip edilmektedir.

Kuruluşa gelen çocukların %70,2'sinin (n:407) aile yanına döndürüldüğü, %19,1'inin (n:111) ÇES-ÇEKOM kuruluşlarında kaldığı, %4,8'inin (n:28) koruyucu aile hizmetinden faydalandırıldığı, %3,3'ünün (n:19) evlat edindirildiği, %1,4'ünün (n:8) ÇODEM'e nakledildiği, %1,2'sinin (n:7) ise engelli kuruluşlarına yerleştirildiği belirlenmiştir. Bilgin ve Yetimoğlu tarafından 2018 yılında yapılan araştırmada ilk müdahale ve değerlendirme işlemlerinin ardından çocukların %63,3 oranında ailelerine teslim edildiği, %10,1 oranında kayıtlı olduğu çocuk bakım kuruluşuna teslim edildiği, %16,5 oranında ÇODEM'e nakledildiği, %9,9 oranında ÇES ve ÇEKOM'a nakledildiği bulguları mevcuttur (Bilgin & Yetimoğlu, 2018: 46).

Çalışmamızda, koruma altına alınan 173 çocuktan; %64,2'sinin (n:111) ÇES-ÇEKOM kuruluşlarında kaldığı, %16,2'sinin (n:28) koruyucu aile hizmetinden faydalandırıldığı, %11'inin (n:19) evlat edindirildiği, %4,6'sının (n:8) ÇODEM kuruluşlarına yerleştirildiği ve %4'ünün (n:4) engelli kuruluşlarına yerleştirildiği belirlenmiştir. En eski sosyal hizmet modellerinden biri olan çocuğun kuruluştaki bakımı, geçmişte yurt ve koğuş tipi sistemler ile sürdürülmekte iken modern olarak ev ve villa tipi sistemler ile sağlanmaktadır. Bu hizmet kapsamında ülkemizde en yaygın olan kuruluşlar ÇES ve ÇEKOM kuruluşlarıdır. Bu nedenle kuruluş bakımına alınan çocuklar yüksek oranda ÇES veya ÇEKOM kuruluşlarında kalmaktadır.

İlk müdahale ve değerlendirme işlemleri sonucunda aileleri yanına döndürülemeyen çocuklar için kuruluş bakımına alternatif olarak evlat edinme ve koruyucu aile hizmetleri bulunmaktadır. Bu sistemler kuruluş bakımına göre öncelikli olarak tercih edilmekte ve son çare olarak kuruluş bakımı seçeneğine gidilmektedir. Evlat edinme ve koruyucu aile hizmetinden faydalandırılan çocuk oranı toplamda %27,2'dir. Bu oran koruyucu aile

başvuru sayısı, evlat edinme için ana-baba rızası, çocuğun durumunun bu hizmetler için uygun görülmemesi gibi farklı değişkenlere göre şekillenmektedir.

4.6. Çocuklar ile Ailelerinin Özelliklerine Yönelik Karşılaştırmalar

Ailelilerin gelir düzeyi ile çocukların okula devam edip etmemesi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ailelerin gelir seviyesi yükseldikçe çocukların okula devam etme yüzdelerinin de yükseldiği anlaşılmaktadır. Çocukların eğitim devamlılığının ekonomik duruma göre değişkenlik göstermesi beklenen bir sonuçtur. Ekonomik açıdan sorun yaşayan ailelerde beslenme, barınma gibi temel yaşam gereksinimlerinin karşılanmasında yaşanan zorluklar karşılığında ilk olarak gözden çıkarılan gereksinimlerden biri çocukların eğitimi olabilmektedir. Bu yolla eğitim masraflarından kaçınıldığı gibi çocukları çeşitli biçimlerde iş gücüne katarak hane gelirinin artması yoluna da gidilebilmektedir. Eğitime katılamayan çocuklar, genellikle hiçbir şey yapmamak yerine bir işte çalışarak gelir elde etme yoluna gitmektedir (Grimsrud, 2003: 9).

Anne ve babaların eğitim durumu ile çocukların okula devam edip etmemesi arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşılmıştır. Ebeveynlerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların örgün öğrenime devam oranının arttığı belirlenmiştir.

Annelerin eğitim durumu ile çocukların psikiyatrik başvuruları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Annelerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların psikiyatrik başvuru oranının arttığı görülmektedir. Bu sonucun eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin psikiyatri ve sağlık takibi konularında farkındalıklarının daha yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ebeveyn kaybı yaşayan çocukların psikiyatrik başvuru oranı daha yüksek olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde belirtildiği üzere çocukların gelişiminde anne-baba ile aile bütünlüğü içinde gelişimlerinin sürmesi önem arz etmektedir. Çocukların anne ve babalarından birini ya da ikisini birden kaybetmesi veya ailenin parçalanmasının olumsuz sonuçlara sebebiyet vermesi olasıdır. Anne baba kaybı, yaşamın her evresinde karşılaşılabilen bir durum olmakla birlikte, çocukluk döneminde yaşanması halinde etkileri açısından daha kritiktir (Attepe, 2010: 27). Bu nedenle ebeveyn kaybı yaşamış çocukların psikiyatrik müdahaleye gereksinimleri yüksektir.

4.7. Çocukların Aile Yanına Döndürülmelerine Yönelik Bulgular

Çocukların kuruluşa geliş kanalı ile aile yanına döndürülmeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kolluk kuvvetleri tarafından kuruluşa teslim edilen çocukların sosyal hizmet kuruluşları tarafından getirilen çocuklara göre daha yüksek oranında ailelerine döndürüldüğü belirlenmiştir.

Kolluk kuvvetleri aracılığıyla çocuklar, herhangi bir sosyal hizmet müdahalesi ile karşılaşmadan adli vaka kapsamında işlemleri tamamlandıktan sonra kuruluşa gelmektedir. Bu çocukların kuruluşa gelişlerinin ardından ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri kapsamında aileleri de sürece dahil edilerek sosyal hizmet müdahale yöntem ve teknikleri ile mesleki çalışmalar yapılmaktadır. Bu nedenle kolluk kuvvetleri tarafından kuruluşa getirilen çocukların aile yanına dönüş oranları, sosyal hizmet kuruluşları tarafından getirilen çocuklara göre daha yüksektir. Buna karşılık Sosyal Hizmet Merkezleri tarafından kuruluşa teslim edilen çocukların ön bir sosyal inceleme yapılarak sosyal hizmet bakış açısı ile kuruluşa alındığı göz önünde bulundurulduğunda aile yanına dönüş oranlarının düşük olması beklenen bir sonuç olarak karşımıza çıkmakta ve yapılan Ki-Kare testinde oluşan anlamlı ilişkiyi açıklamaktadır.

Çocukların kuruluşa geliş nedeni ile aile yanına döndürülmeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kuruluşa geliş nedeni terk ve can güvenliğine bağlı nedenler olan çocuklarda aile yanına döndürülme oranları diğer nedenlere göre daha düşüktür. Aile yanına döndürülme oranı en yüksek olan kuruluşa geliş nedeni evden kaçma davranışdır. Fiziksel, duygusal ve cinsel istismar nedeni ile kuruluşa gelen çocukların aile yanına dönüş oranının diğer nedenlere kıyasla daha yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Çocukların koruma altına alınmasındaki önde gelen nedenlerden biri terk edilmedir. Araştırmada kuruluşa terk edilme sonucunda gelen çocukların %74,4'ünün aile yanına döndürülmeyle koruma ve bakım altına alındığı tespit edilmiştir. 2012 yılında yetiştirme yurtlarında kalan çocukların kuruluşa geliş nedenlerinin incelendiği çalışmada yer alan bulgulara önde gelen nedenlerden birinin terk edilme olduğu görülmekte ve bu bulguyu destekler niteliktedir (Kesen vd., 2012: 126). Benzer bir araştırmada terk, koruma altına alınma nedenleri arasında ikinci sırada yer almıştır (Yavuz, 2016: 41-42). Başka bir araştırmada ise incelenen koruma altındaki çocukların %5,3'ü terk nedeni ile kuruluşa gelmiştir (Hüseyinoğlu, 2017: 45). Terk edilmeleri sonucunda kuruluşa gelen çocukları çok yüksek oranda bebekler oluşturmaktadır. Özellikle evlilik dışı ilişkiler

sonucunda dünyaya gelen çocuklarda aile bütünlüğünün olmaması, annelerin uygun yaşam şartlarının olmaması, sosyal çevrenin bakış açısı, bakımı üstlenmekte isteksizlik gibi farklı nedenlerle aileye dönüş oranının düşük olduğu tahmin edilmektedir.

Can güvenliği nedeni ile kuruluşa gelen çocuklarda can güvenliğinin sağlanması birinci öncelik olduğundan son derece hassas yaklaşılması ve güçlü tedbirler alınması gerekmektedir. Aileleri yanına dönmeleri halinde can güvenlikleri tehlike altına girebileceği için bu çocukların aile yanına döndürülme oranlarının düşük seviyede olduğu düşünülmektedir.

Evden kaçma nedeni ile kuruluşa gelen çocuklarda evden kaçma yüksek oranda aile bireyleri ile tartışma, evin genel kurallarına uymama, ailesi tarafından kısıtlanma, düşük akademik başarı gibi yaygın nedenler ile gerçekleşmektedir. 2020 yılında yayımlanan bir araştırmada çocuklarda en sık rastlanan evden kaçma nedeni ailenin sıkı disiplin uygulaması olarak belirlenmiştir (Karataş vd., 2020: 974). Bu tür nedenlerin büyük bölümü basitçe çözülebilecek nitelikte olduğundan evden kaçma sonucunda kuruluşa gelen çocukların ailelerine dönme oranının yüksek olması beklenen bir sonuçtur. Literatür incelendiğinde 2016 yılında yapılan bir araştırmada (Hüseyinoğlu, 2017: 45) çocukların koruma altına alınma nedenleri arasında evden kaçmanın diğer nedenlere göre en düşük oranda olup araştırmamızda yer alan bulguyu desteklemektedir.

Aile yanına dönme oranı yüksek olan diğer bir kuruluşa geliş nedeni fiziksel ve duygusal istismardır. 2016 yılında çocukların koruma ve bakım altına alınma nedenlerinin incelendiği araştırmada çocukların %11,1'inin istismar nedeni ile koruma altına alındığı tespit edilmiştir (Yavuz, 2016: 41). Hüseyinoğlu'nun çalışmasında ise bu oran %21,2 olarak karşımıza çıkmaktadır (Hüseyinoğlu, 2017: 45). Özellikle ergenlik döneminde çocuklar çeşitli nedenlerle aileleri ile anlaşmazlıklar yaşayabilmektedir. Bu dönemde bağımsızlığa olan ilgiye karşılık ailelerin koruyucu tutumları ön plana çıktığından çocuklar ve aileleri arasında sorunlar meydana gelmektedir. Fiziksel ve duygusal istismar nedeni ile kuruluşa gelen çocuklarda bu anlaşmazlıklardan doğan iletişim krizleri, şiddet ve fiziksel müdahaleye başvurma, kısıtlama gibi eylemler görülebilmektedir. Bu eylemler mesleki müdahale ve yönlendirmeler ile çözülebilecek nitelikte ise çocukların ailelerinden ayrılmasını gerektirmeyebilir. Bu nedenle fiziksel ve duygusal istismara maruz kalan çocukların aileleri ile yaşadıkları sorunlar çözüme kavuşturularak yüksek oranda ailelerine dönmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca fiziksel veya duygusal istismar

sonucunda kuruluşa gelen çocukların bir kısmının aileleri ile yaşadıkları sorunlar sonucunda öfke halinde yaşadıkları hadiseleri gerçekten farklı ve abartılı şekillerde yansıtmaları da karşılaşılan durumlardır.

Cinsel istismar nedeni ile kuruluşa gelen çocukların %75,3'ünün aile yanına döndürüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Cinsel istismar aile içinde ya da aile dışında ortaya çıkabilmektedir. Ancak bu konu araştırma kapsamında incelenmemiştir. Cinsel istismara maruz kalan çocuklar aile içinde istismara maruz kalmış olması halinde istismara uğradığı şahıs ile irtibatının kesilmesi ve istismara maruz kalmasına neden olan faktörlerin ortadan kalkması halinde aile yanına dönebilmektedir. Aile dışında cinsel istismara maruz kalan çocukların güvenliğinin sağlanması ve riskin ortadan kaldırılması halinde aile yanına dönebildiği söylenebilir. Cinsel istismara maruz kalan çocuklarda bu şartların düzeltilmesi ve bu nedenle aile yanına döndürüldüğü tahmin edilmektedir.

Çocukların engel durumları ile aile yanına döndürülmeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Engelli çocukların aile yanına döndürülme oranları engeli olmayan çocuklara göre daha düşüktür. Koruma altındaki çocukların koruma altına alınma nedenlerinin incelendiği bir araştırmada koruma altındaki çocukların %35'inin zihinsel engelinin olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Hüseyinoğlu, 2017: 44). Engelli çocukların, özel gereksinimleri nedeniyle diğer çocuklara göre özel ilgi ve bakıma ihtiyaçları vardır. Ailelerin bu gereksinimleri sağlayamaması durumunda çocuklar koruma ve bakım altına alınabilmektedir. Bu nedenle engel durumu söz konusu olan çocukların aile yanına döndürülme oranlarının daha düşük olduğu düşünülmektedir.

Psikiyatrik başvurusu olan çocuklarda aile yanına döndürülme oranı psikiyatrik başvurusu olmayan çocuklara göre daha düşüktür. Diğer bir ifade ile psikiyatrik başvurusu olan çocukların koruma altına alınma oranları daha yüksektir. Çocukların koruma altına alınma nedenlerinin incelendiği bir araştırmada koruma altındaki çocukların yarısından fazlasının psikiyatri takibinin olduğu belirlenmiştir (Hüseyinoğlu, 2017: 53). Psikiyatrik başvurusu olan çocukların genellikle diğer çocuklara göre olumsuz deneyimleri daha fazladır. Bu çocukların kuruluşa geliş nedenleri daha karmaşık olabilmekte ve yapılan sosyal incelemelerde ailelerine dönmelerinin uygun görülmemesi olasılığı artmaktadır. Ayrıca psikiyatrik başvurusu olan çocukların bakımının sağlanmasında güçlüklerin daha fazla olmasının, aileleri çocukların bakımını

üstlenmekten kaçınmasına ve kuruluş bakımında kalmasını talep etme eğilimine yönlendirdiği düşünülmektedir.

Çocukların anne ve babalarının hayatta olup olmaması ile aile yanına döndürülmesi arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşılamamıştır. Anne veya babasını kaybetmiş olan çocuklarda sosyal ve ekonomik şartların daha zor olacağı, bu nedenle aile yanına dönüş oranlarının ebeveyn kaybı yaşamamış olan çocuklara göre daha düşük olacağı beklenmektedir. Bu beklentiye karşın ebeveyn kaybı yaşamış çocukların aile yanına dönme oranının daha yüksek olduğu saptanmıştır. 2012 yılında yapılan bir araştırmada ebeveyn kaybı nedeniyle koruma ve bakım altına alınan çocuklarda yıllar içerisinde bir artış olmadığı tespit edilmiştir (Kesen vd., 2012: 126). 2017 yılında yapılan bir araştırmada koruma altına olan çocukların anne ve babalarının yüksek oranda hayatta olduğu belirlenmiş (Hüseyinoğlu, 2017: 52); 2016 yılında yapılan başka bir çalışma da (Yavuz, 2016) bunu destekler niteliktedir. Bu bulgular; yaygın inanışın aksine korunmaya ihtiyacı olan çocukların ana-babasız çocuklar olmadığını, korunma ihtiyacında bu durumun önde gelen belirleyicilerden olmadığını göstermektedir.

Anne ve babası hayatta olan çocukların anne ve babalarının birliktelik durumları ile aile yanına döndürülmeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Anne ve babası birlikte yaşayan çocukların aile yanına döndürülme oranları anne ve babası ayrı olan çocuklara göre daha yüksektir. Bu bulgunun literatürde farklı çalışmalarla desteklendiği görülmektedir. Hüseyinoğlu tarafından 2017 yılında yapılan araştırmada koruma altında bulunan çocukların yalnızca %16,8 oranında anne ve babalarının birlikte olduğu tespit edilmiştir (Hüseyinoğlu, 2017: 52). 2012 yılında yapılan bir araştırmada 1996-2004 yılları arasında çocukların yatılı kuruluşlara geliş nedenleri incelenmiş çocukların kuruluşa gelme nedenleri arasında en sık rastlanan nedenin parçalanmış aile olduğu saptanmıştır (Kesen vd., 2012: 125). 2016 yılında çocukların koruma ve bakım altına alınma nedenleri üzerine yapılan başka bir araştırmada çocukların koruma altına alınma nedenleri arasında en önce gelenin boşanma olduğu belirlenmiştir (Yavuz, 2016: 70). Trabzon ilinde yapılan bir araştırmada yine benzer bulgular yer almaktadır (Özşahin, 2012: 90). Aile bütünlüğünün olması, yaşanan sorunların çözümünü kolaylaştırmaktadır. Parçalanmış ailelerde karmaşık sosyal yapı ve daha zayıf sosyal destek sistemi söz konusudur. Bu nedenle parçalanmış ailelerde çocukların ailesi yanına döndürülme oranının daha düşük olduğu düşünülmektedir.

Anne veya babası cezaevinde olan çocuklarda aile yanına döndürölme oranı %52,4 iken anne veya babası cezaevinde olmayan çocuklarda bu oran %72,3'tür. Tahmin edileceği üzere anne veya babası cezaevinde olan çocuklarda aile yanına döndürölme oranı daha düşüktür. 2017 yılında yapılan araştırmada koruma altındaki çocukların %6,3'ünün anne veya babasının cezaevinde olduğu belirlenmiştir (Hüseyinoğlu, 2017: 43). 2016 yılında yapılan araştırmada ise çocukların %7'sinin ebeveyni cezaevinde olduğu için koruma altına alındığı belirlenmiştir (Yavuz, 2016). Araştırmamızda ortaya çıkan bulgular ve literatürde yer alan bulgular incelendiğinde çocukların koruma ve bakım altına alınmasında ebeveynlerinin cezaevinde olmasının önemli etkenlerden biri olduğu sonucuna varılmaktadır.

Gelir seviyesi yükseldikçe çocukların aile yanına döndürölme oranının da yükseldiği belirlenmiştir. Koruma ve bakım altında bulunan çocukların ailelerinin ekonomik geliri genellikle düşük seviyededir. Trabzon ilinde 2012 yılında yapılan araştırmada elde edilen verilere göre örneklem dahilindeki koruma altındaki çocuklar arasında ailesi üst düzey gelire sahip olan çocuk bulunmamaktadır (Özşahin, 2012: 105). Bu bulgular, çocukların koruma altına alınmasında ekonomik yetersizliğin etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Ailesinde madde kullanımı tespit edilmiş çocuklarda aile yanına döndürölme oranının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ailesinde madde kullanımı görölen çocuklarda aile tarafından çocuğu teslim almaya yönelik talep diğer ailelere göre daha düşük olabilir. Ayrıca yapılan sosyal incelemelerde bu ailelere çocukların teslim edilmelerinin riskli bulunması olasıdır. Literatür incelendiğinde bu bulguyla kıyaslanacak başka bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Çocukların kuruluşa ilk gelişı olup olmaması ile aile yanına döndürölmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Literatür taramasında bu bulguyla kıyaslanacak başka bir bulguya rastlanmamıştır. Kuruluşa ilk gelişı olan çocukların birden fazla defa gelen çocuklara göre aile yanına döndürölme oranı daha yüksektir. Bu durum aile yanına döndürölmesinin ardından çocukların sorunlarının devam etmesi halinde yeniden gelebileceğini, yeniden gelen çocuklarda daha önce aile yanına döndürölüp olumlu sonuç alınamadığı için koruma altına alınma oranlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Çocuk koruma ve bakım sistemleri tarihsel süreç içinde ele alındığında en eski koruma yollarından biri çocuğun kuruluş bakımına alınmasıdır. Çocuklara yönelik bu uygulama değişimlere uğrayarak geçmişten günümüze kadar ulaşmıştır. Korunma ihtiyacı olduğu tespit edilen çocukların teslim edileceği bir kuruma her dönemde olduğu gibi günümüzde de ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılan sosyal incelemelerde korunma ihtiyacı olduğu tespit edilen, güvenlik birimlerine çeşitli nedenlerle gelip ailesine dönmesi mümkün olmayan, suç mağduru ya da suça sürüklenen, güvenliği ve ruhsal sağlığı tehlikede olan çocuklar çocuk bakım kuruluşlarına çeşitli kanallar aracılığı ile gelmektedir.

Çocuk bakım kuruluşlarına gelen çocuklar hakkında yürütülen işlemler; çocuğun üstün yararı ve toplumun refahı ile çocuk koruma ve bakım sisteminin toplam kalitesi açısından kritik öneme sahiptir. Zira ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri kapsamında çocukların koruma altına alınması ve ailelerine dönmesi arasında bir karar alınması gerekmektedir. Bu karar çocukların refahını ve geleceğini doğrudan etkileyeceği gibi, çocuk koruma ve bakım sisteminin sürdürülebilirliği açısından da önem taşımaktadır. Literatür incelendiğinde doğrudan bu alana ilişkin yapılan araştırma neredeyse yok denecek kadar azdır. Bu araştırmanın literatürde çocuk koruma ilk müdahale ve değerlendirme konusuna ilişkin eksikliği gidermesi açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Çocuk bakım kuruluşlarına ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri yürütülmek üzere gelen çocuklar hakkında yapılmış olan bu araştırma kapsamında 580 çocuk hakkında bilgi toplanmıştır. Elde edilen veriler üzerinden söz konusu çocukların kuruluşa gelme nedenleri, geliş kanalları, sosyo-demografik özellikleri, aile yapısı ve aile özellikleri, riskli davranışları, hastalık ve engellilik durumları, yararlandıkları sosyal hizmet modelleri, haklarında alınan koruyucu ve destekleyici tedbirler incelenmiş; bazı bulgular arasında karşılaştırmalar yapılmıştır.

2020-2022 yılları arasını kapsayan araştırmada her yıl kuruluşa gelen çocuk sayısının arttığı tespit edilmiştir. Çocuk sayısındaki artışın nedenlerinin; söz konusu yılların başlangıcında dünya genelinde etkili olan ve bu yılların ortalarında sonlanan pandeminin etkileri, göçün etkisi ile oluşan nüfus artışı ve güvenlik birimlerine gelen çocuk sayılarındaki yükseliş olduğu tahmin edilmektedir.

Çocukların çoğunlukla güvenlik birimlerine yansıyan adli vakalar sonucunda kolluk kuvvetleri aracılığı ile kuruluşa geldikleri tespit edilmiştir. Sosyal hizmet merkezleri aracılığı ile kuruluşa gelen çocuk sayısı kolluk kuvvetleri aracılığı ile gelen çocuklara göre daha azdır. Sosyal hizmet merkezleri tarafından hakkında işlem yürütülen çocukların korunmaya ihtiyacı olup olmadığına yönelik sosyal hizmet bakış açısı ile bir ön değerlendirme yapıldığından, çocukların büyük bir bölümünün kuruluşa getirilmesine gerek kalmamaktadır. Buna karşın güvenlik birimlerinde bu yönde değerlendirme yapılacak bir mekanizma olmadığı için çocuklar yüksek oranda çocuk bakım kuruluşlarına yönlendirilmektedir.

Çocukların kuruluşa geliş nedenleri incelendiğinde ihmal, evden kaçma, fiziksel istismar ve cinsel istismar nedenlerinin öne çıktığı görülmektedir. Araştırma kapsamında incelenen çocukların belirli bir kısmının kuruluşa daha önce de geldiği belirlenmiştir. Bu durum çocuk bakım kuruluşlarına gelip ailelerine dönen çocukların sosyal hizmet uygulamaları kapsamında takip edilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Çocukların sosyo-demografik bilgilerine ilişkin bazı bulgular aşağıdaki gibidir:

- Kuruluşa gelen çocuklar arasında 15-18 yaş aralığında çocukların diğer yaş gruplarına göre daha yüksek sayıda olduğu tespit edilmiştir. Çocuklar çoğunlukla ergenlik döneminde kuruluşa gelmektedir
- Kuruluşa gelen çocuklar %96,2 oranında Türk çocuklardır.
- Çocukların nüfusa kayıtlı olduğu iller, araştırmanın yapıldığı Tekirdağ ilinde yaşayan nüfusun kayıtlı olduğu illere göre dağılımı ile doğru orantılıdır. Tekirdağ ilinde özellikle Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgelerinden gelen işçi göçünün söz konusu olduğu ve bu durumun kuruluşa gelen çocukların profillerine doğrudan yansıdığı belirlenmiştir.
- Kuruluşa gelen çocuklar çok yüksek oranda Tekirdağ ilinde yaşayan çocuklardır. Ancak çevre illerde yaşayan çocukların da çeşitli nedenlerle Tekirdağ ilinde kuruluşa gelebildiği görülmektedir.
- Çocukların yaşadıkları ilçeler, Tekirdağ ilinin ilçelere göre nüfus dağılımı ile doğru orantılıdır.
- Kuruluşa gelen çocukların kardeş sayıları yoğunlukla 1 ila 4 kardeş arasındadır. Ortalama kardeş sayısı 2,859'dur.
- Kuruluşa gelen çocukların aileleri çoğunlukla orta-alt ekonomik gelir seviyesindedir.

- Kuruluşa gelen annesi ve babası hayatta olan çocukların yarısından fazlasının anne ve babalarının birlikte yaşamadığı tespit edilmiştir. Bu çocukların anne ve babalarının bir kısmı boşanmış, bir kısmı hiç evlenmemiştir.
 - Ebeveynlerin cezaevinde olması çocukların kuruluşa gelmesinde önemli bir etkidir.
 - Kuruluşa gelen çocukların anne ve babaları çoğunlukla düşük eğitim seviyesindedir.
 - Kuruluşa gelen çocuklar Tekirdağ ilinin nüfus yapısı ile örtüşecek şekilde %74,5 oranında göçmen ailelerin çocuklarıdır.
 - Ailelerinde madde kullanımının olması çocukların kuruluşa gelmesinde önemli bir faktördür.
 - Eğitim çağında olan çocukların okula devam etmemesi çocukların kuruluşa gelmesinde etken faktörlerden biridir.
 - Engellilik ve süreğen hastalıklar, çocukların kuruluşa gelmelerini etkileyen faktörlerdir. Engelli çocukların yüksek oranda mental retardasyon, fiziksel engel, öğrenme güçlüğü ve konuşma bozukluğu tanımlı olduğu görülmektedir. Süreğen hastalığı olan çocuklarda epilepsi, astım, kalp hastalıkları, nörolojik hastalıklar ön plana çıkan tanılardır.
 - Psikiyatrik sorunlar çocukların kuruluşa gelmelerinde etken bir faktördür. Psikiyatrik başvurusu olan çocuklarda davranış bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, madde kullanımı öne çıkan psikiyatrik tanılardır.
 - Kuruluşa gelen çocuklarda madde kullanımı ve suça sürüklenme oranları düşüktür. Suça sürüklenen çocuklarda hırsızlık, uyuşturucu madde, gasp hakaret ve yaralama öne çıkan suç türleridir.
- Çocukların ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri sonundaki akıbetlerine ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir:
- Kuruluşa gelen çocukların büyük bir çoğunluğu (%70,2) ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri sonrasında ailelerine döndürülmektedir.
 - Aile yanına döndürülen çocuklara hakkında çok yüksek oranda koruyucu ve destekleyici tedbir alınmaktadır. Ailesine teslim edilen çocuklara en çok alınan tedbir danışmanlık tedbiridir. Bu tedbiri sağlık ve eğitim tedbirleri izlemektedir.
 - İlk müdahale ve değerlendirme işlemlerinin sonucunda ailesine döndürülmeyip koruma altına alınan çocuklar çoğunlukla ÇES-ÇEKOM kuruluşlarına

yerleştirilmektedir. Çocukların bir kısmı aile odaklı hizmetler kapsamında koruyucu aile ve evlat edinme hizmetine yönlendirilmektedir. Çocuklar düşük oranda ÇODEM ve engelli kuruluşlarına yerleştirilmektedir.

Çocuklar ve ailelerin özelliklerinin karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkan bulgular aşağıdaki gibidir:

- Ailelerin ekonomik gelir düzeyi yükseldikçe çocukların okul devamlılıkları artmaktadır.
- Anne ve babalarının eğitim durumları yükseldikçe çocukların okula devam etme oranları da yükselmektedir.
- Çocukların annelerinin eğitim durumları yükseldikçe psikiyatrik başvuru oranları yükselmektedir. Babaların eğitim düzeyi ile psikiyatrik başvuru oranı arasında bir ilişki tespit edilmemiştir.
- Çocukların ebeveyn kaybı yaşamaları, okul devamlılığını etkilememektedir.
- Ebeveyn kaybı yaşamış çocuklarda psikiyatrik başvuru oranı daha yüksektir.

Çocukların ilk müdahale ve değerlendirme işlemlerinin ardından aile yanına döndürülmelerine ilişkin karşılaştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Kolluk kuvvetleri tarafından kuruluşa getirilen çocukların aile yanına döndürülme oranları; sosyal hizmet merkezleri tarafından getirilen çocuklara göre çok daha yüksektir.
- Kuruluşa geliş nedenlerine göre çocukların aile yanına döndürülme oranları anlamlı bir şekilde değişkenlik göstermektedir. Terk ve can güvenliği riski nedeni ile kuruluşa gelen çocukların ailelerine döndürülme oranı düşüktür. Evden kaçma, fiziksel, duygusal ve cinsel istismar nedenleri ile gelen çocuklarda aile yanına döndürülme oranları yüksektir.
- Engelli çocukların ailelerine teslim edilme oranları diğer çocuklara göre düşüktür.
- Psikiyatrik başvurusu olan çocukların ailelerine teslim edilme oranları diğer çocuklara göre daha düşüktür.
- Anne ve babası birlikte olan çocukların ailelerine teslim edilme oranları daha yüksektir.
- Ebeveynlerinden herhangi biri cezaevinde olan çocuklarda ailelerine döndürülme oranları daha düşüktür.

- Ailelerin ekonomik gelir seviyesi yükseldikçe çocukların ailelerine teslim edilme oranları yükselmektedir.
- Ailelerinde madde kullanımı tespit edilmiş çocukların aile yanına döndürülme oranları daha düşüktür.
- Kuruluşa daha önce gelmiş olan çocukların aile yanına döndürülme oranları ilk defa gelen çocuklara göre daha düşüktür.

Araştırmanın bulgularına göre belirlenen riskli çocuk profilleri aşağıda sıralanmıştır:

- Daha önce çocuk bakım kuruluşlarına gelmiş olup ailelerine teslim edilmiş çocuklar,
- 15-18 yaş aralığındaki çocuklar,
- Düşük sosyo-ekonomik seviyede olan ailelerin çocukları,
- Anne ve babası boşanmış, hiç evlenmemiş ya da çeşitli nedenlerle birlikte yaşamayan çocuklar,
- Ebeveynlerinin eğitim seviyesi düşük olan çocuklar,
- Ebeveynlerinden herhangi biri cezaevinde olan çocuklar,
- Engelli çocuklar,
- Psikiyatrik başvurusu ya da tanısı olan çocuklar.

Öneriler

Çocuk bakım kuruluşlarına ilk müdahale ve değerlendirme kapsamında gelen çocuklar hakkında literatürde sınırlı sayıda çalışma yer almaktadır. Bu konuya ilişkin akademik çalışmaların artması ve daha geniş örneklemelerle kapsamlı araştırmalar yapılması sosyal hizmet literatürüne önemli katkılar sağlayacaktır.

Araştırmada ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri yürütülen çocuklar incelenerek özellikleri betimlenmiş ve bu doğrultuda riskli çocuk profilleri belirlenmiştir. Çocuk bakım kuruluşlarına gelme olasılığının yüksek olduğu düşünülen bu profillerdeki çocuklar tespit edilerek önleyici sosyal hizmet uygulamalarına dahil edilmelidir. Bu bağlamda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, İç İşleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, yerel yönetimler, mahalle muhtarlıkları ve belirtilen profillere uygun çocukların tespitini sağlayabilecek diğer bütün kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları iş birliği içinde çalışmalıdır. Bu kapsamda;

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından çocuk bakım kuruluşlarına daha önce gelmiş olan çocuklar belirlenmelidir.

- Adalet Bakanlığı tarafından suça sürüklenen çocuklar ve suç işlemiş bireylerin hanelerinde bulunan çocuklar belirlenmelidir.
- Adalet Bakanlığı tarafından anne veya babası cezaevinde olan çocuklar belirlenmelidir.
- İçişleri Bakanlığı/Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından evlilik birlikteliği dışında dünyaya gelen çocuklar belirlenmelidir.
- İlgili kurum ve kuruluşların iş birliği ile anne ve babası boşanmış, hiç evlenmemiş ya da çeşitli nedenlerle ayrı yaşayan çocuklar belirlenmelidir.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından saha çalışmaları yapılarak düşük ekonomik gelirli aileler belirlenmelidir.
- Sağlık Bakanlığında başvuru kaydı olan ya da saha çalışmalarında tespit edilen engelli veya süregelen hastalığı olan çocuklar belirlenmelidir.
- Yapılacak alan taramalarında anne ve babası düşük eğitim seviyesinde olan çocuklar belirlenmelidir.
- İçişleri Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığının ortak çalışması ile okul çağında olup okula devam etmeyen çocuklar belirlenmelidir.
- Okul sosyal hizmeti uygulaması başlatılarak okullarda tespit edilecek; ihmal veya istismara maruz kalan, çeşitli nedenlerle risk altında olduğu saptanan ve diğer riskli profil özelliklerini taşıyan çocuklar belirlenmelidir.
- Yerel yönetimler ve mahalle muhtarlıkları riskli çocuk profilindeki çocukların belirlenmesi süreçlerinde rol almalıdır. Sivil toplum kuruluşları tespit ve müdahale aşamalarına dahil edilmelidir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının öncülüğünde riskli profillere uyduğu belirlenen çocukların aileleri yanında takibinin sağlanacağı projeler üretilmelidir. Belirlenen çocuklara ve ailelerine yönelik çözüm üretici sosyal hizmet müdahaleleri uygulanmalıdır. Çocukların bireysel ihtiyaçlarına ve risk durumlarına karşılık özelleştirilmiş danışmanlık programları sunulmalıdır. Bu uygulamalarda çocukların risk altında olmasına neden olan unsurlar bütüncül bir şekilde sosyal hizmet bakış açısı ile ele alınmalıdır.

Çocuk bakım kuruluşlarında kalan çocuklar korunma ve bakım ihtiyacının ortadan kalkmış olması halinde ailelerine teslim edilebilmektedir. Araştırmada daha önce bakım kuruluşlarına gelmiş olup ailelerine teslim edilen çocukların riskli profile yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların kuruluşlardan ailelerine teslim edilme kararlarının

alınmasında asgari kriterler getirilmelidir. Bu alanda çalışan meslek elemanları için nitelikli eğitim programları geliştirilmelidir.

Araştırmada ebeveynlerin düşük eğitim seviyesinin çocuklarla ilgili bazı bulgulara yansıdığı görülmektedir. Bu nedenle ailelere çocuk yetiştirme konusunda yol gösterecek ve destek sağlayacak eğitim programları düzenlenmelidir. Ailelerin ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesi, çocuklarına daha iyi bakabilmeleri için rehberlik ve destek sağlanması amacı ile yapılandırılmış eğitimler hazırlanmalıdır. Ailelerin çocuk ihmal ve istismarına karşı farkındalıklarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Ailelerin ekonomik durumlarının çocuklara yönelik bazı bulgulara yansıdığı görülmektedir. Çocukların yoksulluktan zarar görmesini engellemek açısından ekonomik yardımlar nakdi yardım ekseninden çıkarılmalıdır. Ekonomik yardımlar sosyal yönü daha güçlü olan istihdam odaklı bütüncü bir anlayış doğrultusunda sunulmalıdır.

Araştırmanın sonuçları aile bütünlüğünün önemine dikkat çekmektedir. Evlilik öncesinde, evlilik sürecinde ve boşanma sürecinde çiftlere danışmanlık, arabuluculuk ve eğitim hizmetleri sunulmalıdır. Aile kurumunu koruyan, ailenin bütünlüğünü destekleyecek uygulamalar geliştirilmelidir. Evlilik birlikteliği dışında doğan çocuklar tespit edilerek uygun bir ortamda yaşayıp yaşamadıkları denetlenmeli, bu çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirler alınmalıdır.

Engelli ve süreğen hastalığı olan çocuklara yönelik aile yanında destekleyici uygulamalar geliştirilmelidir. Bu çocukların ailelerinin bakım yükünü hafifletecek sosyal ve ekonomik destek hizmetleri sağlanmalı, ailelerin motivasyonunu artıracak uygulamalara gidilmelidir. Engelli ve süreğen hastalığı olan çocuklara yalnızca ekonomik destek hizmetleri sunulmamalı; sanatsal, sosyal, kültürel, sportif faaliyetleri içeren çok yönlü programlar oluşturulmalıdır. Bu çocukların geçici olarak vakit geçireceği gündüzlü ve yatılı kuruluşlar açılarak bakım yükü nedeni ile zorluk yaşayan aileler rahatlatılmalıdır.

Psikiyatrik başvurusu olan çocuklar riskli çocuk profilleri içinde yer almaktadır. Bu kapsamda Sağlık Bakanlığında başvurusu veya hizmet kaydı olan çocuklar psikiyatrik tedavilerinin yanında sosyal destek alabilmeleri için tıbbi sosyal hizmet birimlerine ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına yönlendirilmelidir. Bu çocuklar ilgili kurumlar arasında koordinasyon sağlanarak çok boyutlu rehabilitasyon programlarına dahil edilmelidir. Çocuklara psiko-sosyal açıdan zarar veren durumlar ve olası risk unsurlarının ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yürütülmelidir.

Önerilen sosyal hizmet uygulamalarının ortaya koyulması için okul sosyal hizmeti Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı ile koordineli olarak yürütülecek şekilde ülke genelinde faaliyete geçirilmelidir. Okullarda görevli öğretmenlere ve diğer personellere Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı tarafından çocuk refahı ve çocukların korunmasına ilişkin eğitim programları düzenlenmelidir. Ayrıca okul çağında olmasına karşın örgün öğrenime devam etmeyen çocuklar tespit edilerek gerekli sosyal hizmet müdahaleleri yapılmalı, eğitim hayatına katılımlarını sağlayacak çalışmalar ortaya koyulmalıdır.

Araştırmanın bulguları çocukların bakım kuruluşlarına yüksek oranda güvenlik birimleri tarafından getirildiğini göstermektedir. Bu birimlerde sosyal hizmet uzmanları görevlendirilerek çocuklar hakkında ön değerlendirme yapılması, ilerleyen aşamalar için bilgilendirici ve yol gösterici değerlendirme raporları hazırlanması, çocukların bu birimlerdeki işlemleri boyunca desteklenmesi sağlanmalıdır.

Risk altında olan çocuklara yönelik önleyici sosyal hizmet uygulamaları incelendiğinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen ASDEP ve Çocuklar Güvende Programı önemli ve etkili uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır (ASHB, 2021). Risk altındaki çocukların korunması açısından oldukça önemli olan Çocuklar Güvende Programı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmekte olup diğer kamu kurum ve kuruluşlarını, yerel yönetimleri ve sivil toplum kuruluşlarını kapsayacak şekilde genişletilmelidir. Araştırma sonucunda ortaya çıkan riskli çocuk profillerinin bir kısmı Çocuklar Güvende Programı kapsamında yer almaktadır. Bu araştırmanın sonucunda ortaya çıkıp Çocuklar Güvende Programında bulunmayan riskli çocuk profilleri de programa dahil edilmelidir. Bu tür sosyal hizmet uygulamaları çoğaltılmalı, mevcut uygulamaların kapsamı genişletilmeli, etkili uygulama için sosyal hizmet merkezleri fiziki koşullar ve personel açısından güçlendirilmeli, belirlenen amaçlar doğrultusunda gerekli kanun, yönetmelik ve genelgeler oluşturularak yasal çerçeve oluşturulmalıdır. Ortaya koyulacak etkili çalışmaların, çocuk refahı alanına katkı sağlayacağı gibi çocuk bakım kuruluşlarına gelen çocuk sayısını azaltacağı öngörüldüğünden bu çocukların kuruluştaki bakımı için kullanılacak kaynaklar önleyici hizmetlere aktarılmalıdır.

Önleyici hizmetlere ek olarak çocukların kuruluş bakımına alındıktan sonra faydalandıkları hizmet modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Son yıllarda çocukların

aile yanında gelişiminin sağlandığı koruyucu aile modeli öne çıksa da araştırmada koruma altına alınan çocukların yüksek oranda çocuk bakım kuruluşlarında kaldığı tespit edilmiştir. Genellikle küçük yaş gruplarının faydalandırıldığı koruyucu aile modeli, daha büyük yaş gruplarındaki çocuklar için de yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca koruma ve bakım altında bulunan çocukların olumlu rol-modeller ile zaman geçirmeleri adına gönüllü aile uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır. Gönüllü aileliğin kapsamı genişletilerek koruyucu aile hizmetinde olduğu gibi yasal çerçevesi oluşturulmalıdır. Koruyucu aile ve gönüllü aile uygulamaları hakkında ülke genelinde tanıtımlar yapılmalıdır. Bu uygulamaların cazip hale getirilmesine yönelik düzenlemelere gidilmelidir.

Belirtilen önerilere ek olarak ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri yapan meslek elemanlarının gözlemleri, sahada karşılaştıkları zorluklar, uygulamanın güçlü ve zayıf yönleri, mevzuat ile ilgili tespitleri gibi hususlara yönelik görüş ve önerileri alınmalıdır. İlk müdahale ve değerlendirme işlemlerine ilişkin bu görüş ve öneriler çerçevesinde uygulamaların geliştirilmesi için çalışmalar yürütülmelidir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023 Mayıs 5). *Koruyucu aile*. <https://aile.gov.tr/koruyucuaile/koruyucu-aile>
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2017). *Türkiye’de çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici politikaları değerlendirme çalıştay raporu*. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Akbaş, E., & Topçuoğlu, R. A. (2009). Modern çocukluk paradigmasının oluşumu-eleştirel bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 95-103.
- Aktaş, A. M. (2011). Çocuk koruma kanunu, çocuk ve suç. İçinde Hançerli S., Sevinç B., Güner C., & Öner M.C. (Eds.). *Suçta sürüklenen ve mağdur çocuklar*. SABEV Yayınları.
- Aktay, M. (2020). İstismar ve ihmalin çocuk üzerindeki etkileri ve tedavisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2) 169-184.
- Aktepe, E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*(1), 95-119.
- Akyüz, E. (1980). Çocuk hakları bildirisi ve Türk hukuk sistemi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 13(1), 339-365.
- Alakuş, E., & Uzan, Y. (2020). İnsan ticaretine konu olma potansiyeli bakımından Türkiye’nin Afgan düzensiz göçmen gerçeği. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 92-117.
- Allender, D. (1990). *The wounded heart: Hope for adult victims of childhood sexual abuse*. NavPress Publishing Group.
- Anglin, J. (2002, Ağustos). Risk, well-being, and paramountcy in child protection: The need for transformation. *Child & Youth Care Forum*, 233-255.
- ASHB. (2021, Şubat 19). *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Resmi Web Sitesi*. Haziran 29, 2023 tarihinde <https://aile.gov.tr/haberler/cocuklar-guvende-programi-ile-55-700-cocuga-ulasildi/>
- ASHB. (2021, Şubat 19). *ASHB Resmi WEB Sitesi*: <https://www.aile.gov.tr/chgm/haberler/cocuklar-guvende-programi-ile-55-700-cocuga-ulasildi/>
- ASHB. (2023, Mayıs 3). *Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Web Sitesi*: <https://www.aile.gov.tr/chgm/uygulamalar/sosyal-ve-ekonomik-destek-hizmeti/>
- ASHB. (2023, Mayıs 3). *ASHB Resmi WEB Sitesi*. <https://www.aile.gov.tr/sss/aile-ve-toplum-hizmetleri-genel-mudurlugu/asdep/>

- Asil, H., & Özdemir, Ç. (2020). *Çocuk istismarına kapsamlı bir bakış: durum analizi ve uygun stratejilerin modellenmesi*. ProChild Projesi.
- Ata, Z. (2019). Geçmişten günümüze çocuk mağduriyetleri. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 3(1), 47-60.
- Attepe, S. (2010). Anne baba kaybının çocuklar üzerinde etkileri. *Aile ve Toplum*, 6(23), 23-28.
- Aybar, F. A. (2022). Felsefede çocuk ve çocukluk kavramı. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*(33), 463-480.
- Belcher, H. M., & Shinitzky, H. E. (1998). Substance abuse in children. *Arch Pediatr Adolesc Med.*(152), 952-960.
- Bilgin, Ö., & Yetimoğlu, E. N. (2018). Çocuk koruma ilk müdahale ve değerlendirme birimleri: birime teslim edilen çocuklara ilişkin bir araştırma . *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 25-50.
- Borggess, L. N., & Linnemann, T. W. (2011). At-risk youth. W. J. Cambliss (Ed.), *Juvenile Crime and Justice* (s. 30). SAGE Publications, Inc.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Cüceloğlu, D. (1990). *İnsan ve davranışı*. Remzi Kitabevi.
- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye’de gelir eşitsizliği ve yoksulluk. *Sosyal Siyaset Konferansları*(59), 89-132.
- Çiftçi, O. (1991). Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(2).
- DSM-5. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. American Psychiatric Association.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2011). *Dünya engellilik raporu*.
- Er, M. (2006). Çocuk, hastalık, anne-babalar ve kardeşler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 49(2), 155-168.
- Eryalçın, M., & Duyan, V. (2016). *Suçta sürüklenen çocuk ve gençler*. Yeni İnsan Yayınevi.
- Fidan, F. (2004). Çalışan çocuk olgusuna sosyo-psikolojik bakış sanayide çalışan çocuklar örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 30-49.
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (1995). *Çocuk ve ergen gelişimi*. B. Onur, (Ed.) İmge Kitabevi Yayınları.

- Genç, Ö. (2016). Çocukların orta çağ Avrupa'sındaki yeri. *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 241-261.
- Georgevici, G. F. (2014). Child abuse and neglect in the family. İçinde P.-L. Runcan, G. R. Gă, & M.-B. Iovu (Eds.). *Child and Family Welfare* (s. 35-40). Cambridge Scholars Publishing.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2023 Eylül 1). *Göç İdaresi Resmi Web Sitesi*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Grimsrud, B. (2003). *Millennium development goals and child labour*. Understanding Children's Work (UCW) Project .
- Güdek, K. (2016). *Suçluluk ve suç davranışı adli sosyal çalışma*. Nobel Yayıncılık.
- Gül, T., & Öztürk, M. (2020). Çocuk işçiliğinin nedenleri üzerine kavramsal bir çalışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 130-148.
- Gümrükçüoğlu, S. O. (2022). *Osmanlı Devletinde evlat edinme ve koruyucu aile*. Adalet Yayınevi.
- Güreşçi, E. (2016). Ortak ve farklı yönleriyle iç ve dış göçler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1058-1064.
- Hüseyinoğlu, S. (2017). *Korunmaya muhtaç çocukların koruma altına alınma nedenleri: İstanbul örneği*. [Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=4f8aI7Ah84rL1eAAa3DpIA&no=qrfPGI0XTCXZMjQX_WpsVg
- ILO. (2021). *Child labour: Global estimates 2020, trends and the road forward*. ILO and UNICEF.
- İnan, A. N. (1995). Çocuk haklarına dair sözleşme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44(1), 765-778.
- IOM. (2022). *World migration report*. International Organization for Migration.
- James, A. (2004). Understanding childhood from an interdisciplinary perspective. içinde P. B. Bufall, & R. P. Unsworth (Eds.). *Rethinking Childhood* (s. 25-37). Rutgers University Press.
- Karabulut, Ö. (1998). *Çocuk işçiliğine karşı sendikal mücadele: Türk-iş modeli*. TÜRK-İŞ.
- Karadoğan, U. C. (2019). “Çocuk ve çocukluk” kavramının tarihsel süreçte değerlendirilmesi. *Çocuk ve Medeniyet*(1), 195-226.
- Karakaş, B. (2016). Çocuk refahı: Çocuk hakları perspektifinden bir değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 887-906.

- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, K., Akbaş, E., Akbaş, G. E., & Camuşcu, E. (2020). Evden kaçan çocuklar: Ankara'da çocuk şubeye getirilen çocuklar üzerinden bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 31(3), 960-984.
<https://doi.org/https://doi.org/10.33417/tsh.659368>
- Karatay, A. (2017). Türkiye'de koruyucu aile modelleri; kökenleri, gelişimi ve bugünü. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(5), 389-427.
<https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.3.5.30>
- Kesen, F., Karakuş, Ö., & Deniz, M. E. (2012). Yetiştirme yurtlarında kalan çocukların kuruluşa geliş nedenlerinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(1), 121-130.
- Kıvılcım, M., & Doğan, D. G. (2014). Çocuk ve ölüm. *Turgut Özal Tıp Merkezi Dergisi*, 1(21), 80-85.
- Koçak, U., & Alpaslan, A. H. (2015). Cinsel istismara uğrayan çocuk ve ergenlerin sosyodemografik özellikleri ve ruhsal değerlendirmesi. *Adli Tıp Bülteni*, 1(20), 27-33.
- Metin, B. (2015). Gelecek nesillerin yaşam fırsatları için ciddi bir tehdit: Çocuk yoksulluğu. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 5(2), 166-188.
- Miller, S. H., Replogle, E., & Weiss, H. B. (1995). Family support in early education and child care settings: making the case for both principles and practices. *Children Today*, 4(23), 26-29.
- O'Brien, T. M. (2004). *Child welfare in the legal setting : A critical and interpretive perspective*. Taylor & Francis Group.
- Okan, M., & Özdemir, Ö. (2005). Çocuklarda mental retardasyon. *Güncel Pediatri*, 3(2), 62-66.
- Oktay, A., Zembat, R., & Doğan, h. (2021). Yaşamın başlangıcı ve ilk yıllar. İçinde B. Varışlı, & N. Oktik (Ed.). Pegem Akademi.
- Ören, B., & Aydın, R. (2020). Engelli çocuğa sahip ebeveynlerde bakım veren yükü ve depresyon durumlarının incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 302-309.
<https://doi.org/10.34087/cbusbed.682392>
- Özateş, Ö. S., & Atauz, S. (2011). Sosyal hizmet uzmanlarının aileye dönüş ve aile yanında destek porjesine ilişkin değerlendirmeleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(2), 101-112.
- Özcan, Ö. (2017). Orta Çağ'dan erken modern döneme çocukluğun tarihsel gelişimi. *Çocuk ve Medeniyet*(2), 91-126.

- Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2018). *Çocuk ihmal ve istismarı hakkında genel bilgi*. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı WEB Sitesi: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_04/05104328_1.Yocuk_Yhmal_ve_YstismarY_HakkYnda_Genel_Bilgi.pdf
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme kentlileşme ve kentsel değişme*. Ekin Kitabevi.
- Özpolat, A. O. (2022). Sosyal hizmetlerin sunumunda yeni bir model olan aile sosyal destek programının (asdep) incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(54), 141-167. <https://doi.org/https://doi.org/10.21560/spcd.vi.904483>
- Özşahin, F. (2012). *Korunmaya muhtaç çocuklar: Trabzon ili örneği üzerine bir alan araştırması*. [Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=YQBvBaOUpe-iNW5aeBuCTQ&no=xL8zqbQ61W99rap4zaRpHg>
- Öztürk, H. K. (2017). Çocukluğun tarihsel gelişimi üzerine düşünceler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(13), 253-276.
- Pierson, J., & Thomas, M. (2010). *Dictionary of social work*. Open University Press.
- Polat, G. (2007). İç göçün çocuk ruh sağlığına etkisi ve sosyal hizmet müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(1), 89-106.
- Polat, O. (2020). *Viktimoloji*. Seçkin Yayıncılık.
- Pritchard, C. (2004). *The child abusers: research and controversy*. McGraw-Hill Education.
- Samfira, E. M., Marghitan, A. L., & Branzei, D. (2014). Domestic violence: causes and consequences. İçinde G. R. Patricia Luciana Runcan, & M.-B. Iovu (Eds.), *Child and Family Welfare* (ss. 51-60). Cambridge Scholars Publishing.
- Sapsağlam, Ö. (2021). *Mutlu çocuklar çağının sonu*. Pegem Akademi.
- Shapiro, P. G. (1994). *Çocukluk ve ilk gençlik depresyonu*. (M. Keskin, Çev.) Papirüs Yayınları.
- Şahin, S., & Polat, O. (2012). Türkiye’de ve dünyadaki gelişmiş ülkelerde çocuk katılım hakkı algısının ve uygulamalarının karşılaştırılması. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 275-282.
- Şen, M. (2014). Türkiye’de iç göçlerin neden ve sonuç kapsamında incelenmesi. *Çalışma ve Toplum*(1), 231-256.
- Thompson, S. J., Bender, K., Windsor, L., Cook, M. S., & Williams, T. (2010). Homeless youth: Characteristics, contributing factors, and service options. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*(20), 193-217.

Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal çalışma sözlüğü*. Selvi Yayınevi.

TÜİK. (2023 Mayıs 1). *Çalışan Çocuk İstatistikleri*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2021-45633#:~:text=Hanehalk%C4%B1%20%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC%20Ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1%202021%20y%C4%B1l%C4%B1,%259%2C5%20oldu%C4%9Fu%20g%C3%B6r%C3%BCld%C3%BC>.

TÜİK. (2021, Kasım 2). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ceza-Infaz-Kurumu-Istatistikleri-2020-37202>

TÜİK.(2023, Mayıs 3). *İstatistiklerle aile*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2021-45632>

TÜİK. (2022, Aralık 5). *TÜİK nüfus istatistikleri portalı*.
<https://nip.tuik.gov.tr/?value=NufusArtisHizi>

TÜİK. (2023 Mayıs 3). *TÜİK Resmi Web Sitesi*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=49685>

TÜİK. (2023 Mayıs 5). *Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistikleri*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2022-49662>

Uğur, S. B. (2018). Geçmişten günümüze şekillenen çocukluk algısı ve çocuk yetiştirme pratikleri. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(45), 227-247.

UNICEF. (2016). *Köklerinden koparılanlar*.
https://www.unicef.org/turkiye/media/2291/file/TURmedia_Uprooted-ES-Turkish.pdf%20.pdf

UNICEF. (2022). *Children with disabilities*. <https://www.unicef.org/disabilities>

Uzun, A. M. (2003). Yoksulluk olgusu ve dünya bankası. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 155-173.

Welbourne, P. (2012). *Social work with children and families; developing advanced practice*. Routledge.

WHO. (2006). *Çocuklara kötü muamelenin önlenmesi: Bu konuda harekete geçilmesine ve kanıt toplanmasına yönelik bir kılavuz*. Uluslararası Çocuk Merkezi Derneği.

WHO. (2022, Eylül 19). WHO Web sitesi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>

Wolock, I., & Horowitz, B. (1984). Child maltreatment as a social problem: The neglect of neglect. *American Journal of Orthopsychiatry*, 54(4), 377-389.

Yaman, F. (2022). Ortaçağdan günümüze çocuk terki uygulamaları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(4), 1209-1227.

- Yavuz, C. (2016). *Korunmaya muhtaç çocukların koruma ve bakım altına alınma nedenleri* . [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yelken, R. (2011). Çocuk suçluluğunun önlenmesinde merkezi kurum aile: Çocuklara dair uluslar arası sözleşmelerin analizi.İçinde S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, & M. C. Öner (Eds.), *Suçta Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar* (ss. 34-35). SABEV Yayınları.
- Yeşil, T., Ulusoy, E. Ç., & Korkmaz, M. (2016). Kronik hastalığı olanlara bakım verenlerin bakım yükü ve yaşam kalitesinin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(4), 54-66.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Sosyal çalışma ve çocuğun iyilik hali. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 85-93.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Türkiye'de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum*, 5(18), 43-57.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2010). Çocukların ihmal istismara uğramasında aile ve çocuklara yönelik risk faktörleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(1), 73-83.
- Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk ruh sağlığı*. Özgür Yayınları.
- Zastrow, C. (1999). *The practice of social work*. Brooks/Cole Pub.

EK

Ek 1: Bakanlık Resmi İzin Yazısı

T.C.
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 844529573-605.01-96
Konu : Veri Toplama(Oğuzhan ZORLU)

Tekirdağ

22.02.2023

BAKANLIK MAKAMINA

Tekirdağ Valiliği Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nün 16/12/2022 tarihli ve 5789260 sayılı yazısı ile Tekirdağ İl Müdürlüğü bünyesinde Sosyal Çalışmacı olarak görev yapan Oğuzhan ZORLU'nun aynı zamanda Sakarya Üniversitesinde yüksek lisans öğrencisi olduğu "Tekirdağ İli Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimlerine Gelen Çocuklar Üzerine Bir İnceleme" konulu yüksek lisans tezi kapsamında Zübeyde Hanım Çocuk Evleri Sitesi bünyesinde doküman analizi yöntemi ile belirlenen örnekleme dahil olan çocukların şahsi dosyalarında yer alan sosyal inceleme raporu, görüşme raporu, kuruluşa kabul bilgi formu, vaka tartışma ve süreç değerlendirme raporu ve diğer belgelerden veri toplayabilme talebi Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 07/02/2023 tarihli ve 6329867 sayılı yazısı ile olumlu değerlendirilmiştir.

Söz konusu çalışmanın İl Müdürlüğü'nün koordinasyonunda, yapılacak araştırmaya ankete katılma zorunluluğu olmaksızın gönüllülük esasına dayalı olarak, uygulamalarda çocukların psiko-sosyal ve fiziksel gelişimlerine özen gösterilerek, elde edilecek kimlik bilgilerinin ve özel hayatın gizliliğine riayet edilerek, ses ve görüntü kaydı alınmaksızın ve fotoğraf çekimine izin verilmeksizin, kişisel özgürlükleri ve kişilik hakları korunacak ve güvenliklerine zarar gelmeyecek şekilde gerekli tedbirler alınarak, kuruluş işleyişini aksatmayacak şekilde mesai saatleri içerisinde, kuruluşlarımızda kalan çocuklarımızın günlük yaşantılarını olumsuz etkileme olasılığı bulunan herhangi bir işlemin gerçekleştirilmemesi koşulu ile araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına gönderilmesi ve taahhütname imzalatılması koşulları ile uygulanabilmesi hususunda;

Olurlarınızı arz ederim.

Ek 2: Etik Kurul Kararı

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-197623
Konu : 52/22 Oğuzhan ZORLU

08.12.2022

Sayın Oğuzhan ZORLU

İlgi : 01.12.2022 tarihli ve E--000-0 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 07.12.2022 tarihli ve 52 sayılı toplantısında alınan "22" nolu karar ile Oğuzhan ZORLU'nun başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Ek 3: Dosya İnceleme Formu

Dosya İnceleme Formu

Katılımcı numarası:

Bu Form “Çocuk Bakım Kuruluşlarına Gelen Çocukların Profillerinin İncelenmesi isimli yüksek lisans tez çalışması kapsamında 2020-2022 yılları arasında Zübeyde Hanım Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü’ne ilk müdahale ve değerlendirme işlemleri yürütülmek üzere gelen çocukların kuruluşu kabul tarihindeki durumlarının incelenmesi amacı ile düzenlenmiştir.

Soru	Cevap
1. Yaş	
2. Cinsiyet	Kız () Erkek ()
3. Geldiği yıl	
4. Geliş kanalı	
5. Geliş nedeni	
6. Uyrugu	
7. Nüfusa kayıtlı olduğu il	
8. Yaşadığı il	
9. Yaşadığı ilçe	
10. Yaşadığı mahalle	
11. Eğitim çağında mı?	Evet () Hayır ()
12. Eğitim çağında ise okula devam ediyor mu?	Evet () Hayır ()
13. Engel durumu var mı?	Evet () Hayır ()
14. Var ise türü	
15. Psikiyatrik başvurusu var mı?	Evet () Hayır ()
16. Var ise türü	

17. Süreğen hastalığı var mı?	Evet ()		Hayır ()		
18. Var ise türü					
19. Madde kullanımı var mı?	Evet ()		Hayır ()		
20. Suça sürüklenme var mı?	Evet ()		Hayır ()		
21. Var ise türü					
22. Anne-baba sağ mı?	Anne-baba sağ ()	Anne sağ baba değil ()	Baba sağ anne değil ()	Her ikisi de değil ()	Bilinmiyor ()
23. Sağ ise anne baba birlikte mi?	Evet ()		Hayır ()		
24. Anne eğitim durumu					
25. Baba eğitim durumu					
26. Anne-babanın cezaevinde olma durumları	Anne cezaevinde ()	Baba cezaevinde ()	Her ikisi cezaevinde ()	Hiçbiri ()	
27. Kardeş sayısı (kendisi dahil)					
28. Hanenin aylık geliri					
29. Ailesi iç veya dış göç yaşamış mı?	Evet ()		Hayır ()		Bilinmiyor ()
30. Ailede kendisi dışında madde kullanımı geçmişi var mı?	Evet ()		Hayır ()		Bilinmiyor ()
31. Kuruluşa ilk gelişi mi?	Evet ()		Hayır ()		
32. Aile yanına döndürüldü mü?	Evet ()		Hayır ()		
33. Evet ise tedbir kararı alındı mı?	Evet ()		Hayır ()		
34. Evet ise hangi tedbir kararı alındı?(birden fazla işaretlenebilir)	Danışmanlık Tedbiri ()		Eğitim Tedbiri ()		Sağlık Tedbiri ()

35. Bakım tedbiri alındı ise yararlandığı hizmet modeli	ÇES- ÇEKOM ()	ÇODEM ()	Koruyucu Aile ()	Evlat Edinme ()	Engelli Kuruluşu ()
---	----------------------	--------------	----------------------	---------------------	----------------------------

Ek 4: Hipotez Sonuçları

HİPOTEZLER		RET/ KABUL
Hipotez 1	Ailelerin gelir seviyesi yükseldikçe çocukların okula devam etme oranları artmaktadır.	KABUL
Hipotez 2	Ailelerin gelir seviyesi yükseldikçe çocukların psikiyatrik başvuru oranı azalmaktadır.	RET
Hipotez 3.1	Annelerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların örgün öğrenime katılım oranı yükselmektedir.	KABUL
Hipotez 3.2	Babaların eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların örgün öğrenime katılım oranı yükselmektedir.	KABUL
Hipotez 4.1	Annelerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların psikiyatrik başvuru oranı azalmaktadır.	RET
Hipotez 4.2	Babaların eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların psikiyatrik başvuru oranı azalmaktadır.	RET
Hipotez 5	Ebeveyn kaybı yaşamış çocukların örgün öğrenime katılımı daha azdır.	RET
Hipotez 6	Ebeveyn kaybı yaşamış çocukların psikiyatrik başvuru oranı daha fazladır.	KABUL
Hipotez 7	Ebeveyn kaybı yaşamış çocukların madde kullanımı oranı daha fazladır.	RET
Hipotez 8	Ebeveynleri birlikte olan çocukların örgün öğrenime katılımı daha fazladır.	RET
Hipotez 9	Ebeveynleri birlikte olan çocukların psikiyatrik başvuru oranı daha azdır.	RET
Hipotez 10	Ebeveynleri birlikte olan çocukların madde kullanımı oranı daha azdır.	RET
Hipotez 11	Ebeveynleri birlikte olan çocukların suça sürüklenme oranı daha azdır.	RET
Hipotez 12	Aileleri göç etmiş çocukların örgün öğrenime katılımları daha azdır.	RET
Hipotez 13	Aileleri göç etmiş çocukların psikiyatrik başvuru oranı daha fazladır.	RET
Hipotez 14	Kolluk kuvvetleri tarafından kuruluşa getirilen çocukların aile yanına döndürülme oranı daha fazladır.	KABUL
Hipotez 15	Çocukların aile yanına döndürülme oranları kuruluşa geliş nedenlerine göre değişmektedir.	KABUL
Hipotez 16	Örgün öğrenime devam eden çocukların aile yanına döndürülme oranı daha fazladır.	RET
Hipotez 17	Engelli çocukların aile yanına döndürülme oranı daha azdır.	KABUL
Hipotez 18	Psikiyatrik başvurusu olan çocukların aile yanına döndürülme oranı daha azdır.	KABUL
Hipotez 19	Süreğen hastalığı olan çocukların aile yanına döndürülme oranı daha azdır.	RET
Hipotez 20	Madde kullanımı olan çocukların aile yanına döndürülme oranı daha azdır.	RET

Hipotez 21	Suça sürüklenen çocukların aile yanına döndürölme oranı daha azdır.	RET
Hipotez 22	Ebeveyn kaybı yaşamış çocukların aile yanına döndürölme oranı daha azdır.	RET
Hipotez 23	Ebeveynleri birlikte olan çocukların aile yanına döndürölme oranları daha fazladır.	KABUL
Hipotez 24	Ebeveynlerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların aile yanına döndürölme oranları artmaktadır.	RET
Hipotez 25	Ebeveynlerinden en az biri cezaevinde olan çocukların aile yanına döndürölme oranı daha azdır.	KABUL
Hipotez 26	Gelir düzeyi yükseldikçe çocukların aile yanına döndürölme oranları artmaktadır.	KABUL
Hipotez 27	Aileleri göç etmiş çocukların aile yanına döndürölme oranı daha azdır.	RET
Hipotez 28	Kuruluşa daha önce gelmiş olan çocukların aile yanına döndürölme oranı daha azdır.	KABUL

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Oğuzhan ZORLU	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Hacettepe Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölümü	Sosyal Hizmet
Makale ve Bildiriler	
1. Zorlu, O. (2023). Türkiye’de çocuk işçiliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi. <i>Kesit Akademi Dergisi</i> , 9 (35), 81-103	